

"Et jos lapsi sanoo, et älä päivitä, niin älä päivitä." -
Vanhempien ja lasten kokemuksia lasten tietojen jakamisesta
sosiaalisessa mediassa
Juho Kuikka & Elizaveta Morozova

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2018
Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kuikka, Juho ja Morozova, Elizaveta. 2018. "Et jos lapsi sanoo, et älä päivitä, niin älä päivitä." - Vanhempien ja lasten kokemuksia lasten tietojen jakamisesta sosiaalisessa mediassa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. 98 sivua.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa, minkälaisia kokemuksia vanhemmilla ja lapsilla on lasta koskevista julkaisuista sosiaalisessa mediassa. Lisäksi selvitimme, miten vanhemmat perustelevat lapsistaan tekemiään julkaisuja sekä miten he kokevat ratkaisujensa vaikuttavan lastensa itsemääräämisoikeuteen ja yksityisyyteen. Tarkastelemme asiaa myös lasten näkökulmasta ja tutkimme, millaisia kokemuksia 10–11-vuotiailla suomalaislapsilla on aiheesta. Tutkittavat aikuiset ja lapset eivät ole toisilleen sukua.

Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista tutkimusotetta ja aineistonkeruun menetelmänä toimi puolistrukturoitu teemahaastattelu. Vanhempia tutkittiin keväällä 2017, ja tutkimukseen osallistui seitsemän alakouluikäisten lasten vanhempaa, jotka ovat jollakin tavalla aktiivisia sosiaalisessa mediassa. Kolme vanhemmista julkaisi lapsistaan tietoja sosiaalisessa mediassa ja kolme ei julkaissut. Lisäksi yksi vanhemmista julkaisi sisältöjä, joissa hänen lapsiaan ei voitu tunnistaa.

Lasten haastattelut toteutettiin syksyllä 2017, ja tutkittavina oli 19 lasta yhden suomalaisen alakoulun neljänneltä luokalta. Aineisto kerättiin kahdella ryhmähaastattelulla, joista toiseen osallistui kymmenen ja toiseen yhdeksän lasta. Molempia ryhmiä haastateltiin kahden oppitunnin verran. Lapsilta kerättiin aineistoa myös kirjallisessa muodossa.

Tulosten mukaan vanhemmat halusivat julkaista tietoja lapsistaan tuodakseen esille perhe-elämäänsä ja yhteisiä hetkiä. Julkaisemattomuuden syyt olivat monisyisempiä. Vanhemmat olivat pohtineet omien julkaisujensa vaikutuksia lastensa yksityisyyteen ja tulevaisuuteen. He pitivät lapsen itsemääräämisoikeutta tärkeänä, mutta korostivat sen ikäsidonnaisuutta. Lapsilla ilmeni ärsytystä liiallisesta kuvien jakamisesta sekä huolta vanhemman läsnäolon heikkenemisestä älylaitteiden runsaan käytön myötä. Lapset pitivät myös omaa itsemääräämisoikeuttaan ikäsidonnaisena.

Tulosten perusteella suomalaiset vanhemmat ja lapset kokevat ilmiön tärkeäksi. Vanhempien mukaan julkaisujen vaikutusta lapsen elämään on haasteellista arvioida ilmiön tuoreuden vuoksi. Tutkimus antaa uutta tietoa lasten ja vanhempien näkemyksistä aiheesta. Sen perusteella aiheen jatkokäsittely kodeissa ja kouluissa olisi tarpeen.

Asiasanat: lapset, lapsen oikeudet, yksityisyys, yksityisyyden suoja, itsemääräämisoikeus, sosiaalinen media, sisältöjen julkaiseminen, vanhemmat

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	LAPSEN OIKEUDET	7
	2.1 Lapsen oikeudet lainsäädännössä	7
	2.2 Yksityisyys ja yksityisyyden suoja	10
	2.3 Mediayksityisyys	14
	2.4 Lapsen itsemääräämisoikeus	17
3	SOSIAALINEN MEDIA	21
	3.1 Sosiaalisen median määritelmä ja käyttö	21
	3.2 Lapset sosiaalisen median käyttäjinä	25
	3.3 Vanhemmat lastensa tietojen julkaisijoina sosiaalisessa mediassa.....	29
	3.4 Lapsen osallisuus sosiaalisessa mediassa	31
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET	35
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	36
	5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa.....	36
	5.2 Tutkimukseen osallistujat	38
	5.3 Aineiston keruu.....	40
	5.4 Aineiston analyysi.....	45
	5.5 Tutkimuksen luotettavuus	48
	5.6 Eettiset ratkaisut.....	52
6	TULOKSET	56
	6.1 Kokemuksia vanhempien lapsistaan sosiaalisessa mediassa tekemistä julkaisuista.....	56
	6.2 Vanhempien kokemuksia lapsiin liittyvien sisältöjen julkaisemattomuudesta	60
	6.3 Vanhempien sekä lasten kokemuksia ja näkemyksiä lapsiaiheisten päivitysten vaikutuksista lasten yksityisyyteen.....	63
	6.4 Vanhempien lapsia käsittelevät sosiaalisen median julkaisut ja lasten itsemääräminen.....	68
	6.5 Lasten muita kokemuksia vanhempien sosiaalisen median käytöstä...	73
7	POHDINTA	76
	7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	76

7.2 Tutkimuksen merkitys ja hyödyt.....	81
7.3 Jatkotutkimushaasteet	82
LÄHTEET	85
LIITTEET.....	93

1 JOHDANTO

Brake (2014, 6) kertoo Englannissa toteutetusta tutkimuksesta, jonka mukaan kahdesta kolmesta vastasyntyneestä on ladattu kuva verkkoon tunnin sisään syntymästään. Digitaalisuus on tänä päivänä läsnä käytännössä yhteiskunnan jokaisella osa-alueella, ja se on ulottunut myös vanhemmuuteen. Vanhemmuuden iloja ja haasteita jaetaan sosiaalisessa mediassa, minkä vuoksi lapsen elämän julkinen dokumentointi on yleistynyt. Ilmiöstä on muodostunut lähestulkoon sosiaalinen normi. Tästä syystä lapsesta voi olla lukematon määrä tietoja sosiaalisessa mediassa jo ennen kuin hän oppii kävelemään. (Brosch 2016, 226.) Asian ajankohtaisuuden vuoksi halusimme selvittää, millaisia kokemuksia suomalaisilla vanhemmilla on lastensa tietojen julkaisemisesta sosiaalisessa mediassa. Suomesta ei löydy tutkimusta, jossa olisi selvitetty, kuinka paljon vanhemmat jakavat tietoja lapsistaan ja minkälainen asema ilmiöllä on perheiden arjessa. Lisäksi tutkimusta lasten omakohtaisista kokemuksista ja näkemyksistä on hyvin vähän niin kansainvälisellä kuin kansallisella tasolla.

Vanhempien lapsistaan tekemät julkaisut liittyvät myös lapsen yksityisyyteen ja itsemääräämiseen. Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksessa määrätään lapsella olevan oikeus yksityisyyteen ja mielipiteensä ilmaisemiseen häntä koskevissa päätöksissä (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 1989). Aihe on ollut julkisuudessa aktiivisesti esillä viimeisen muutaman vuoden ajan. Esimerkiksi lapsiasiavaltuutetun toimiston lakimiehen Helanderin mukaan vanhemmilta saattaa sosiaalisen median käytön yhteydessä unohtua lapsen oikeus yksityisyyteen ja mielipiteensä ilmaisemiseen (Kivioja, Yle Uutiset 13.7.2016). Koska aihetta koskeva vanhempien toiminta on muuttunut luonteeltaan arkipäiväiseksi, on mahdollista, että yksityisyyden ja itsemääräämisoikeuden huomiotta jättäminen lisääntyy. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että vanhemmat tahallisesti haluaisivat loukata lastensa oikeuksia. Tarkastelemme tutkimuksessa itsemääräämisen ja yksityisyyden

tematiikkaa etenkin suomalaisessa kontekstissa ja pyrimme kiinnittämään sen varsinkin näiden asioiden tiedolliseen ulottuvuuteen. Emme siis laajenna käsitteiden tarkastelua esimerkiksi keholliseen itsemääräämiseen.

Lasten yksityisyys saattaa vaarantua myös siitä syystä, että vanhemmilla ei ole riittävästi tietotaitoa sosiaalisessa mediassa toimimiseen. Tervon (2016, 89) mukaan nuoret eivät ole vakuuttuneita vanhempiansa kyvystä toimia asianmukaisesti verkossa ja digitaalisen median riskien tiedostamisessa saattaa olla puutteita. Vanhempien tekemien julkaisuiden seurauksista ei ole vielä voitu toteuttaa tutkimusta, koska ensimmäiset ”sosiaalisessa mediassa eläneet lapset” tulevat täysi-ikäisiksi vähitellen (Blum-Ross & Livingstone 2017, 2). Usein vanhemmille suunnattu ”some-kasvatus” käsittelee suurelta osin sitä, kuinka vanhemmat voivat ohjata lapsiaan turvalliseen sosiaalisen median käyttöön (ks. esim. Mannerheimin Lastensuojeluliitto 7.2.2018). Olisikin tärkeää, että vanhemmille tarjottaisiin enemmän tietoa, miten toimia sosiaalisessa mediassa ja miten oma toiminta voi vaikuttaa jälkikasvuun.

Jakamiskokemusten lisäksi tutkitaan vanhempia, jotka ovat päättäneet olla jakamatta tietoja lapsistaan, ja millaisia kokemuksia heillä on aiheesta. Tarkoituksena on selvittää, minkälaisia syitä jakamisen tai jakamattomuuden taustalla on ja miten vanhemmat kokevat julkaisujen vaikuttavan lastensa yksityisyyteen tai itsemääräämisoikeuteen. Lapsia tutkittaessa tarkoituksena on selvittää, miten lapset itse kokevat heihin kohdistuneen ilmiön.

Tutkimuksen avulla pyritään luomaan selkeämpää kuvaa ilmiöstä suomalaisperheiden arjessa. Tulosten avulla kasvattajat voivat ymmärtää ilmiötä paremmin ja pohtia, minkälainen asema sillä on yhteiskunnassamme. Tietoa voivat hyödyntää sekä vanhemmat että kasvatuksen asiantuntijat. Varhaiskasvatuksessa sekä peruskoulussa tuloksia voidaan soveltaa mediakasvatuksessa. On tärkeää, että ilmiöstä pystyttäisiin ymmärtämään sen monimuotoisuus ja etenkin lapsen asema ja oikeudet siinä.

2 Lapsen oikeudet

2.1 Lapsen oikeudet lainsäädännössä

Lasten oikeuksista on käyty kansainvälisesti keskustelua jo 1900-luvun alkupuoliskolta lähtien. Vuonna 1924 Kansainliitto hyväksyi lasten oikeuksien julistuksen (The Geneva Declaration of the Rights of the Child), jonka oli luonostellut Save the Children -järjestön perustaja Eglantyne Jebb vuotta aiemmin. Nykyiseen lapsen oikeuksien laajaan kirjoon verraten tuolloinen julistus oli varsin suppea, ja se sisälsi viisi periaatetta, joissa keskityttiin tuomaan ilmi lapsiin liittyviä huolenaiheita. Näitä olivat ravinto, terveydenhoito, laiminlyönti, suoja, hätäapu, lapsityö ja hyväksikäyttö. (Ensalaco 2005, 10–11.)

Seuraava iso muutos lapsen oikeuksissa tapahtui toisen maailmansodan jälkeen, kun Yhdistyneet Kansakunnat perustettiin. Ensalacon mukaan (2005, 10–11) YK perusti vuonna 1946 kansainvälisen lasten hätäapurahaston, joka sai uuden nimen UNICEF (United Nations Children's Fund) vuonna 1953. UNICEF on sittemmin ollut merkittävä toimija ihmisoikeuksien edistämisessä. Järjestö toimii nykyään yli 190 maassa, ja sen tehtävänä on auttaa heikoimmassa asemassa olevia lapsia. (Suomen UNICEF ry 2018.)

Vuosikymmeniä kestänyt keskustelu lapsen oikeuksista konkretisoitui vuonna 1959, kun YK yleiskokouksessaan hyväksyi lapsen oikeuksien julistuksen. Vuoden 1924 julistuksen sisältö laajeni kymmeneen periaatteeseen, joilla pyrittiin tarkemmin kiinnittämään huomiota lapsen oikeuksiin ja hyvinvointiin. Siinä korostettiin, että ihmiskunta on velvollinen antamaan lapsilleen parasta, mitä se pystyy tarjoamaan. Nämä asiat liittyivät muun muassa koulutukseen, suvaitsevaisuuteen, huolenpitoon ja sosiaaliseen turvaan. Vuoden 1979 YK nimesi "Kansainväliseksi lasten vuodeksi", jolloin erilaiset asianajoryhmät kokoontuivat listaamaan asioita, joihin lapsilla kuuluisi olla oikeus, jotta heidän arvostuksensa näkyisi (Caldwell 1989, 5).

Freemanin (2012, 30) mukaan lasten oikeudet ovatkin kokeneet muutoksen 1900-luvun puolivälin jälkeisestä lasten pelastamiseen (lasten suojele)

keskittymisestä siihen, että levitetään ajatusta lasten ihmisyydestä, koskemattomuudesta ja itsemääräämisestä (lasten oikeuksien suojele). Tätä kehitystä ilmentää vuonna 1989 Yhdistyneiden kansakuntien johdolla solmittu kansainvälinen lapsen oikeuksien sopimus (LOS), joka velvoitti valtiot ensimmäistä kertaa juridisesti ottamaan lasten oikeudet huomioon (Hakalehto-Wainio 2013, 17–18). Lapsen oikeuksien sopimus luettelee hyvin yksityiskohtaisesti lapsille kuuluvat oikeudet, joiden toteutumisesta valtioilla on ensisijainen vastuu. Sopimuksessa lapseksi määritellään jokainen alle 18-vuotias. Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Se koostuu 54 artiklasta ja voidaan jakaa neljään yleiseen periaatteeseen, jotka ovat syrjimättömyys (2. artikla), lapsen edun huomioiminen (3. artikla), oikeus elämään ja kehittymiseen (6. artikla) sekä lapsen näkemyksen kunnioittaminen (12. artikla). (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 1989.)

Lapsen oikeuksien sopimus on yhtä velvoittava kuin kaikki muutkin ihmisoikeussopimukset, ja Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkinen valta on velvollinen turvaamaan ihmisoikeuksien toteutumisen kokonaisuudessaan. Valtion oman lainsäädännön ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ollessa ristiriidassa keskenään tulee kaikissa ratkaisuisissa etusijalla olla jälkimmäinen. Suomen lainsäädäntöön ei ole kuitenkaan sisällytetty kokonaisvaltaisesti relevantteja osia lapsen oikeuksien sopimuksesta, mistä seuraa haasteita viranomaisille. (Hakalehto-Wainio 2013, 42–45.)

Hakalehto-Wainion (2013, 45) mukaan monien valtioiden perustuslakeihin on lisätty sopimuksen voimaan tultua lapsia koskevia säännöksiä. Suomi ei tee tässä asiassa poikkeusta. Maamme perustuslakiin kirjattiin lapsen oikeuksien sopimuksen solmimisen jälkeen joitakin tällaisia säännöksiä. Muun muassa perustuslain kuudennen pykälän kolmannen momentin (6.3 §) mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasoaan vastaavasti. Perustuslain 19. pykälän kolmannen momentin (19.3 §) mukaan taas julkisen vallan tulee aktiivisesti tukea lasten hyvinvoinnin ja yksilöllisen kasvun turvaamista. (L 11.6.1999/731, 19§.)

Suomessa lasten oikeuksien kannalta tärkeä viranomainen on lapsiasiavaltuutettu, joka arvioi ja edistää lapsen oikeuksien sopimuksen kohtien toteutumista maassamme. Lapsiasiavaltuutetun virka on Suomessa lailla säädetty (L 21.12.2004/1221).

Tutkimuksemme aiheen kannalta on syytä tarkastella lasten oikeuksia myös lainsäädännön muista näkökulmista käsin. Sosiaalisessa mediassa toisista julkaistut kuvat ja videot kuuluvat Suomessa henkilötietolain (L 22.4.1999/523, 3 §) piiriin. Sen mukaan toisista otettujen kuvien julkaisemiseen on olemassa varsin yksiselitteinen vastaus – niitä ei saa julkaista ilman kuvassa esiintyvän ihmisen lupaa riippumatta tämän iästä. Tämän lisäksi lapsenhuoltolain (L 8.4.1983/361, 4 §) mukaan huoltajan tulee lapsen henkilökohtaisiin asioihin liittyvässä päätöksenteossa ensin keskustella asiasta lapsen kanssa ottaen huomioon hänen kehitystasonsa. Päätöstä tehdessä lapsen mielipiteisiin ja toivomuksiin on kiinnitettävä huomiota. Huoltajien ja muiden aikuisten tulisikin huomioida nämä lait oman sosiaalisen median käytön yhteydessä.

Aikaisemmin esiteltyjen lapsen oikeuksien sopimuksen peruseriaatteiden lisäksi sopimuksessa määritellyt oikeudet voidaan lajitella myös muilla tavoin. Yksi tunnetuimmista tavoista on Thomas Hammarbergin (1990, 99–100) kehittänyt kolmen P:n luokittelu. Hänen mukaansa lasten oikeudet voidaan jakaa hyvinvointiin ja kehitykseen liittyviin oikeuksiin (provision), oikeuteen saada suojelua haitallisilta asioilta (protection) sekä oikeuteen osallistua ja vaikuttaa (participation). Erityisesti kaksi jälkimmäistä “peetä” ovat keskiössä pohdittaessa vanhempien sosiaalisen median käyttöä – voiko käyttö jollakin tavalla vaarantaa lasten oikeuden suojelun saamiseen ja tulisiko lapsilla olla oikeus vaikuttaa vanhempiensa sosiaalisen median sisältöihin, jotka koskevat heitä?

Lapsen oikeuksia on mahdollista tarkastella ja lajitella myös pelkästään perheen sisäisestä näkökulmasta käsin. Feinbergin (1980, 112) mukaan perhekontekstissa on olemassa neljänlaisia oikeuksia. Ensinnäkin on olemassa oikeuksia, jotka ovat yhteisiä sekä aikuisille että lapsille (A-C-rights). Jotkin oikeudet ovat puolestaan sellaisia, joita vain aikuiset voivat harjoittaa (A-rights).

On myös olemassa oikeuksia, jotka liitetään vain joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta lapsiin (C- rights). Tällaisia ovat esimerkiksi lapsen oikeus elämän perustarpeisiin (suoja, ruoka, koti jne.) Viimeinen Feinbergin esittelemä kategoria on muunnos lapsen oikeuksista (rights-in-trust). Niillä hän tarkoittaa oikeuksia, jotka kuuluvat lapsille, mutta joiden harjoittamiseen he eivät ole vielä riittävän kypsiä. Tällaiset oikeudet pitäisi säästää tulevaisuuteen, jolloin lapset ovat tarpeeksi kypsiä harjoittamaan niitä. On kuitenkin mahdollista, että näitä oikeuksia aikuiset loukkaavat.

Nykyinen digitaalinen maailma luo omat haasteensa lasten oikeuksien turvaamiselle. Lapset muodostavat merkittävän osan internetin käyttäjäkunnasta, minkä vuoksi keskustelu heidän oikeuksista on siirtynyt myös digitaaliseen maailmaan. Tarkastelun kohteena ovat olleet pääosin riskit, jotka liittyvät lapsen suojan vaarantumisen verkossa. Tämän myötä on syntynyt lukuisia erilaisia suosituksia ja ohjeistuksia, kuinka lapsen toimintaa tulisi ohjata, jotta hän ei altistuisi itselleen sopimattomalle materiaalille. Esimerkiksi vuonna 2018 astui voimaan uusi EU:n tietosuojauudistus, jossa korostetaan yksityishenkilöiden oikeuksien turvaamista digitaalisessa mediassa (Valtiovarainministeriö 2016). Livingstonen, Carrin ja Byrnen (2015, 11) mukaan lapsen oikeuksien pitäisi toteutua yhtä lailla verkossa kuin verkon ulkopuolellakin. Heidän näkemyksensä mukaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen sisältö tulisikin kääntää selkeiksi standardeiksi ja suosituksiksi, jotka keskittyvät lapsen oikeuksien turvaamiseen digitaalisella aikakaudella.

2.2 Yksityisyys ja yksityisyyden suoja

Suomen lain mukaan lapsilla on oikeus yksityisyyteen, jota pidetään kaikkien perusoikeutena. Myös kansainväliset ihmisoikeussopimukset tunnustavat jokaisen oikeuden yksityisyyteen. Yksityisyyden suojaa koskeva säännös on kirjattu Suomen perustuslain 10. pykälään, jonka mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia sekä kotirauha on turvattu (L 11.6.1999/731, 10 §). Julkisen

vallan tulee valvoa lasten oikeusturvan toteutumista erilaisin toimenpitein, jotta yksityisyyden suojan loukkauksilta vältyttäisiin (Tervo 2016, 91).

Ihmisten oikeus yksityisyyteen on ajankohtainen aihe. Sosiaalinen media on yhä vahvemmin läsnä ihmisten arjessa ja sen myötä yksityisyyden ja julkisuuden raja on hämärtynyt (Virkkala 2016, 11). Tästä syystä tulisi olla tiedossa, mitä yksityisyydellä oikeastaan tarkoitetaan. Joinsonin ja Painen (2009, 9–10) mukaan juridisessa kontekstissa yksityisyys voidaan määritellä oikeudeksi olla yksin. Tätä määritelmää käyttivät ensimmäistä kertaa Warren ja Brandeis vuonna 1890. Tutkijat ovat määritelleet yksityisyyttä monin eri tavoin, ja kaikkia määritelmiä yhdistää ajatus siitä, että yksityisyys on yhteiskuntamme tärkeimpiä oikeuksia.

Myös Neuvosen (2014, 21) mukaan yksityisyys nähdään yhtenä nyky-yhteiskuntamme tärkeimpänä oikeutena, mutta sitä ei ole kyetty tai haluttu määritellä tarkasti. Määrittelyn vaikeuden ovat nostaneet esille myös Joinson ja Paine (2009, 9–10). Yksityisyyden määrittelyn kompleksisuudesta kertoo Neuvosen (2014, 21) mukaan myös Habermasin (1990, 54) näkemys siitä, että sitä voidaan pitää käsitteenä, josta on olemassa erilaisia tulkintoja. Nämä tulkinnat riippuvat niiden käyttötarkoituksesta ja historiallisesta taustasta. Käsite siis ikään kuin elää kulloisenkin vallalla olevan ihmiskuvan ja aikakauden mukaan.

Solove (2002, 1099–1123) on erotellut kuusi mahdollista tapaa määritellä yksityisyys. Näitä ovat oikeus olla yksin, rajattu pääsy tietoihin, salassapito, henkilökohtaisen tiedon kontrollointi, yksilöllisyys ja intimiteetti. Dworkinin (1988, 103) mukaan yksityisyys koostuu puolestaan yksilön kyvystä kontrolloida muiden mahdollisuutta päästä käsiksi häntä itseään koskevaan informaatioon.

Allmerin (2011, 85–86) mukaan yksityisyys voidaan sen sijaan määritellä kolmella tapaa. Näistä ensimmäisen mukaan yksityisyys on tietynlainen sosiaalinen rakenne, moraalinen tai lainopillinen oikeus, jonka avulla on mahdollista rajoittaa muiden mahdollisuuksia päästä käsiksi toiseen tai toista koskeviin tietoihin. Toisaalta yksityisyys voidaan myös määritellä individualistisesti, jolloin se ymmärretään yksilön itseään koskevan tiedon

kontrollointina. Kolmas tapa on näiden kahden eräänlainen risteytys, jossa korostetaan yksityisyyttä sekä oikeutena että tiedon kontrollointina.

Neuvonen (2014, 29) huomauttaa myös, että yksityisyyttä ja yksityisyyden suojaa määriteltäessä on kyse niiden suhteesta johonkin muuhun. Hänen mukaansa oikeudellisessa käsitteistössä lähtökohtana on se, että yksityisyyden oikeus antaa jollekin oikeuden yksityisyyteen, ja toisella on velvollisuus kunnioittaa tätä. Tämän lisäksi kyseisen oikeuden toteutumiseen on olemassa relevantti mahdollisuus. Näiden pohjalta Neuvonen on listannut asioita, joita yksityisyys ainakin on. Ensinnäkin yksityisyys voidaan nähdä toimintana ja fyysisenä tilana (esimerkiksi koti), joka on julkisen toiminnan vastakohta, sekä tilana, joka ei ole julkista (vrt. toiminta valtiossa/kansalaisyhteiskunnassa). On myös olemassa tiedollista (esimerkiksi arkaluontoisten tietojen suojaaminen) sekä sosiaalisen toiminnan yksityisyyttä (esimerkiksi viestinnässä).

Etenkin Neuvosen (2014, 29) esille nostama tiedollinen yksityisyys on relevantti teema tutkimuksemme kannalta. Yksityisyyttä ja yksityisyyden suojaa turvaavat sekä perus- että ihmisoikeudet. Esimerkiksi aiemmin esitellyssä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa 16. artikla käsittelee yksityisyyttä. Kyseisen artiklan mukaan myös lapsilla nähdään olevan oikeus yksityisyyteen. Samassa kohdassa todetaan myös, että lapsen kunniaa tai mainetta ei saa lainvastaisesti halventaa. (21.8.1991/60) YK:n lapsen oikeuksien sopimusta valvova komitea on myös päivittänyt tietoja koskien lapsen oikeuksia yksityisyyteen digitaalisessa mediassa. Vuonna 2014 komitea piti keskustelutilaisuuden (General Discussion Day "Digital media and children's rights"), jossa se antoi tietoa ja suosituksia eri toimijoille. (OHCHR 12.9.2014)

Tervon (2016, 83) mukaan lapsen yksityisyyden suoja saattaa loukkaantua, jos hänestä julkaistaan tietoja ja kuvia digitaalisessa mediassa ilman hänen suostumustaan. Tätä taustaa vasten julkaisukäytänteitä tulisi arvioida huolellisesti. Vanhempien yksi ensisijaisimmista tehtävistä on suojella jälkikasvuun, ja voidaankin pohtia, asettuuko suojeleminen jollain tavalla kyseenalaiseen valoon, kun vanhemmat julkaisevat sosiaalisessa mediassa jotakin lapsiinsa liittyvää ilman heidän lupaansa.

Myös Saarenpää (2011, 318) on käsitellyt yksityisyyden tematiikkaa. Hänen mukaansa demokraattisessa oikeusvaltiossa ihmisillä on entistä laajempi ja tehokkaampi oikeus yksityisyyteen eli oikeus olla yksin. Saarenpään mukaan teknologian kehityksen ja tietotekniikan käytön yleistymisen myötä myös riskit yksityisyyden loukkaamiseen kasvavat.

Saarenpää (2011, 318) näkee yksityisyyden merkittävänä yhteiskunnallisena suhdekäsitteenä. Hänen mukaansa termin yksityiskohtainen oikeustieteellinen määrittely ei ole lainkaan tarkoituksenmukaista, koska yhteiskunnan ja teknologioiden kehittyessä tuota määritelmää täytyisi jatkuvasti uudistaa. Tämä uudistaminen taas johtaisi Saarenpään mukaan mahdollisiin ongelmiin, kun lakien säätämisessä voisi syntyä satunnaisia viivästyksiä tai valmisteluvaiheen virheitä. Nämä ongelmat voivat taas vaarantaa yksityisyyden suojan eri ulottuvuuksia.

Koska aiheena yksityisyys on jokseenkin epämääräinen, sitä lähestytään oikeustieteessä erilaisten asiakokonaisuuksien kautta. Saarenpää (2011, 319–325) onkin jakanut yksityisyyden kymmeneen eri kategoriaan, joiden puitteissa teemaa voidaan tarkastella. Hänen mukaansa yksityisyys voi olla fyysistä, alueellista, sosiaalista sekä mediayksityisyyttä. Myös potilas- ja viestintäyksityisyys, oikeus toimia tuntemattomana suhteessa julkiseen valtaan (anonymiteetti), henkilötietojen käsittelyn yksityisyys, tiedollinen omistusoikeus sekä oikeus tulla arvioiduksi oikeassa valossa liittyvät Saarenpään mukaan keskeisesti yksityisyyteemme ja vaikuttavat myös ihmisten itsemääräämisoikeuden aktualisoitumiseen.

Hughesin mukaan (2012, 456–457) lapsen oikeus yksityisyyteen nostaa esille lukuisia kysymyksiä, jotka oikeuttavat tutkimaan sitä erillisenä aikuisten oikeudesta. Hänen mukaansa käsitettä lapsen oikeus yksityisyyteen tulisi selkeästi identifioida ja analysoida. Henkilön ikä on tekijä, joka vaikuttaa kokemuksiin, tarpeisiin ja kykyyn säilyttää yksityisyyttä. Sosiaaliset normit kehittyvät ajan myötä ja näin ollen vaikuttavat eroihin sukupolvien käsityksissä yksityisyydestä. Lisäksi yksilöllä voi olla erilaisia tarpeita yksityisyydelle eri elämäntilanteissa.

Lapsella nämä tarpeet ilmenevät hänen erilaisissa kehitysvaiheissa – tarpeet ovat erilaiset aikuisiin nähden ja lapsi voi olla haavoittuvaisempi yksityisyyden loukkaamisen vaikutuksille. Schoemanin mukaan (1987, 653) lapsen tarve yksityisyydelle vaihtelee huomattavasti ikätason mukaan. Vanhempi lapsi on tarkempi omasta yksityisyydestään, kun taas nuorempi ei välttämättä koe yksityisyyttä itselleen merkittäväksi asiaksi. Kehityksellisestä näkökulmasta yksityisyys saa tärkeän roolin lapsen ollessa murrosiässä. Tämä ajatus on mahdollisesti relevantti myös vanhempien sosiaalisen median lapsijulkaisujen yhteydessä. Spärck Jonesin (2003, 3) mukaan pysyvyys on yksi internetiin tallennettujen tietojen ominaisuus, jolla on vaikutuksia yksityisyyteen. Nuoremmat lapset eivät välttämättä koe vanhempien päivityksiä heistä millään tavoin negatiivisina, mutta tiedot ovat useimmiten pysyviä ja lasten kasvaessa saattavat heidän näkemyksensä asiasta muuttua.

2.3 Mediayksityisyys

Yksityisyyttä voidaan lähestyä myös mediayksityisyyden näkökulmasta. Saarenpään (2011, 321) mukaan yhteiskunnan jokaisella jäsenellä on lähtökohtaisesti oikeus olla poissa julkisuudesta ja yksityisen luonnollisen henkilön tietojen käsittely joukkoviestinnässä sekä muussa laajalle joukolle kohdennetussa viestinnässä vaatii aina tämän lupaa. Onkin mahdollista, että sosiaalisen median aikakaudella tämä oikeus saattaa helposti jäädä taka-alalle vanhempien toiminnan yhteydessä.

Huhtasen (2016, 34) mukaan lapsella on oltava mahdollisuus vaikuttaa hänestä tehtävien julkaisujen sisältöön. Lainopillisesti tarkasteltuna vanhempien tulisi aina kysyä lapsiltaan lupa heidän kuviensa ja tietojensa julkaisemiseen. Tämä taas luo tietysti omat haasteensa aivan pienimpien lasten kohdalla, jolloin päätöstä julkaisemisesta tulisi punnita hyvinkin tarkasti.

Ihmisten toimintaan verkossa liittyy monia yksityisyyttä sivuavia ongelmakohtia. Ensinnäkin heillä voi olla vääränlainen oletus siitä, että verkkokäyttäytyminen olisi yksityistä. Internetsivustojen tavat kerätä ja käyttää

käyttäjiensä henkilötietoja voivat poiketa toisistaan merkittävästi. Lisäksi ihmiset olettavat, että heillä on jotakin lainopillista suojaa tekemiinsä julkaisuihin ja verkossa käymiinsä keskusteluihin. Todellisuudessa oikeudellinen suoja yksityisyyteen internetissä on melko kapea. (Trepte & Reinecke 2011, 3-4.)

Mediayksityisyyttä tarkastellessa nousee olennaiseksi myös digitaalisen jalanjäljen käsite, jolla tarkoitetaan tietoja ja jälkiä, joita henkilö jättää itsestään verkkoon. Se voi muodostua henkilölle sekä hyödyksi että riskiksi. Sen avulla muut voivat muun muassa tienata rahaa, selvittää henkilön mieltymyksiä, hänen liikkeitään sekä sosiaalisia suhteita. (Internet Society 2014, 5.) Kuehnin (2012, 68) mukaan digitaalinen jalanjälki muodostuu kahdessa osassa. Ensinnäkin se koostuu aktiivisesta jalanjäljestä, jolla tarkoitetaan kaikkia julkaisuja, joita henkilö itse tekee digitaalisissa ympäristöissä. Toisaalta siihen kuuluu myös passiivinen puoli, joka koostuu julkaisuista, joita muut ihmiset tekevät kyseisestä henkilöstä.

Tutkimuksemme kohdalla tulee pohtia juuri vanhempien lapsilleen luomaa passiivista digitaalista jalanjälkeä. Yksityishenkilön julkinen jalanjälki sisältää usein sellaista tietoa, jota julkaisija on pitänyt yksityisenä, mutta todellisuudessa se on ollut muiden saatavilla. Julkiseen jalanjälkeen kuuluu tiedot, jotka ovat kerätty sosiaalisen median verkkosivuilta (esim. Facebook, MySpace & LinkedIn). Kyseiset verkkosivut keräävät ja dokumentoivat käyttäjien toimintoja, joihin sisältyvät myös esimerkiksi yksityisviestit ja ladatut kuvat. (Gardinkel & Cox 2009, 2-3.) Moore (2012, 86-87) pohtii muun muassa tilannetta, jossa lapsen digitaalinen jalanjälki alkaa muodostua jo ennen hänen syntymää - nuoret vanhemmat ovat innokkaita jakamaan syntymättömien lastensa ultraäänikuvia sosiaalisessa mediassa, mikä on lähtölaukaus lapsen digitaalisen jalanjäljen syntymiselle.

Uusimpien tutkimusten valossa on havaittu, että myös lapset kiinnittävät huomiota yhä enemmän mediayksityisyytensä ja sen säätelyyn. Maddenin, Lenhartin, Cortesin, Gasserin, Dugganin, Smithin ja Beatonin (2013, 9-13) tutkimus käsitteli teini-ikäisten lasten toimintaa sosiaalisessa mediassa. Vastaavanlainen tutkimus oli toteutettu aiemmin vuonna 2006, ja tulosten

mukaan kyseistä ikäryhmää edustavat lapset jakavat tietoja itsestään merkittävän paljon enemmän kuin aiemmin. Suurin osa heistä kuitenkin pitää sosiaalisen median profiiliaan yksityisenä. Yksityisasetusten säätämisen lisäksi teini-ikäisillä on lukuisia muita tapoja hallita profiiliensa sisältöjä – osa heistä jopa rajaa yksittäisten julkaisujen sisältöjen yleisöä tai ilmoittaa väärän iän, nimen tai sijainnin yksityisyytensä suojaamiseksi.

Yksityisyyden suojaaminen sosiaalisessa mediassa on hyvin ristiriitaista, koska siellä toimimisen pääasiallinen tarkoitus on hyvinkin yksityisten tietojen vaihtaminen toisten käyttäjien kanssa ja sitä kautta tapahtuva sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja laajentaminen. Tämä puolestaan lisää riskejä yksityisyyden loukkauksille, joita voivat tehdä valtion hallinnolliset toimielimet, yritykset tai muut kaupalliset yhtiöt sekä rikolliset (esim. hakkerit ja tietovarkaat). (Trepte & Reinecke 2011, 54.) Maddenin ym. (2013, 2; 10) tutkimuksessa teini-ikäiset lapset eivät kuitenkaan näyttäneet olevan lainkaan huolissaan kolmannen osapuolen datasta, joka on kerätty heidän tiedoistaan. Tähän voi vaikuttaa mahdollisesti lasten tietämättömyys omista oikeuksistaan, riskeistä ja seurauksista henkilötietojen käsittelyssä (Virkkala 2016, 32).

Mediayksityisyyden tematiikkaa on noteerattu myös kansainvälisen päätöksenteon tasolla. Vuonna 2018 astui voimaan EU:n tietosuojasetus (679/2016), jonka nojalla määritellään luonnollisen henkilön suojelusta henkilötietojen käsittelyssä. Kyseisessä asetuksessa korostetaan myös ihmisen oikeutta tulla unohdetuksi, jossa ajatuksena on se, että jokaisella on oikeus omien vanhentuneiden tietojen poistamiseen verkosta. Tämä asetus näkyy erityisesti lapsista ladattujen tietojen kohdalla, sillä heitä koskevat tiedot voivat vanhentua helposti ja ne mahdollisesti halutaan myöhemmin poistaa. Oikeus tulla unohdetuksi liittyy myös arkaluontoisen tiedon yksityisyyden suojaamiseen ja väärän tiedon levittämisen ehkäisemiseen – se antaa mahdollisuuden helpompaan tietojen poistamiseen. (Virkkala 2016, 31-32.)

2.4 Lapsen itsemääräämisoikeus

Niin lapsen oikeuksien sopimuksen kuin Suomen lainsäädännönkin mukaan lapsen näkemyksiä tulee kuunnella heitä koskevissa asioissa. Lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklaan on kirjattu, että lapsen näkemykset on otettava huomioon tämän iän ja kehitystason mukaisesti.

Niemen (2011, 171–173) mukaan itsemääräämisen käsite on syntynyt valistuksen aikakaudella, ja siihen vaikutti suuresti Immanuel Kant. Kantin mukaan jokaiselle täysi-ikäisellä ihmisellä pitäisi olla autonomia, mikä tarkoittaa mahdollisuutta hallita omaa elämäänsä itse järkensä avulla kuitenkin lakeja rikkomatta. Kantilaisessa käsitteistössä autonomia tarkoittaa myös välittömien houkutusten järjellistä hallintaa.

Englannin kielessä itsemääräämistä käsitellään usein termillä autonomia (autonomy). Sanaa autonomia käytetään Dworkinin (1988, 6) mukaan hyvin laajasti. Sillä tarkoitetaan muun muassa vapautta, alueellista suvereniteettia ja tahdon vapautta. Muita sanaan liitettyjä merkityksiä ovat esimerkiksi itsenäisyys, itsetuntemus ja yksilöllisyys. Sana autonomia tulee kreikan kielen sanoista *autos* (itse) ja *nomos* (sääntö/määräys/laki). Antiikin Kreikassa kaupunkivaltioilla oli autonomia, kun niiden kansalaiset säätivät itse lakinsa. Yksilötasolla autonomia tarkoittaa käytännössä samaa: henkilö on autonominen, eli itsemääräävä, kun hän toimii ja päättää itse omista asioistaan. (Dworkin 1988, 6–13.)

Mullin (2014, 415–416) näkee itsemääräämisen asiana, jonka ihmiset voivat omata elämänsä ajan, mutta sen taso voi ajan saatossa vaihdella. Dworkinin (1988, 6–13) mukaan henkilön itsemäärääminen riippuu kolmesta asiasta. Ensinnäkin, jotta henkilö voi olla itsemääräävä, pitää hänellä olla kykyä tehdä itsenäisiä päätöksiä. Tämän lisäksi henkilöllä tulee olla riittävä määrä informaatiota ja tietoa, joiden pohjalta hän päätöksensä tekee.

Launiksen (1994, 51) mukaan itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan kaikille aikuisille kuuluvaa moraalista oikeutta tehdä omaan elämäänsä liittyviä valintoja ja päätöksiä vapaasti sekä toimeenpanna näitä päätöksiä. Pietarisen

(1994, 17–25) mukaan itsemäärävällä henkilöllä tulee olla myös tiettyjä ominaisuuksia. Ensinnäkin vaaditaan kompetenssia eli kykyä ohjata toimintaa, tahtoa ja ajattelua erilaisissa tilanteissa. Toiseksi itsemäärävä henkilö on autenttinen, eli hän on itsenäinen ja riippumaton päätöksissään eikä seuraa jonkun muun käskyjä. Kolmanneksi henkilöllä on valtaa siten, että hän pystyy vaikuttamaan niihin ulkoisiin olosuhteisiin, jotka liittyvät asioihin, joita hän haluaa itselleen.

Tulisiko lapsilla olla itsemääräämisoikeutta? Launoksen (1994, 55–61) mukaan tähän dilemmaan on olemassa kolme suhtautumistapaa. Ensimmäisen mukaan lapsilla ei yksinkertaisesti ole olemassa itsemääräämisoikeutta. Toisaalta asiaa voidaan lähestyä myös siten, että heillä on itsemääräämisoikeus, mutta sitä voidaan heidän omien etujensa nimissä loukata tai rajoittaa. Viimeinen ajattelutapa edustaa toista ääripäätä, jonka mukaan lapsilla on itsemääräämisoikeus ja sitä tulee kunnioittaa heidän sosiaalistamis- ja kasvatustilanteissaan yhteydessä. (Launis 1994, 55–61.)

Launoksen (1994, 56–57) mukaan ensimmäisen näkökannan puolesta puhujat korostavat lasten suojelemista ja heidän hyvinvointinsa merkitystä. Lapset saattaisivat tehdä itselleen haitallisia päätöksiä, jos heillä olisi täydellinen itsemääräämisoikeus. Tämän vuoksi vanhemmilla on oltava moraalinen oikeus ja velvollisuus tehdä päätökset autoritäärisesti, eikä lapsilla ole valitusoikeutta asiassa. Vanhempien ja lasten suhde perustuu normaalisti huolenpitoon ja rakkauteen. Lasten itsemääräämisoikeuden laajentamisen vastustajat perustelevat kantaansa juuri sen perheinstituutiolle mahdollisesti aiheuttamalla haitalla. (Launis 1994, 56–57.)

Toisen suhtautumistavan mukaan lapsilla on oikeus itsemääräämiseen, mutta siihen on mahdollista joissakin tapauksissa puuttua. Mahdollinen interventio pitää kuitenkin selittää lapselle, koska heidän oikeuksiensa loukkaaminen ilman perusteluja on moraalisesti tuomittavaa. Esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi päättää aloittaa alkoholin juomisen, vanhemmilla on oikeus puuttua lapsensa toimintaan, mutta heidän tulee perustella se päätöksensä aiheuttamalla terveyshaitoilla eikä vain mielivaltaisesti kieltämällä

jälkikasvultaan tätä toimintaa. Yleisemmin tämän näkökulman kannattajien mukaan lasten oikeutta itsemääräämiseen voidaan rajoittaa heidän omaan parhaaseensa vetoamalla. (Launis 1994, 57–58.)

Launis (1994, 59) kertoo, että lasten itsemääräämisoikeuden kannattajien mukaan tätä oikeutta tulee kunnioittaa ja suojella samalla tavoin kuin aikuistenkin kohdalla. He kyseenalaistavat vanhempien täydellisen vapauden opettaa ja kasvattaa lapsensa vapaasti omien aatteidensa ja uskomustensa mukaisesti. Jos lapsilla olisi näissä asioissa valinnanvapaus, se ei lapsen itsemääräämisoikeuden kannattajien mukaan aiheuttaisi lapsille haittaa. He näkevätkin itsemääräämisoikeuden merkittävänä instrumenttina lasten kasvatuksessa ja sosiaalistumisessa.

Tutkimuksessamme itsemääräämisoikeuden tematiikka on vahvasti läsnä. Jos vanhemmat haluavat lisätä lapsestaan kuvan sosiaaliseen mediaan, pitäisikö heidän kysyä asiaa häneltä? Ja jos lapsi myöntää luvan kuvan lisäämisen, onko hänellä lopulta itsemääräämisoikeuteen liittyvää kompetenssia kyseisen päätöksen tekemiseen vai onko vastaus vain epämääräinen ”kyllä”? Tai jos lapsi ei halua antaa lupaa kuvan julkaisemiseen, mutta vanhemmat lopulta päättävät toisin, miten he voivat perustella tämän lapselle paternalistisin perustein? Vai voivatko vanhemmat vain yksinkertaisesti päättää kuvan julkaisemisesta ilman lapsen näkemyksen kuulemista?

Näitä kysymyksiä on mahdollista perustella hyvin monella tavalla. Launis (1994, 61–63) esittelee näkökulman oikeudesta avoimeen tulevaisuuteen, joka liittyy vahvasti tutkimuksemme aiheeseen. Hänen mukaansa on ajateltavissa, että vaikka lapsilta puuttuisikin oikeus itsemääräämiseen, tulisi heillä kuitenkin olla oikeus avoimeen tulevaisuuteen. Myös Feinberg (1980, sivut) on käsitellyt tätä aihetta. Hänen mukaansa vanhempien tulee usein estää lasten vapaan tahdon toteutumista, jotta lasten tulevaisuuden itsemääräämisen on mahdollista toteutua.

Vaikka vanhemmilla on oikeus estää lapsiaan tekemästä itselleen haitallisia asioita, ei se myöskään anna heille itselleen oikeutta toimia lapsilleen haitallisella tavalla. Feinbergin (1980, sivut) mukaan vanhempien tulisi toimia siten, että

lapsilla on tulevaisuudessa mahdollisuus toimia autonomisesti – vanhempien toiminnan tulee olla sellaista, että he eivät etukäteen loukkaa lastensa tulevaisuuden oikeuksia. Tämä tarkoittaisi Launiksen (1994, 63) mukaan käytännössä yhteiskunnalta sellaista perhepolitiikkaa ja vanhemmilta sellaista toimintaa, joka tukee ja mahdollistaa lasten autonomian ja itsemääräämisoikeuden toteutumisen tulevaisuudessa. Jos vanhemmat julkaisevat lapsistaan tietoja kysymättä heiltä lupaa, on heidän toimintansa tässä suhteessa ristiriidassa Launiksen ja Feinbergin avoimen tulevaisuuden käsitteen kanssa.

3 SOSIAALINEN MEDIA

3.1 Sosiaalisen median määritelmä ja käyttö

Sosiaalisen median määritelmä

Sosiaalinen media on tullut viimeisten vuosien aikana yhä arkipäiväisemmäksi osaksi ihmisten elämää. Sitä voidaan lähestyä sekä teknisestä että yhteisöllisestä näkökulmasta. Sosiaalinen media on jatko Web 2.0 -käsitteelle, jonka on keksinyt ja määritellyt Tim O'Reilly (2005). Molemmat käsitteet pyrkivät kuvailemaan erilaisia World Wide Web (WWW) -sovellustyyppisiä (Fuchs 2014, 32). Vaikka sosiaalisen median usein ajatellaan olevan lähes identtinen Web 2.0 -käsitteen kanssa, on kuitenkin muistettava, etteivät ne ole synonyymejä toisilleen, sillä sosiaalinen media on liian väljä käsite kuvaamaan verkkopalveluja, joissa ei ole median näkökulmaa tai sosiaalisia toimintoja.

Web 2.0 kiihdytti sosiaalisen median kokonaiskehitystä ja mahdollisti uusien palvelujen kehittymisen, mikä palvelee jokaista internetin käyttäjää (Hintikka 2007, 8–9). Lietsala ja Sirkkunen (2008, 26) ovat jäsentäneet sosiaalisen median käsitteen kuuteen genreen: (1) asiasisällön luominen ja julkaisemisen välineet eli blogit, wikit ja podcastit, (2) tiettyyn sisältötyyppiin perustuvat palvelut, esimerkiksi videoiden jakamiseen keskittyvä palvelu Youtube, (3) yhteisö- tai verkostoitumispalvelut, kuten Facebook, MySpace, LinkedIn, IRC-Galleria, (4) yhteistuotanto, kuten Wikipedia, OhmyNews, StarWreck, (5) virtuaalimaailmat, kuten Habbo Hotel, Warcraft sekä (6) "lisäosat" eli palvelut, joita voi käyttää yhdistäen muuhun kontekstiin tai palveluun, esimerkiksi GoogleMaps-kartat, RockYou ja Amazon Grapevine.

Genrejen moninaisuus osoittaa, miten laaja käsite sosiaalinen media on ja miten eri tavoin ja erilaisin perustein sitä käytetään. Erilaisten toimijoiden kesken korostuu yhteisöllisyys, jossa jokainen jäsen saa käyttöönsä erilaisia viestintämuotoja (esim. chat- ja keskustelufoorumit, blogit eli verkkopäiväkirjat). Niiden avulla voi sekä toimia viestittäjänä että vastaanottajana, lukea uutisia ja tiedotteita sekä jakaa ja nähdä yksittäisiä julkaisuja, esimerkiksi tuttavien uusia

valokuvia (Hintikka 2007, 10–11). Lomborg ja Bechmann (2015, 1) määrittelevät internetin olevan moniosainen, kaikkialla läsnä oleva ilmiö (ubiquitous), josta on tullut luonnollinen osa ihmisen elämää. Sosiaalinen media on erilaisia kulttuurisia tapoja sisältävä paikka, joka liittyy verkkosisältöihin ja niissä esiintyviin toimijoihin eli ihmisiin (Lietsala & Sirkkunen 2008, 17–18).

Sosiaalisen median käyttö

Sosiaalisessa mediassa käyttäjillä on mahdollisuus tuottaa erilaisia sisältöjä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tekstit, videot, kuvat, musiikki ja sovellukset. Kuten perinteisellä medialla, myös sosiaalisella medialla on oma yleisönsä, mutta ihmiset pitävät erityisesti siitä, että he saavat itse luoda, jakaa luomansa tai käyttää muiden käyttäjien jaettuja sisältöjä. (Lietsala & Sirkkunen 2008, 19.) Baym ja Boyd (2012, 321) korostavat sosiaalisen median jäsenten yhdenvertaisuutta, johon perustuen jokainen saa jakaa ja vastaanottaa tietoja. Aikaisemmin ihmisten medioiden ”kulutus” oli riippuvaista heidän varallisuudestaan. Myös vallalla ollut isojen mediatalojen suuri vaikutusvalta on jossakin määrin vähentynyt. Sosiaalisen median avulla jokainen voi päättää, mitä haluaa katsoa, kunhan on oikeanlainen varustus (esim. älypuhelin) ja saatavilla oleva verkkoyhteys.

Sosiaalisessa mediassa käyttäjä voi julkaista mitä tahansa tietoa haluamalleen yleisölle. Tieto voi olla kokonaan julkista tai rajattu tietylle väkijoukolle, jonka käyttäjä joko tuntee tai kutsuu tarkastelemaan. Verkostonäkyvyys ilmenee esimerkiksi käyttäjien profiilien kautta: miten käyttäjäprofiilit linkittyvät toisiinsa ja mitä dataa he jakavat. Sosiaalisen median avulla ihmiset pystyvät verkostoitumaan ja luomaan yhteyksiä toisiinsa liittymällä erilaisiin ryhmiin tai kutsumalla muut ihmiset niihin. (Lietsala & Sirkkunen 2008, 20.) On olennaista ymmärtää sosiaalisen median monimuotoisuus, julkisuus, yhteisöllisyys ja käyttäjakeskeisyys. Keskitymme tutkimuksessamme arkielämässä käytettävien yhteisöpalvelimiin, joita perheet enimmäkseen käyttävät jakaakseen sisältöjä muun muassa ystävilleen. Näitä

ovat muun muassa Facebook, Instagram ja Snapchat, joiden avulla voi jakaa kuvia, videoita ja tarinoita.

Vuonna 2017 88 prosenttia 16–89-vuotiaista suomalaisista käytti internetin palveluja päivittäin asioiden hoitoon, viestintään, median seuraamiseen ja tiedonhakuun. Vähintään yhtä yhteisöpalvelua samasta ikäryhmästä käytti 60 prosenttia. Niiden käyttö on hyvin ikäsidonnaista (vrt. 16–24-vuotiaiden tulos oli 95 prosenttia, kun taas 35–44-vuotiaiden tulos oli 80 prosenttia). (Tilastokeskus 2017, 5; 38.) On huomioitava, että Tilastokeskuksen raportista ei käy ilmi, mitä yhteisöpalveluja ihmiset käyttivät, mutta voidaan olettaa aikaisemmin mainittujen kuuluvan niiden joukkoon.

Pönkä (2014, 30–38; 169) kertoo usean tutkimuksen osoittaneen, että sosiaalisessa mediassa ihmiselle tärkeintä on mahdollisuus yhteydenpitoon muiden kanssa. Yhteisöpalvelut antavat käyttäjilleen mahdollisuuden seurata perheenjäsenten, sukulaisten, työkavereiden ja harrastuksista tuttujen ihmisten toimintaa verkossa. Pönkä mainitsee myös, että ennestään tuttujen ihmisten lisäksi sosiaalinen media on mahdollistanut uusien ihmissuhteiden luonnin ja verkostoitumisen, mikä yksittäisen käyttäjän näkökulmasta tarkoittaa hyödyllistä tapaa luoda uusia sosiaalisia suhteita ja saada omia tarpeita vastaavaa tietoa verkosta.

Myös King (2015, 7) on jakanut sosiaalisen median käytön syyt neljään osa-alueeseen: (1) halu yhteydenpitoon muiden ihmisten kanssa, (2) sosiaalinen media toimii hyvänä keskustelualustana omille mielenkiinnon kohteille, (3) itseä kiinnostavien asioiden seuraaminen ja (4) tapahtumien suunnittelu ja organisointi. Lisäksi eri ammattikunnilla on tapana hyödyntää sosiaalista mediaa omassa toiminnassaan. Esimerkiksi kasvatusalan ammattilaiset käyttävät opetuksessaan sosiaalista mediaa esimerkiksi opetustapojen monipuolistamiseen, informaatiolähteiden hankintaan ja kommunikointiin opiskelijoiden kanssa (Jankauskaité 2015, 54–56).

Näitä osallistumismotiiveita puoltavat myös Matikaisen (2008, 29) ajatukset ihmisten syistä käyttää sosiaalista mediaa. Hänen mukaansa sosiaalisen median osallistumismotiivit jakautuvat kahteen luokkaan. Ensimmäiseen kuuluu

identiteetin tuottaminen. Toisessa luokassa motiivit liittyvät sosiaalisuuteen ja yhteisöllisyyteen (jakaminen, vastavuoroisuus ja yhteistyö). Kyseiset motiivit eivät ole välttämättä toisistaan irrallisia.

Identiteetin tuottaminen koostuu ihmisen halusta ilmaista itseään ja näkemyksiään verkossa. Internet on riippumaton ja vapaa tila, jossa käyttäjillä on mahdollisuus tuoda julki omia taitojaan, joita verkon ulkopuolella ei välttämättä voi esittää. Sen kautta ihmiselle tarjoutuu tunne omasta pystyvyydestä ja tilaisuus taitojen kehittämiseen. Käyttäjille merkityksellistä on itseilmaisuus, jossa korostuu vapaus ja itsenäisyys tuottaa haluamaansa sisältöä sosiaalisessa mediassa. (Matikainen 2008, 29; Matikainen 2015, 49.) Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi blogien pitämistä, omasta elämästä kertomista tai mielipidekirjoitusten julkaisemista, joiden kautta käyttäjä pyrkii ilmaisemaan itseään. Toiminta linkittyy usein yhteisöllisyyteen – ihmiset pitävät tärkeänä kuulumista internetyhteisöön ja siellä toisten kanssa kommunikointia. Vastavuoroisuus voi vaikuttaa ihmisen motivaatioon julkaista omaa elämää koskevaa tietoa. (Matikainen 2015, 50; 53.)

Livingstonen & Braken (2010, 76–77) mukaan juuri nuoret hyödyntävät tätä mahdollisuutta identiteettinsä muovaamisessa – heillä on vahva halu pysyä yhteydessä muihin nuoriin paikasta ja ajasta riippumatta, pystyä ilmaisemaan itseään ja jakamaan kokemuksiaan. Jos aikaisemmin nuoret saattoivat ilmaista ja muokata omaa identiteettiään esimerkiksi huoneen sisustamisella, vaatetuksella ja käytöksellään niin nykyisin tämä on mahdollista myös verkossa.

Sosiaalista mediaa päivitetään jatkuvasti, mistä seuraa haasteita sen tutkimusalueelle. Wellerin (2015, 258) mukaan usein mediatutkimus toteutuu tietyllä asetuksella tai aikavälillä ja tutkii tiettyä sosiaalisen median ominaisuutta kerrallaan. Jatkuvan kehityksen vuoksi pitkittäistutkimusta on hankala toteuttaa, sillä tutkimuksen valmistuessa tulokset saattavat olla jo vanhentuneita. Tästä syystä ei ole olemassa yksiselitteistä vastausta siihen, miksi ihmiset käyttävät sosiaalista mediaa ja miten käyttäjät ovat vuorovaikutuksessa siellä.

Sosiaaliseen mediaan liittyy olennaisena osana myös pysyvyyden käsite, joka voidaan nähdä sekä positiivisena että negatiivisena asiana. On mahdollista,

että joko itsensä tai muiden tahosta julkaistut sisällöt voivat aiheuttaa kielteisiä seurauksia esimerkiksi lapsen kehitykselle. Toisaalta tämä tarjoaa myös mahdollisuuksia – oikein käytettynä sosiaalinen media tarjoaa pitkäaikaisen pääsyn elämän muistoihin ja tapahtumiin. Tulevaisuudessa myös kulttuurinen suhtautuminen sosiaalisen median julkaisuihin voi muuttua. Ajan saatossa erilaisten sisältöjen jakamisen vaikutukset voivat lieventyä, kun ilmiöön totutaan sen tultua normaaliksi toimintatavaksi. Tämä edellyttää myös ihmisten epätäydellisyyden hyväksymistä. (Heverly 2008, 201; 216.)

3.2 Lapset sosiaalisen median käyttäjinä

Lasten mediabarometri 2012 -hankkeen tuloksista selvisi, että 85 prosenttia kuudennen luokan oppilaista ja 59 prosenttia neljännen luokan oppilaista käytti internetpalveluja melkein joka päivä (Suoninen 2013, 86). Lapsille sosiaalinen media on muun muassa yhteydenpitoa vanhempien ja kavereiden kanssa sekä koulutehtävien tekoa. Sosiaalista media on mukana jossakin muodossa jo ala-asteen opetuksessa oppimisen tukemisessa, ja koulussa panostetaan kriittiseen, hyödylliseen tiedonhakuun. (Kallio & Lavikainen 2017, 8.) Mediakasvatusseuran (2016, 9) selvityksen mukaan 7–9-vuotiaat lapset käyttävät internetiä pääosin älypuhelimilla ja toiminta keskittyy itseään kiinnostaviin sisältöjen hakemiseen, jakamiseen, katselemiseen ja lukemiseen. Varhaisnuorten (10–12-vuotiaiden) kohdalla käyttö siirtyy myös vähitellen sosiaalisen median puolelle.

Suurin osa lapsen sosiaalisen median käytöstä on viihdekäyttöä, johon kuuluvat pikaviestit- ja chat-sovellukset, virtuaalimaailmat, pelit, video- ja musiikkipalvelut sekä kuvanjakopalvelut. Nuoret verkossa 2017 -raportin mukaan nuorten eniten käyttämiä sovelluksia ovat WhatsApp ja Youtube, joita lähes jokainen tutkimukseen osallistuneista käyttää. Lisäksi Instagram ja Snapchat ovat erittäin suosittuja nuorten keskuudessa, mutta Facebookin käyttö on ikäsidonnisempaa – 11–13-vuotiaista noin neljäsosa käyttää kyseistä palvelua, kun taas heitä vanhemmista lähes 90 prosenttia. (Kallio & Lavikainen 2017, 8.)

Oikeanlainen sosiaalisen median hyödyntäminen antaa monia positiivisia mahdollisuuksia lapsen elämään. Pöngän (2014, 32; 72–73) mukaan lapsi voi toteuttaa omia ideoitaan verkossa, kehittää itseään ja löytää uusia kiinnostuksen kohteita. Nykypäivänä sosiaalisen median taitojen oppiminen on tärkeää. Sen avulla lapsi voi luoda uusia sosiaalisia suhteita ja saada vertaistukea. Erilaisissa sovelluksissa on mahdollista perustaa ryhmiä, jotka tarjoavat vertaistukea. Esimerkiksi Facebook-palvelussa toimii nuorille tarkoitettu ”Kolmelta aamuyöstä”-ryhmä, jossa on 22 678 jäsentä (jäsenten määrä 20.3.2018). Ryhmä kertoo tarkoituksensa olevan vertaistuellinen, missä voi avautua huolista, pyytää apua, jutella ja naureskella porukassa. Ryhmään on kirjattu tärkeitä sääntöjä hyvän yhteishengen varmistamiseksi.

Lisääntynyt internetin käyttö voi tarjota lapsille mahdollisuuksia oppimiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kehittymiseen. Toisaalta vaarana voi myös olla esimerkiksi se, että lapsi joutuu kiusaamisen kohteeksi tai hänen yksityisiä tietoja väärinkäytetään. Teknologian lisääntymisen myötä onkin myös syntynyt uusi kiusaamisen muoto – *verkkokiusaaminen*. Patchin ja Hinduja (2006, 152) määrittelevät verkkokiusaamisen (cyberbullying) eli verkossa tapahtuvan kiusaamisen tarkoitukselliseksi ja toistuvaksi toiminnaksi, joka vahingoittaa toista ihmistä median tai elektronisen tekstin välityksellä. Verkossa tapahtuvaa kiusaamista voi tapahtua missä iässä vain, ja potentiaalista aineistoa siihen syntyy aina julkaisuja tehtäessä (Brake 2014, 22–24). Tutkimuksemme kannalta voidaankin pohtia, voivatko vanhempien lapsistaan tekemät julkaisut mahdollisesti toimia laukaisijoina tällaiselle verkkokiusaamiselle.

Verkkokiusaajalle on tyypillistä esiintyä nimettömänä ja tavoitella mielihyvää toisten ihmisten huonosta kohtelusta. Toisten vahingoittaminen on liitetty usein aggressiivisuuteen. (Patchin & Hinduja 2006, 152; 154.) Verkkoympäristön valvonta on riittämätöntä, ja usein esimerkiksi teini-ikäiset osaavat käyttää teknologialaitteitaan paremmin kuin heidän vanhempansa. Tästä syystä riski jäädä kiinni verkkokiusaamisesta on vähäinen. Verkkokiusaaminen on riippumatonta ajasta ja paikasta, joten siinä mielessä se on helpompaa kuin perinteinen kiusaaminen. (Patchin & Hinduja 2006, 155;

Pönkä 2014, 74.) On tärkeää, että kasvattajat ja lapset ymmärtävät ilmiön sisällön ja keskustelevat sen mahdollisista seurauksista.

Lasten yksityisten tietojen väärinkäyttöön liittyvissä keskusteluissa nousee esiin heidän uhka joutua seksuaalirikollisten hyväksikäyttämäksi. Yksi internetiin liittyvistä lieveilmiöistä ovat pedofiilit, jotka yrittävät vietellä lapsia. Braken (2014, 18) mukaan suurin ongelma on sellaisten pedofiilien löytäminen ja kohtaaminen, jotka ainoastaan seuraavat näkymättömästi lapsia sosiaalisessa mediassa mutta eivät ota yhteyttä. Yhdysvaltojen hallinnon mukaan tuntemattomien tekemien seksuaalirikosten määrät ovat pysyneet samana vuodesta 1995–2005, minkä vuoksi syy-seuraussuhteen löytäminen nuorten verkossa toimimisen ja seksuaalirikosten välille on hankalaa. (Brake 2014, 20.)

Ybarran, Mitchellin, Finkelhorin ja Wolakin (2007, 144) tutkimus puolestaan osoitti, että yksityisten tietojen jakaminen ei lisää riskiä ihmistenväliseen kaltoinkohteluun. Brake (2012, 21) mainitsee taas Staksrudin, Òlaffsonin ja Livingstonen tutkimuksessa käyneen ilmi, että lapset, jotka käyttivät sosiaalisen median yhteisöpalveluita, saivat 46 prosenttia todennäköisemmin seksuaalissävyytteisiä viestejä tuntemattomilta kuin ne, jotka eivät käyttäneet. Tutkimus myös osoitti, että pelkästään julkisen profiilin omistajuus lisäsi sitä todennäköisyyttä, että nuoret tapaavat kasvotusten verkossa tapaamansa ihmiset, jotka eivät kuitenkaan ole harmillisia heille.

Usein pelätään riskejä, jotka liittyvät niin sanottuihin stalkkereihin ja tuntemattomiin ihmisiin, mutta nuoret ja heidän vanhempansa eivät ole täysin tietoisia verkossa tapahtuvasta valvonnasta (Davies 2010, 186). Fuchs (2014, 164–166) haluaa muistuttaa esimerkiksi Facebookin olevan kapitalistinen yhtiö, jonka tavoitteena on rahallinen voitto, ja sen suurin tulonlähde ovat mainostajat. Tästä syystä Facebook kerää käyttäjistään tietoja, joiden pohjalta mainonnan yksilöllinen kohdentaminen on helppoa. Yhteisön käyttöehdoissa suostutaan tietojen keräämiseen ja jakamiseen kolmansille osapuolille, mikä tekee toiminnasta täysin laillista. Lietsala ja Sirkkunen (2008, 95–98) kertovat ohjelmiston keräävän tietoja esimerkiksi tageista ja hakusanoista, joita ihmiset

käyttävät. Heidän mukaansa ihmisillä on herännyt huoli käyttöehtojen monimutkaisuudesta ja vaikealukuisuudesta.

Buckingham, Whiteman, Willett ja Burn (2007, 50) esittävät huolensa siitä, millaisen kuvan nuoret antavat itsestään sosiaalisessa mediassa ja tiedostavatko he julkaisujensa yleisön mahdollista laajuutta. Heverlyn (2008, 211–216) mukaan voidaan ajatella jopa, että eivät ainoastaan nuoret käytä digitaalista mediaa, vaan tilanne on yhtä lailla päinvastainen. Lapset eivät käsitä digitaalisen median moniulotteisuutta, vaan pitävät sitä ainoastaan työkaluna sisältöjen tuottamisessa ja jakamisessa. Tällöin julkaisijasta tulee objekti, jota media käyttää. Myöhemmässä elämässä tietoja voidaan etsiä ja käyttää esimerkiksi työhaussa, työharjoittelussa ja kouluissa. Nuorten ihmisten on myös syytä kehittää omaa kriittistä ymmärrystä sosiaalisen median julkisuuden luonteesta. Varomattomuus, tietämättömyys ja lasten hyväuskoisuus voivat johtaa virheisiin, minkä seurauksena julkaisut saattavat jäädä pysyvästi verkkoon tai lapsilla on riski joutua pulaan tekijänoikeusrikkomuksesta esimerkiksi heidän jakaessaan tietoja eteenpäin. (Pönkä 2014, 72; Buckingham ym. 2007, 44.)

Hasebring, Livingstone, Haddon ja Ólafsson (2009, 49) esittävät tutkimuksensa perusteella, että internetin lisääntyvillä mahdollisuuksilla on taipumus lisätä riskejä. Toisaalta riskien vähentäminen voi samalla rajoittaa internetin tarjoamia mahdollisuuksia. Hyötyjä ja riskejä voi olla vaikeaa erottaa toisistaan, ja riskien kontrollointi johtaisi mahdollisuuksien välttämiseen (Buckingham ym. 2007, 12).

Pönkä (2014, 72) korostaakin aikuisten velvollisuutta ja vastuuta kasvattajina heidän ohjatessaan lapsia toimimaan sosiaalisessa mediassa oikealla tavalla. Lasten ajatellaan oppivan luonnollisesti asioita, mutta tässä kontekstissa oppiminen koskee enemmänkin teknistä omaksumista. Sen sijaan aikuisten tehtävänä olisi ohjata lasta toimimaan turvallisesti ja vastuullisesti verkossa, asettaa rajoja ja valvoa lapsen sosiaalisen median käyttöä – aivan kuten he ohjaavat lasten toimintaa verkon ulkopuolellakin.

3.3 Vanhemmat lastensa tietojen julkaisijoina sosiaalisessa mediassa

Lapsen sosiaalisen median ja teknologialaitteiden käyttö on ollut suuri puheenaihe viime vuosina. Sen sijaan keskustelu vanhempien sosiaalisen median käytöstä on alkanut vasta äskettäin (ks. esim. Helsingin Sanomat 14.3.2014 ja Helsingin Sanomat 20.4.2016). Tutkimuksemme kannalta tärkeä näkökulma onkin, missä määrin ja minkälaista tietoa vanhemmat jakavat lapsistaan sekä tiedostavatko he sosiaalisen median varjopuolen.

Lasten tietojen julkaiseminen sosiaalisessa mediassa on kasvanut ilmiönä nopeasti. Englannissa toteutetun tutkimuksen mukaan kahdesta kolmesta vastasyntyneestä on ladattu kuva verkkoon tunnin sisään syntymästään. Samassa tutkimuksessa vain kuusi prosenttia vanhemmista kertoi, ettei ole ikinä jakanut tietoja lapsistaan verkossa. (Brake 2014, 6.) Vaikka vastaavaa tutkimusta Suomesta ei löydy, on syytä olettaa sosiaalisen median olevan perheiden arkipäivää myös täällä.

Teemaan on luotu hiljattain kaksi termiä, sharenting ja oversharenting. "Sharenting" viittaa englanninkielisten sanojen "parenting" ja "sharing" yhdistelmään. Yksinkertaisuudessaan se tarkoittaa vanhempien säännöllistä tietojen jakamista itsestään ja lapsistaan sosiaalisessa mediassa sekä kommunikointia näiden tietojen avulla. (Brosch 2016, 226; Blum-Ross 2017, 2; Marasli, Suhendan, Yilmazturk & Cok 2016, 399.) "Oversharenting" viittaa taas parenting- ja oversharing-sanojen yhdistelmään, jota ensimmäistä kertaa käytti Steven Leckart (2012) kuvaillaakseen ilmiötä, jossa korostuu lasten tietojen liiallinen jakaminen vanhempien toimesta (Marasli ym. 2016, 399).

Broschin (2016, 230–231) mukaan jaetun tiedon vaihtelevuus on suuri, mutta suosituimmat vanhempien julkaisut lapsistaan ovat kuvat, jotka käsittelevät heidän arkeansa, retkiä ja erityisiä tapahtumia. Samoja piirteitä sekä laaja kirjo sisällöissä oli näkyvissä myös Maraslin ym. (2016, 402) tutkimuksessa. Suurin osa vanhemmista kertoi jakavansa tietoja sosiaaliseen mediaan, mikäli sisältö koettiin jakamisen arvoiseksi. Sisältöjen teemoja oli muun muassa erityiset päivät (syntymäpäivät, valmistuminen, kevätjuhlat), perheen yhteiset

aktiviteetit, terveyteen liittyvät aiheet (sairastuminen, leikkaus) sekä lapsiin liittyvien tuotteiden suositukset. Suurin osa vanhemmista kertoi jakavansa miellyttäviä asioita lapsistaan. Broschin (2016, 230–231) mukaan noloiksi kuviksi miellettiin sellaiset kuvat, joissa lapsi on alasti tai puolialasti, kylpemässä tai rannalla. Muita kuvia, joita vanhemmat olivat innokkaita jakamaan, olivat hauskat kuvat.

Hinikerin, Schoenebeckin ja Kientzin (2016, 10) tutkimus osoitti, että lapset ovat huolissaan siitä, mitä tietoja vanhemmat jakavat heistä verkossa. Lasten mielestä vanhempien ei pitäisi yli-jakaa (oversharing) heidän tietojaan ilman lupaa. He kertovat kokeneensa häpeää ja turhautuneisuutta. Lasten mielestä aikuisten tulisi myös noudattaa samoja sääntöjä kuin mitä he ovat lapsilleen laatineet verkossa käyttäytymiseen ja kunnioittaa lapsen autonomiaa verkkokäyttäjänä.

Tietojen jakamisen myötä vanhemmat luovat lapsilleen digitaalisen identiteetin (Maraslin 2016, 400). Ensimmäinen joukko niin sanotusti sosiaalisen median aikakauden vauvoja alkaa saavuttamaan täysi-ikäisyyden, joten tutkimuksia vanhempien jakaman tiedon mahdollisista seurauksista on suhteellisen vähän (Blum-Ross & Livingstone 2017, 2). Onkin aiheellista pohtia, voiko vanhempien lapsistaan jakama tieto vaikuttaa millään tavalla lapseen – esimerkiksi hänen identiteettinsä rakentumiseen, itsetuntoon tai minäkäsitykseen. Maraslin ym. (2016, 400) mukaan digitaalisen identiteetin luominen lapselle voi koitua ongelmaksi erityisesti lapsen saavuttaessa nuoruusiän. Aiemmin mainitut ”nolot kuvat” voivat altistaa lapset riskeille, mikäli ne päätyvät esimerkiksi pornografisiin tarkoituksiin.

Muita mielenkiintoisia näkökulmia ovat, mitä lapset ajattelevat aiheesta ja miten tietojen jakaminen sosiaalisessa mediassa voi vaikuttaa lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen ja vuorovaikutussuhteen laatuun. Morrisonin ja Krugmanin (2010, 145) mukaan perheenjäsenet paheksuvat toistensa teknologialaitteiden käyttöä. Heidän mukaansa perheenjäsenet, jotka käyttävät näitä laitteita vähemmän, saattavat kokea toisten laitteiden käytön menevän perheen yhteisten hetkien edelle. Turklen (2012) tutkimuksesta selviää, että

vanhempien teknologialaitteiden käyttö esimerkiksi yhteisten päivällisten tai koulun tapahtumien aikaan tai vanhempien hakiessa lapsiaan koulusta kotiin aiheuttaa pettymystä lapsissa ja vaikuttaa negatiivisesti lasten ja vanhempien väliseen läheisyyteen.

3.4 Lapsen osallisuus sosiaalisessa mediassa

Pohdittaessa vanhempien lapsistaan tekemiä julkaisuja sosiaalisessa mediassa on tärkeää tarkastella lapsen oikeutta vaikuttaa häntä koskevaan päätöksentekoon ja siihen liittyvään juridiseen kontekstiin. Lapsen osallisuutta on mahdollista tarkastella monesta näkökulmasta, ja etenkin perheiden sisällä lapset voivat harjoitella osallistumista ja saada positiivisia kokemuksia siitä, että heidän näkemyksiä ja mielipiteitä otetaan huomioon. Tähän tarjoutuu mahdollisuus myös päätöksissä, jotka liittyvät vanhempien sosiaalisen median käyttöön. Ilmiön tuoreuden vuoksi tutkimustietoa kyseisestä aiheesta ei juurikaan ole olemassa, minkä vuoksi tarkastelemme osallisuutta yleisemmällä tasolla. Tämän pohjalta on mahdollista peilata ja arvioida lasten osallisuutta sosiaalisessa mediassa.

Pajulammin (2015, 138) mukaan lapsen osallistumisoikeuksiin liittyvä keskustelu laajeni erityisesti YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklan myötä. Kyseisen yleisperiaatteen keskiössä on lapsen osallisuus. Sen mukaan sopimusvaltioiden tulee taata lapselle mahdollisuus oman mielipiteen muodostamiseen ja oikeus näkemyksensä ilmaisuun kaikissa lasta koskevissa asioissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden. Tämän toteuttamiseksi lapsella on oltava kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukainen mahdollisuus tulla kuulluksi oikeudellisissa ja hallinnollisissa asioissa, jotka häntä koskevat. (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 1989.)

Lansdownin (2010, 12) mukaan pelkkä lapsen kuunteleminen ei kuitenkaan riitä. On välttämätöntä, että hänen näkemyksiään punnitaan vakavasti päätöksenteon tukena. Lapsen huolien, näkemysten ja ideoiden tulee vaikuttaa

päätöksiin, jotka koskevat hänen elämäänsä. Ikä ei yksittäisenä tekijänä saa rajoittaa lapsen mielipiteen kuulemistä. Lansdown (2010, 11) huomauttaa, että lasten osallistumisesta puhutaan laajasti ja osallisuus -termiä käytetään paljon, mutta täysi selvyys käsitteen kontekstuaalisesta merkityksestä kuitenkin puuttuu. Lapsen osallisuus on oikeus, joka velvoittaa juridisesti valtiot turvaamaan sen toteutumisen. Yleisesti osallisuus tarkoittaa tilanteita, joissa päätöksenteon eri vaiheissa lapsen mielipiteitä ja näkemyksiä otetaan huomioon. (Pajulammi 2015, 142.) Käsitteen laajempi ymmärtäminen on olennainen edellytys kyseisen oikeuden turvaamiselle.

Orasen (2008, 9) mukaan laajasti käsitettynä osallisuus tarkoittaa johonkin yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista. Se rakentuu hänen mukaansa vastavuoroisesti, mikä edellyttää yhteisön jäsenten huomioimista ja aktiivisuutta. Lisäksi osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa asioista, jotka koskevat itseään sekä mahdollisuudesta vaikuttaa näihin asioihin omilla mielipiteillä. Kiilakoski (2007, 13–15) määrittelee osallisuuden oikeudeksi omaan identiteettiin ja arvokkuuteen osana perhettä, yhteisöä tai yhteiskuntaa. Hänen mukaansa tämän vuoksi on tärkeää turvata osallisuus kaikille erilaisille kansalaisryhmille, sillä esimerkiksi vähemmistöryhmien osallisuus asettaa erilaisia vaatimuksia, joihin yhteiskunnan on vastattava heidän hyvinvointinsa takaamiseksi. Tästä syystä myös lapsen oikeus osallisuuteen tulisi turvata.

Thomasin (2007, 199) mukaan lapsen osallisuudella voidaan viitata joko lapsen osallistumiseen johonkin toimintaan tai päätöksentekoon. Lisäksi lapsen osallisuutta on myös prosessit, joissa hän on joko mukana läpi koko prosessin tai sen lopputuloksessa. Osallisuus on myös mahdollista jakaa yhteisölliseen päätöksentekoon sekä tilanteisiin, jotka koskevat vain lasta itseään. Oranen (2008, 15–16) mainitseekin, että itseä koskevien asioiden käsittelyyn osallistuminen on jokaisen lapsen ihmisoikeus. Tämä vaatii kuitenkin hänen mukaansa vaivannäköä sekä lapsilta että aikuisilta. Lapsille osallistuminen asioihin, jotka liittyvät heihin, voi tarjota heille kokemuksia siitä, että heidän mielipiteensä ja näkemyksensä ovat arvokkaita ja siitä, että heillä on aidosti mahdollisuus vaikuttaa niihin.

Perhekonteksti tarjoaa lapselle tärkeän mallin osallisuuden teemaan ja siinä lapsi valmistautuu harjoittamaan oikeuttaan tulla kuulluksi (UNCRC 2009, 90). Tuukkasen (2014, 21) mukaan aikuisilla on merkittävä rooli kontekstin luomisessa ja vallan jakamisessa, jotta osallistuminen ja osallisuus on relevanttia lapselle. Myös useiden tutkimusten perusteella perheen sisäisten suhteiden ja käytänteiden on todettu vaikuttavan lasten kokemuksiin omasta osallisuudesta.

Martin, Forde, Horgan ja Mages (2018) selvittivät tutkimuksessaan, miten lapset ja nuoret osallistuvat päätöksentekoon kotioloissa sekä, millaisia kokemuksia vanhemmilla ja nuorilla on tällaisista tilanteista. Tulosten mukaan suurimmiksi esteiksi lasten osallisuudelle koettiin heidän ikänsä, luottamuskysymykset sekä näennäinen osallistaminen. Avaintekijät, jotka edesauttoivat lasten ja nuorten osallistumista olivat puolestaan fyysiset tilat ja hetket, joissa osallistuminen oli mahdollista (esimerkiksi perheen yhteiset ruokailuhetket), hyvät perhesuhteet, vanhempien kuuntelutaidot sekä se, että tehdyt päätökset olivat nuorten silmissä oikeudenmukaisia. Nuorten kokemusta osallisuudesta tukivat myös tilanteet, joissa vanhemmat olivat perustelleet tehtyjen päätösten taustalla vaikuttaneita tekijöitä. Näiden tulosten perusteella voidaan pohtia myös tutkimuksemme kannalta olennaisia tilanteita, joissa vanhemmat tekevät sosiaalisessa mediassa julkaisuja lapsistaan ja sitä, tulisiko lasten saada osallistua tähän päätöksentekoon.

Myös Pajulammi (2015, 377–381) on nostanut esille perheen sisäisten suhteiden merkityksen lapsen osallisuudessa. Hänen mukaansa perheen sisällä vallitsee valtasuhteiden hierarkia, ja valta on lähtökohtaisesti vanhemmilla. Vallan taso vaihtelee perheiden välillä ja siihen vaikuttaa sen sisäinen kulttuuri, historia ja ympäristötekijät. Lapsihuoltolain 4.1 §:n ja 4.2 §:n mukaan huoltajalla on lähtökohtainen oikeus päätöksentekoon lapseen liittyvissä asioissa, mutta hänen tulisi keskustella lapsen kanssa ennen lopullista päätöstä. Yhtäältä kyseiset kohdat ovat juridisesti velvoittavia normeja ja toisaalta asenteita luovia normeja, joissa korostuu kasvatuksellinen merkitys. Antaessaan lapselle määräysvaltaa arkisissa asioissa huoltaja antaa myös mahdollisuuden oppia omista päätöksistään ja seurauksista, jotka niihin liittyvät.

Lapsen osallisuutta digitaalisessa mediassa on tarkasteltu tutkimuksissa enimmäkseen lapsen oman toiminnan näkökulmasta. Esimerkiksi Tuukkasen (2014, 64–68) mukaan lapsen osallisuus digitaalisessa mediassa on muun muassa pelaamista, virtuaalisten identiteettien luomista, sosiaalista vuorovaikutusta ja itseilmaisua. Aikaisemmin esitetyssä *sharenting* -ilmiössä puolestaan lapsen osallisuus on jäänyt vähäiseksi. Lapsen mahdollisuus omien näkemyksensä ja tunteidensa ilmaisuun voi usein jäädä toteutumatta, mikäli huoltaja tekee julkaisupäätöksen itsenäisesti. Tähän vaikuttaa huoltajan oletus siitä, että lapsi jakaa samat näkemykset ja arvot hänen kanssaan, jolloin julkaisupäätöstä ei tarkemmin pohdita. (Steinberg 2017, 868.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET

Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, minkälaisia kokemuksia vanhemmilla on lastensa tietojen jakamisesta sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tutkimme lasten omia kokemuksia ja ajatuksia aiheesta. Tutkimuksemme jakaantuu kahteen osaan, josta ensimmäinen keskittyy vanhempien näkökulman tutkimiseen – pyrimme selvittämään, minkälaisia motiiveja vanhempien päätösten taustalta löytyy ja saamaan tietoa siitä, miten vanhemmat kokevat sosiaalisessa mediassa jakamiseen liittyvien ratkaisujensa vaikuttavan lastensa itsemääräämisoikeuteen ja yksityisyyteen.

Toinen osa käsittelee lasten omia kokemuksia ja näkemyksiä samasta aiheesta. Tutkimme myös sitä, mitä lapset ajattelevat omasta oikeudestaan osallistua päätöksentekoon tilanteissa, joissa vanhemmat tekevät heistä sosiaalisen median päivityksiä ja sitä, millä tavalla julkaisut mahdollisesti vaikuttavat heihin. Lasten internetkäyttäytyminen on ollut tutkimuksen kohteena jo pitkään, kun taas vanhempien toiminnasta tehtyä tutkimusta on vähän. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Millaisia kokemuksia lapsilla ja vanhemmilla on lasten tietojen julkaisemisesta tai julkaisemattomuudesta vanhempien sosiaalisen median kanavissa?
2. Miten näissä kokemuksissa ilmenevät lasten yksityisyys, osallisuus ja itsemääräämisoikeus?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tutkimuskohteena ovat alakouluikäiset lapset ja vanhemmat, joilla on alakouluikäisiä lapsia. Tutkittavat eivät ole saman perheen jäseniä, eivätkä he ole muutenkaan sukua toisilleen. Tutkimuksemme on lähestymistavaltaan laadullinen. Kiviniemen (2018, 73) mukaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää mahdollisimman tarkasti tutkittavaa ilmiötä tai ihmisten toimintaa siinä. Siinä tutkimuksen erilaiset osa-alueet, kuten tutkimustehtävä, teoreettisen viitekehyksen muodostus sekä aineistonkeruu ja -analysointi kehittyvät joustavasti tutkimuksen edetessä.

Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä selittää yksittäistä ilmiötä syvällisesti, on tutkimusasetelmia koskeva rajaaminen välttämätöntä (Kiviniemi 2018, 74–75). Alasuutarin (2011, 38–39) mukaan laadullinen tutkimus ei vaadi suurta tutkimusaineistoa, sillä sen tavoitteena ei ole tilastollisesti osoittaa jonkin asian paikkansapitävyyttä – pienikin aineisto mahdollistaa syvällisen ymmärryksen tutkittavasta aiheesta. Tästä syystä tutkimme suhteellisen pientä joukkoa ihmisiä. Olemme erityisesti kiinnostuneita osallistujien kokemuksista ja näkemyksistä tutkimusaiheesta, minkä vuoksi tutkimuksemme on tausta-ajatukseltaan fenomenologinen.

Fenomenologisen ajattelutavan tavoitteena on saavuttaa syvempi ymmärrys ihmisten jokapäiväisistä kokemuksista jostakin tietystä ilmiöstä – miten he ymmärtävät sen, kuvailevat sitä, arvostelevat sitä ja mitä tunteita ilmiö herättää. Tällaisen datan kokoamiseksi tarvitaan syvähaastatteluja sellaisten ihmisten kanssa, joilla on suoria kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä. Tutkittavat ovat siis “eläneet kokemuksen”, eikä kyseessä ole toisen käden tietoa. (Patton 2015, 115.)

Pyrimme tutkimuksessamme ymmärtämään nimenomaan vanhempien ja lasten kokemuksia kyseisestä ilmiöstä. Tästä syystä on perusteltua lähestyä tutkimusta fenomenologisen filosofian pohjalta. Fenomenologisen

merkitysteorian mukaan ihmisten toiminta on tietoisesti ja tarkoituksellisesti johonkin suuntautunutta, ihminen rakentaa todellisuutensa merkityksiin pohjautuen ja ihminen on yhteisöllinen yksilö. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34; Eskola & Suoranta 2008, 19.) Laine (2015, 35) kuitenkin huomauttaa, että on mahdotonta esittää tarkasti fenomenologista metodologiaa. Lisäksi on harkittava tutkimuskohtaisesti, miten toimia, että toisten kokemukset saavutetaan mahdollisimman totuudenmukaisina.

Fenomenologiaan liittyy myös hermeneuttinen ulottuvuus, jossa syntyy tulkinnan tarve. Hermeneuttinen ymmärtäminen tarkoittaa ilmiöiden merkityksen oivaltamista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 35.) Laineen (2015, 33) mukaan hermeneutiikka tarkoittaa yleisellä tasolla teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Kokemuksia käsittelevä tutkimus edellyttää tulkinnallisuuden kriteerejä, jotta tutkija pystyisi erottamaan oikeita tulkintoja aineistostaan. Tutkimukseemme osallistuneet lapset ja vanhemmat kuvailivat kokemuksiaan sanallisesti haastatteluiden aikana, jolloin kokemusten merkitys on voinut hieman muuttua. Tutkijoina meidän tehtävä oli löytää mahdollisimman oikeat tulkinnat heidän kokemuksistaan. Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa vastaakin siis tutkimukseemme tarpeeseen saada tietoa vanhempien ja lasten kokemuksista kyseisestä teemasta sekä rakentaa uutta tietoa ja ymmärrystä näiden kokemusten ympärille.

Pattonin (2002, 69) mukaan fenomenologi on sitoutunut ymmärtämään sosiaalisia ilmiöitä tutkittavan omasta näkökulmasta käsin. Myös Perttula (2005, 134) nostaa esille, että tutkijan täytyy tutustua omiin kokemuksiinsa etukäteen, jotta niiden erottaminen tutkittavan kokemuksista olisi mahdollista. Tämä mahdollistaa tutkijalle uuden ymmärtämisen. Omista kokemuksistamme ja ennakkotiedoistamme keskusteleminen olikin tärkeää, sillä sen vuoksi pystyimme lähestymään aihetta avoimesti ilman ennalta määrättyjä oletuksia ja päätelmiä. Tutkimukseemme keskiössä ovatkin tutkittavien kokemukset käsiteltävästä aiheesta.

Tutkimukseemme osallistuneiden lasten kohdalla kävi ilmi, että kaikilla tutkittavilla ei ole välttämättä suoranaisia omakohtaisia kokemuksia

tutkittavasta ilmiöstä. Sen sijaan he olivat varsin tietoisia kyseisestä ilmiöstä ja olivatkin muodostaneet jo aiemmin käsityksiä ja näkemyksiä siitä. Koimme tärkeäksi ottaa käsitykset mukaan tutkimukseen, sillä niin saatiin entistä enemmän lasten ääni kuuluville. Tämän vuoksi fenomenologia toimii tutkimuksessamme ainoastaan taustalla vaikuttavana filosofiana, eikä se näin vaikuta aineiston analyysiin.

Tutkimuksen teko alkoi tutkimusaiheen valinnalla ja sen rajauksella. Sosiaalisessa mediassa tietojen jakamisen ajankohtaisuus johdatteli tutkimusaihetta, sillä poimimme siihen tällä hetkellä puhutuimmat ja kiinnostavimmat näkökulmat. Ideoimme tutkimuksessamme käsiteltäviä asioita muun muassa hierarkkisen ajatuskartan avulla. Eskolan ja Suorannan (2008, 36) mukaan luonnollisessa tutkimusprosessissa ilmiön ihmettely ja siihen liittyvät ideat muotoilevat myöhemmin tarkemman määritelmän tutkimusongelmalle. Alussa olimme myös muotoilleet alustavat tutkimuskysymykset, mutta vasta syvällinen perehtyminen kirjallisuuteen ohjasi ne lopulliseen muotoonsa. Tutkimuksen teon tueksi teimme tutkimussuunnitelman, jota noudatimme.

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Vanhemmat

Keräsimme tutkimuksen ensimmäisen osan aineistomme haastattelemalla tutkittavia vuoden 2017 keväällä maaliskuu–huhtikuun aikana. Kun halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii jollain tietyllä tavalla, on järkevää kysyä asiaa häneltä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 83) mukaan tutkimusta toteutettaessa ongelmalliseksi muodostuu, miten saada yhteyttä tutkimuksen kannalta sopiviin henkilöihin. Löysimme haastateltavia vanhempia sekä sosiaalisen median että tuttavien kautta.

Aineiston otantamenetelmänä käytimme harkinnanvaraista otantaa, mikä sopii laadulliseen tutkimukseen, jossa tavoitteena on keskittyä pieneen määrään tapauksia mutta saada mahdollisimman kattava aineisto. Harkinnanvaraista otantaa käyttäessään tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuskohteen

yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä. (Eskola & Suoranta 2008, 18.) Tästä syystä tutkimukseemme ensimmäiseen osaan valikoitui alakouluikäisten lasten vanhempia, jotka käyttävät sosiaalista mediaa säännöllisesti.

Haastatteluihin osallistui seitsemän vanhempaa, jotka jakautuivat kahteen toisilleen heterogeeniseen ryhmään: vanhempiin, jotka julkaisevat tietoja lapsistaan sosiaalisessa mediassa (3) sekä heihin, jotka eivät näin tee (3). Lisäksi yksi haastateltava oli vanhempi, joka julkaisee lapsistaan sisältöjä, joissa he eivät ole tunnistettavissa. Harkinnanvaraisen otannan tavoitteena oli saada mahdollisimman laaja kirjo näkökulmia sekä tietoa ilmiöstä sen ymmärtämiseksi. Kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat naisia ja edustivat eri ammattiryhmiä. Koemme, että haastateltavien sukupuolella tai ammatilla ei ollut merkitystä aineistomme laadun kannalta, vaan tavoitteenamme oli ainoastaan löytää sosiaalista mediaa aktiivisesti käyttäviä alakouluikäisten lasten vanhempia sukupuolesta riippumatta. Lisäksi vastakkaisen sukupuolen näkemyksiä esiintyi haastateltavien kertoessa puolisoidensa sosiaalisen median käytöstä. Tuloksien luvussa lapsistaan tietoja sosiaalisessa mediassa julkaisevat vanhemmat esiintyvät koodeilla V1-V3 ja vanhemmat, jotka eivät julkaise, koodeilla V4-V6. Näiden lisäksi vanhempi, joka julkaisee lapsistaan päivityksiä, joissa he eivät ole tunnistettavissa, esiintyy koodilla V7.

Lapset

Tutkimuksen toiseen osaan haastattelimme alakouluikäisiä lapsia vuoden 2017 joulukuun aikana. Haastattelujen lisäksi keräsimme tutkimusaineistoa lapsilta kirjallisesti. Tutkittavat lapset koostuivat yhden suomalaisen alakoulun neljännessä luokasta, joka oli meille molemmille etukäteen jollakin tasolla tuttu. Otimme yhteyttä luokanopettajaan, joka kiinnostui tutkimuksestamme ja välitti tietoa siitä sekä tutkimusluvat (liite 6) tutkittavien lasten huoltajille. Tutkimukseen osallistui vanhempien allekirjoittamien tutkimuslupien jälkeen 19 lasta.

Myös tutkimukseen osallistuneet lapset valikoituivat tutkittaviksi harkinnanvaraisen otannan kautta. Pattonin (2002, 46) mukaan

harkinnanvaraisen otannan vahvuus on peräisin syvällisen ymmärryksen painotuksesta, mikä johtaa valikoimaan tutkimukseen henkilöitä, joilla on tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tällaiset henkilöt ovat Pattonin mukaan sellaisia, joilta on mahdollista oppia paljon asioista, jotka ovat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä. Valikoimme tutkittaviksi alakoulun neljännen luokan oppilaita, koska koemme heidän olevan kehitystasoltaan riittävän kypsiä ilmaistakseen näkemyksiään ja kokemuksiaan tutkimusaiheesta. Tätä nuorempien lasten kohdalla olisi voinut muodostua ongelmaksi se, että heillä ei olisi ollut riittävästi kokemusta tutkittavasta ilmiöstä ja näin ollen aineistosta ei olisi muodostunut tarpeeksi kattavaa.

Harkinnanvarainen otanta näkyy tutkimuksemme osallistujissa myös siinä, että toisen osan aineisto on kerätty meille jo entuudestaan tutuilta lapsilta. Tutkijoina koimme tämän vahvuudeksi, sillä meillä oli etukäteen tiedossa lapsiin ja luokan käytänteisiin liittyvää informaatiota, mikä teki aineiston keruun sekä sujuvammaksi että luontevammaksi. Esimerkiksi osasimme odottaa, ketkä lapset osallistuvat aktiivisesti keskusteluihin ja ketkä jäisivät mahdollisesti hiljaisemmiksi osapuoliksi. Tästä syystä aineisto kerättiin sekä suullisesti että kirjallisesti, jotta kaikkien lasten näkemykset saatiin aineistoon.

Tutkimukseen osallistuneista lapsista tyttöjä oli yhdeksän ja poikia kymmenen. Koemme, että myöskään lasten kohdalla sukupuoli ei vaikuta analyysissä, sillä poikien ja tyttöjen vastauksissa ei esiintynyt kokemuksia, jotka olisivat sukupuolisidonnaisia. Tulososiossa lapset esiintyvät muutetuilla nimillä.

5.3 Aineiston keruu

Tuomen ja Sarajärven (2009,73) mukaan haastattelun ehdottomaksi eduksi on laskettava joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Keräsimme aineistomme puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla, joissa haastateltaville ei annettu valmiita vastausvaihtoehtoja vaan kysymykset antoivat heille tilaa liittää vastauksiin

kokemuksiaan aiheen ympäriltä (Eskola & Suoranta 2008, 86; Metsämuuronen 2006, 170). Laadullinen aineisto ei edusta absoluuttista totuutta, vaan tutkijan omat valinnat vaikuttavat aina sen luonteeseen – tutkija siis etukäteen rajaa tutkittavaa aineistoa löytääkseen vastauksia itse asettamiinsa kysymyksiin (Kiviniemi 2018, 76).

Vanhemmat

Haastattelut aloitimme kertomalla haastateltaville vanhemmille tutkimuksestamme ja sen tarkoituksesta sekä luomalla tilanteesta muutenkin mahdollisimman luontevan. Tällainen yhteisen maaperän luominen on Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005, 24–25) mukaan tarpeen, jotta haastateltavalla on selvä käsitys keskustelun tarkoituksesta. Itse haastattelutilanteessa haastattelija ei saa liiaksi ohjata keskustelua (Hirsjärvi & Hurme 2000, 94). Tämän pyrimme saavuttamaan olemalla tilanteissa mahdollisimman neutraaleja tuomatta mahdollisia omia mielipiteitämme esille. Teemahaastattelussa tulisi muutenkin pyrkiä pitämään yllä kommunikaation luontevuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 94.)

Jokainen tutkittava antoi luvan nauhoittaa haastattelunsa ja käyttää sitä tutkimuksessamme. Haastattelujen tallentaminen sopii teemahaastattelun luonteeseen, koska se edesauttaa tilanteen sujuvuutta, luontevuutta ja vapautunutta keskustelua (Hirsjärvi & Hurme 2000, 92). Tutkittavien vanhempien haastatteluista viisi tehtiin kasvokkain ja kaksi puhelimen välityksellä. Käytimme haastatteluissa kahta haastattelurunkoa, joista toinen oli suunnattu lapsistaan tietoja julkaiseville ja toinen heille, jotka eivät julkaise. Haastatteluiden kestot vaihtelivat 20 minuutista 26 minuuttiin.

Onnistunut haastattelu tavoittaa haastateltavan näkemyksiä ja kokemuksia mahdollisimman laajasti, syvällisesti ja yksityiskohtaisesti. Vastaajan tulisi saada itse valita, miten ja mitä hän kertoo haastattelijalle ja miten hän haluaa ilmaista tunteitaan. Tällöin haastattelijan tulisi olla johdonmukainen ja selkeä muun muassa kysymyksissään. Huonosti muotoillut, moninkertaiset ja sekavat kysymykset sekoittavat haastateltavaa, eikä hän välttämättä ymmärrä täysin

kysymysten tarkoituksena. Tämän vuoksi hän ei ehkä osaa tai halua vastata kysymyksiin. Haastateltavan tulisi saada kertoa ja puhua paljon. Nämä kaikki tekijät vaikuttavat merkittävästi vastausten laatuun. (Patton 2002, 354–360.)

Onnistuneen haastattelun saavuttamiseksi muotoilimme kysymykset niin, että niihin olisi mahdollisimman helppoa vastata. Apunamme ollut haastattelupohja (liitteet 1 & 2) sisälsi useita tarkentavia kysymyksiä siltä varalta, että haastateltava ei omissa kokemuksissaan toisi kaikkea tutkimuksemme kannalta oleellista tietoa esille. Haastatteluiden aikana annoimme runsaasti aikaa vastata kysymyksiin ja puhua myös aiheista, jotka eivät olleet niin relevantteja tutkimuksemme kannalta. Lopuksi tarjosimme haastateltaville mahdollisuuden nostaa esille ajatuksia teemoista, jotka he kokivat tärkeiksi mutta joita ei varsinaisen haastattelun aikana käsitelty.

Lapset

Lasten haastattelemisen poikkeaa merkittävästi täysi-ikäisten ihmisten haastattelemisesta. Suuri haaste tutkijoille on muun muassa se, kuinka lapsia tulisi informoida tutkimuksesta. Lasten kohdalla informaation tarjoaminen vaatii enemmän työtä ja tietoa tutkijoilta – sen perillemeno tulee varmistaa eri tavoin. (Mäkinen 2006, 65.) Tästä syystä pyrimme tarjoamaan tutkittaville tietoa tutkimuksestamme ja sen tarkoituksesta usean menetelmän kautta.

Tutkittavien lasten lukumäärä johti väistämättä tilanteeseen, jossa emme voineet olla täysin varmoja siitä, onko yksi informoinnin tapa riittävä tuomaan selvyyttä tutkimuksesta kaikille lapsille. Aluksi kyseisen luokan oma opettaja kertoikin lapsille tietoa tulevasta tutkimuksesta ilman läsnäoloamme. Lisäksi opettaja oli yhteydessä lasten huoltajiin ja välitti heille tutkimukseemme liittyvät perustiedot ja kirjalliset tutkimusluvut. Perustiedoissa kerroimme avoimesti tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja kulusta sekä tarjosimme huoltajille mahdollisuuden ottaa meihin henkilökohtaisesti yhteyttä lisätietojen saamiseksi.

Tämän jälkeen oli vuoromme esitellä koko luokalle tutkimukseemme liittyvät olennaiset asiat. Ennen tätä keskustelimme lasten kanssa yleisesti asioiden tutkimisesta ja osallistimme heidät kertomaan käsityksiään siitä, mitä

tutkimus tarkoittaa ja miksi asioiden tutkiminen on tärkeää. Lisäksi kävimme yksityiskohtaisemmin läpi tutkimuksemme kulkua lasten kanssa - mitä tutkimme, kauan tutkimustilanne kestää, mitä kerätylle aineistolle tapahtuu ja miten pidämme huolen siitä, että lasten henkilöllisyys ei paljastu missään tutkimuksen vaiheessa. Esittelimme myös tapoja, jolla aineisto kerätään, sekä nauhurin, jolla haastattelut tallennetaan. Nauhuri olikin lasten suuri mielenkiinnon kohde ja hyödynsimme sitä itse haastattelutilanteissa antamalla heille mahdollisuuden käynnistää ja sammuttaa nauhuri.

Kaikilta 19 lapselta kysyttiin vielä ennen haastatteluiden aloittamista suullinen lupa tutkimuksen osallistumiseen ja heille ilmoitettiin myös mahdollisuudesta lopettaa haastatteluun osallistuminen missä tahansa vaiheessa. Aineistonkeruu toteutettiin ryhmähaastatteluilla ja kirjoitustehtävillä siten, että tutkimukseen osallistujat oli jaettu kahteen ryhmään. Uusiautin ja Määtän (2013, 21) mukaan lapsia tutkittaessa voikin olla järkevää yhdistellä erilaisia metodeja, jotta lasten ääni saadaan paremmin esille. Toisessa ryhmässä oli yhdeksän osallistujaa ja toisessa kymmenen. Molempien ryhmien haastattelut toteutettiin samalla puolistrukturoidun teemahaastattelun rungolla (liitteet 3 & 4) ja ne kestivät kaksi oppituntia (yhteensä neljä haastattelua).

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 61) mukaan ryhmähaastattelun tavoitteena on vapaamuotoinen keskustelu, jossa tutkittavilla on mahdollisuus kommentoida haastattelun teemoja varsin spontaanisti sekä tehdä niistä huomioita ja sitä kautta tuottaa monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Eskola ja Suoranta (2008, 97) esittävät kuitenkin kritiikkiä siitä, että harvoissa tapauksissa ryhmähaastattelun aikana käydään dialogia, vaan osallistujat yleensä viittaavat puheisiin käymättä varsinaista toistensa vuoropuhelua.

Tutkimuksemme osallistuneiden lasten haastatteluissa tämä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa. Ryhmähaastattelujen aikana esitimme teemaan liittyviä kysymyksiä, ja yleensä vastausten lisäksi lapset alkoivat keskustella keskenään omista kokemuksista ja myös kommentoivat toistensa vastauksia. Kommentointi oli vastavuoroista eli se ei jäänyt yksittäisten huomioiden tasolle, vaan siitä syntyi usean osallistujan keskinäinen keskustelu temasta. Ryhmähaastattelua

nähdäänkin hyvänä keinona tutkia juuri lapsia, sillä esimerkiksi yksilöhaastattelu voi olla haastava tilanne ujoille tai aroille lapsille (Hirsjärvi & Hurme 2000, 63). Tutkijoina koimme, että lapsille tuttu ryhmä ja ilmapiiri tarjosivat heille turvallisen mahdollisuuden puhua omista näkemyksistään ja kokemuksistaan.

Lapsen kvalitatiivisen haastattelun tarkoituksena on tuoda esille tutkittavan kokemuksia mahdollisimman autenttisina. Niiden myötä tavoitellaan ymmärrystä siitä, kuinka lapsi jäsentää maailmansa ja siinä olevaa toimintaa. Näiden aitojen kokemusten löytäminen on kuitenkin haasteellista, sillä lapsen haastattelu on vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa sekä tutkijat että tutkittavat tuottavat keskustelun sisältöjä yhdessä – tutkimustilanteessa tuodut kokemukset onkin yhdessä muodostettu todellisuus. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 162.) Tutkimuksessamme tämä näkyi siten, että oma roolimme keskusteluissa oli huomattavasti ohjaavampi kuin aikuisten kohdalla. Emme kuitenkaan jättäneet lasten spontaaneja kommentteja huomioimatta, vaan pyrimme olemaan tasavertaisia keskustelukumppaneita heidän kanssaan.

Haastatteluiden lisäksi keräsimme lapsilta myös aineistoa kirjallisessa muodossa osittain eläytymismenetelmää käyttäen. Sillä tarkoitetaan pienten esseiden tai lyhyiden tarinoiden kirjoittamista tutkijan ohjeiden pohjalta. Eläytymismenetelmän tarinat eivät niinkään kuvaa totuutta, vaan niiden avulla voidaan selvittää, mitä asiat tutkittaville merkitsevät. (Eskola 2010, 72–75.) Omassa tutkimuksessamme emme tarkemmin analysoineet kirjoituksia – käytimme eläytymismenetelmää osittain testataksemme loogisuutta lasten puheiden ja kirjoitusten välillä. Lisäksi halusimme varmistaa, että löytyisikö tarinoista näkökulmia, jotka olisivat saattaneet muuten jäädä huomaamatta (Eskola 2010, 81).

Olimme ensimmäisten haastattelukertojen jälkeen työstäneet lasten ajatusten pohjalta kehyskertomuksen (liite 5), joka käsitteli vanhempien tilanteita, joissa vanhemmat jakavat lapsistaan vauvakuvia sosiaalisessa mediassa. Luimme kertomuksen alun, jonka jälkeen lapset pääsivät kirjoittamaan joko tarinalle jatkoa tai tunteuksia, joita se heissä herätti. Tarina

luettiin jälkimmäisten tutkimuskertojen lopuksi, joten kehyskertomus ei ohjannut itse ryhmähaastattelutilanteita. Hillin (2006, 78–79) mukaan lapsen temperamentti on keskiössä tutkimusmenetelmien valitsemisessa. Niin ryhmä- kuin yksilöhaastattelu voi olla aralle lapselle haasteellinen, jolloin kirjoittaminen on mahdollisesti helpompi tapa tuoda omat näkemykset esille. Mielestämme kertomuksen käyttäminen aineiston keruussa oli perusteltua myös siltä osin, että se mahdollisti myös hiljaisempien lasten äänien kuulumisen tutkimuksessamme.

Tärkeimpänä aineistonkeruuseen vaikuttaneena aspektina pidimme kuitenkin sitä, että tutkijat eivät olleet lapsille vieraita. Aaltolan ja Vallin (2010, 173) mukaan tutkimuksen kulkua edesauttaa se, että lapsella on mahdollisuus tutustua tutkijaan etukäteen ja tottua häneen, sillä ei-kielellinen viestintä on lapselle tärkeämpää kuin puhuminen itsessään. He korostavat yhteistyön merkitystä luokanopettajan kanssa ja sitä, että tutkijalla olisi mahdollisuus tutustua luokkaan edes päivän ajan ennen aineistonkeruuta. Koemme, että yhteinen taustamme lasten kanssa vaikutti positiivisesti haastattelujen sujuvuuteen ja vastausten laatuun. Tätä helpotti myös yhteistyöhaluinen opettaja, jonka aikomuksena oli haastattelujen jälkeen jatkaa aiheen parissa lasten kanssa.

5.4 Aineiston analyysi

Alasuutarin (2011, 39–44) mukaan laadullinen analyysi koostuu havaintojen pelkistämisestä ja tulosten tulkinnasta. Havaintojen pelkistämisellä pyritään poimimaan olennaista tietoa tutkimuskysymyksiin. Lisäksi havaintoja yhdistelemällä karsitaan havaintomäärää sekä sitä kautta määritellään tyyppitapauksia. Näiden pohjalta muodostetaan rakennekokonaisuuksia. Tällaisen analyysin toteuttamiseksi käytimme laadulliselle tutkimukselle ominaista sisällönanalyysiä, jossa tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan hyvä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103; Kyngäs, Elo, Pölkki & Kanste 2011, 139). Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, ja se tarkastelee inhimillisiä merkityksiä. Siinä etsitään tutkittavien sanoman

merkityksiä, ja niin se eroaa diskurssianalyysistä, missä pyritään ottamaan selvää, miten näitä sanomia kielellisesti tuotetaan. Sisällönanalyysissä voi olla oleellista näkymättömän ymmärtäminen, mikä sopii kokemusten tutkimiseen, sillä se auttaa ymmärtämään ilmiötä tutkittavien näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 105–106.)

Aineiston analyysin toteutimme aineistolähtöisesti. Tavoitteena oli luoda tutkimusaineistosta teoreettinen ymmärrys vanhempien kokemuksista lastensa tietojen jakajina sosiaalisessa mediassa. Aineistolähtöisessä eli induktiivisessa analyysin lähestymistavassa onkin olennaista, että aikaisempi ilmiöstä tiedetty teoria suljetaan ulkopuolelle analysointivaiheessa, jotta se ei vaikuttaisi tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96.)

Tutkimme vanhempien kokemuksia toiminnasta, joka on moniulotteista ja liittyy heidän lapsiinsa. Lisäksi lasten tutkiminen on erilaista siitä näkökulmasta, että lapset alkavat herkemmin keskustelemaan erinäisistä aiheista haastattelutilanteessa. Tästä syystä aineisto voi sisältää paljon tietoa, josta meidän tutkijoina tulee poimia tutkimuksen tarkoituksen kannalta olennaisimmat asiat. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2009, 93) sisällönanalyysin avulla mahdollistuu aineiston järjestäminen monipuolisilla menetelmin, joista tyypillisimmät ovat luokittelu, tyypittely ja teemoittelu. Keskeistä on löytää kokonaisrakenne tutkittavasta aineistosta ja käsitellä sitä monipuolisesti (Alasuutari 2011, 83). Tutkimuksessamme analysoimme aineistoa teemoittelun avulla, joka tässä tapauksessa oli luokittelun kaltaista, mutta painotimme sitä, mitä vanhemmat ja lapset kertoivat kustakin teemasta (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Tulosten pää- ja alateemat.

Pääteemat	Alateemat
Sisältöjen julkaiseminen	Arki ja yhteiset perheen hetket Huumori Yhteydenpito muihin ja tiedon jakaminen
Sisältöjen julkaisemattomuus	Kannanotot sosiaalisen median suurta roolia kohtaan Perheen oma päätös Julkaisemistapojen monitahoisuus Turvallisuus Julkaisujen arkaluontoisuus
Lapsen yksityisyys	Tulevaisuus Julkaisujen vaikuttavuus Ilmiön kompleksisuus
Lapsen itsemäärääminen	Lapsen oikeus itsemääräämiseen Ikäsidonaisuus Tilanteita lasten omista mielipiteistä
Lasten muita kokemuksia vanhempien sosiaalisen median käytöstä	Vilpitön luottamus omaan vanhempaan Epävarmuus Sosiaalinen media ja vanhemman läsnäolo

Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan induktiivinen aineiston analyysi sisältää kolme vaihetta: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Analysointiprosessimme eteni aluksi litteroimalla haastattelut, minkä jälkeen kävimme aineiston huolellisesti läpi. Eskolan ja Suorannan (2008, 174) mukaan aineistosta voi etsiä tutkimusongelmaa koskettavia teemoja, joita on mahdollista vertailla. Tästä syystä ensiksi etsimme aineistosta tutkimuskysymyksemme kannalta oleellista tietoa eli pelkistimme aineisto ja jätimme muu tieto pois analysoinnista. Tämän jälkeen ryhmittelimme esiintyneet teemat värikoodauksen avulla. Tätä kautta pyrimme löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiimme sekä havaitsemaan aineistosta mahdollisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Aineiston perusteella tutkimuksemme pääteemoiksi valikoituivat *sisältöjen jakaminen, sisältöjen jakamattomuus, lapsen itsemäärääminen ja lapsen yksityisyys*. Lisäksi lapsilta kerätty aineisto sisälsi teemoja, joita ei tuotu esiin vanhempien haastatteluissa. Eettisinä tutkijoina koimme kuitenkin tarpeelliseksi tuoda ne

esille, joten viimeinen pääteema esiintyy nimellä *lasten muita kokemuksia vanhempien sosiaalisen median käytöstä*.

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tuomen ja Sarajärven (2009, 134) mukaan laadulliseen tutkimukseen kuuluu useita toisistaan poikkeavia tutkimusperinteitä. Heidän mukaansa tästä seuraa se, että laadullisen tutkimuksen piiristä löytyy erilaisia käsityksiä kysymyksistä, jotka liittyvät tutkimuksen luotettavuuteen. Tässä kappaleessa tuomme esille tutkimuksemme luotettavuutta vahvistavia tekijöitä sekä siihen liittyviä rajoitteita.

Yksi tutkimuksemme luotettavuuteen liittyvistä asioista on validiteetti. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 136) määrittelevät sen siten, että tutkimuksessa tutkitaan sitä, mitä on luvattu. Tutkimuksemme kulku vastasi ennalta määrättyä suunnitelmaa, mikä vahvistaa validiteettia. Pyrkimyksenämme oli muokata tutkimus- ja haastattelukysymyksistä mahdollisimman tarkoituksenmukaisia, minkä pohjalta laadukkaasti tutkimusaineiston kokoaminen oli mahdollista. Eskolan ja Suorannan (2008, 215) mukaan laadullisen tutkimuksen analyysin ei tulisi perustua satunnaisiin poimintoihin aineistosta. Aineiston analysoinnissa kävimme litteroidut haastattelut huolellisesti läpi välttääksemme irrallisten ja konteksteista irrotettujen lainausten nostamisen tutkimuksen tuloksiksi. Tavoitteena oli luoda laajempi ja monitahoisempi käsitys ilmiöstä.

Kvalitatiivisen tutkimuksen pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, sillä hän on laadullisessa tutkimuksessa keskeinen tutkimusväline. Tutkija päättää itse tutkimuksensa kulusta ja joutuu pohtimaan säännöllisesti tekemiään ratkaisuja sekä arvioimaan analyysin kattavuutta ja tutkimuksen luotettavuutta. (Eskola & Suoranta 2008, 209–210.) Tältä osin tutkimuksemme luotettavuutta lisää huolellinen paneutuminen työhön – ratkaisut tutkimuksen jokaisessa vaiheessa suunnittelusta lähtien olivat tarkkaan harkittuja, ja tutkimuksen kulku on pyritty raportoimaan mahdollisimman tarkasti ja selkeästi.

Eskolan ja Suorannan (2008, 210–212) mukaan myös tutkijan ennakkoletusten huomioiminen lisää omalta osaltaan varmuutta tutkimukseen. Vaikka korostamme olevamme tutkijoina ennakkoluulottomia ja puolueettomia, on myönnettävä inhimillisyyteen perustuen, että tutkija ei voi olla täysin vapaa omista näkemyksistään. On kuitenkin eri asia, kuinka tutkija tuo niitä julki tutkimuksen kulussa. Ainoana ennakko-oletuksena tutkimuksessamme oli se, että aineisto toisi esiin laajan kirjon vanhempien ja lasten kokemuksia ja näkemyksiä ilmiöstä. Tutkimukseen eivät kuitenkaan vaikuttaneet tutkijoiden henkilökohtaiset näkemykset, eikä niitä missään vaiheessa haastatteluissa otettu esille.

Tällaista tutkijan ennakkokäsityksiin ja puolueellisuuteen liittyvää problematiikkaa tutkimuksessamme vähentää lisäksi tutkijatriangulaatio. Sillä tarkoitetaan Tuomen ja Sarajärven (2009, 144) mukaan tilannetta, jossa tutkimukseen tekoon osallistuu useampi tutkija. Eskolan ja Suorannan (2008, 214) mukaan useampi tutkija ja useamman menetelmän käyttö lisää kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta. Tutkijoina koemme, että etenkin lasten tutkimisen kohdalla käyttämämme erilaiset menetelmät lisäsivät tutkimuksemme luotettavuutta – olimme molemmat läsnä niin aineiston keruussa kuin sen analysoinnissakin. Koko aineisto käytiin yhdessä huolellisesti läpi useaan kertaan, mikä syvensi ymmärrystämme tutkittavien kokemuksista ja loi pohjan perusteelliselle analyysille. Mikäli tutkimuksemme olisi tehnyt vain yksi tutkija, olisi näkökanta saattanut jäädä liian suppeaksi – toisen tutkijan läsnäolo on mahdollistanut huomiot, jotka olisivat saattaneet muuten jäädä tekemättä.

Uskottavuus luotettavuuden kriteerinä tarkoittaa sitä, että tutkijan on tarkistettava, vastaavatko hänen käsitteellistyksensä ja tulkintansa tutkittavien käsityksiä. Ei ole kuitenkaan varmaa, että tutkimuksen uskottavuutta voitaisiin lisätä viemällä tulkinnat tutkittavien arvioitaviksi. Tutkittavat voivat olla sokeita kokemukselleen tai tilanteelleen. (Eskola & Suoranta, 211.) Koemme, että tulkintamme ovat syntyneet tarkan ja huolellisen analysoinnin tuloksena, mikä lisää tutkimuksemme luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa aiheen henkilökohtaisuus tutkittaville (Eskola ja Suoranta 2008, 222). Lasten tietojen jakaminen vanhempien toimesta voi olla herkkä aihe niin vanhemmille kuin lapsille. Teeman ajankohtaisuus näyttäytyy siten, että esimerkiksi mediassa kyseistä toimintaa on puitu ja jopa voitu kritisoida. On hyvä pohtia, kuinka totuudenmukaisesti tutkimukseemme osallistuneet vanhemmat kertoivat kokemuksistaan - onko joku tutkittavista esimerkiksi voinut jättää jotain kertomatta sillä perusteella, että kokee aiheen olevan arka itselleen tai ajattelee tutkijoiden paheksuvan hänen toimintaansa.

Lapsille puolestaan omista vanhemmistaan ja heidän toiminnasta puhuminen tutkijoille voi olla haasteellista. Ensinnäkin tutkimuksemme kohdalla tulee pohtia, kuinka vertaisten kokemukset ja näkemykset vaikuttavat omien ajatusten esilletuontiin. Lisäksi omien vanhempien toiminnan pohtinen ja mahdollinen kyseenalaistaminen saattaa muodostua vaikeaksi - vanhemmat ovat lapsille hyvin tärkeitä ihmisiä, eikä lapsi välttämättä pidä edes mahdollisena sitä, että vanhemmat toimisivat jollakin tavalla hänen etujensa vastaisesti. On myös syytä nostaa esille haastattelumiljöön mahdollinen vaikutus. Aineiston keruu tapahtui omassa luokassa oman luokanopettajan läsnä ollessa, jolloin lapsi saattaa olettaa, että häneltä odotetaan tiettyntyyppisiä vastauksia. Tutkijoina olemme kuitenkin pyrkineet rakentamaan tutkimustilanteen siten, että ilmapiiri olisi mahdollisimman vapautunut ja luottamuksellinen.

Mikäli tutkittavalla on ollut negatiivinen kokemus aiheesta jo aikaisemmin, se on voinut vaikuttaa hänen vastaustensa laatuun. Tätä mahdollisuutta halusimme minimoida kertomalla tutkittaville hyvin selkeästi tutkimuksen tarkoituksen ja korostamalla haastattelutilanteessa tutkijoiden puolueettomuutta ja tutkimuksen luottamuksellisuutta. Kuitenkaan tällaisen riskin minimoiminen ei takaa sitä, etteikö luotettavuuteen liittyvää ongelmaa tästä näkökulmasta esiintyisi tutkimuksemme tuloksissa. Kyse on pikemminkin tutkijan ja tutkittavan välisestä luottamuksesta.

Vastausten luotettavuuteen ja totuudenmukaisuuteen liittyvään luotettavuusongelmaan ratkaisuna olisi voinut toimia myös vanhempien

kohdalla metodinen triangulaatio, sillä heidän kohdallaan aineistonkeruumenetelmänämme toimi ainoastaan haastattelu (Tuomi & Sarajärvi 2011, 145). Myös Kirkin ja Millerin (1986, 41–42) mukaan tutkimuksen luotettavuus lisääntyy eri tutkimusvälineillä aikaansaaduilla johdonmukaisilla tuloksilla. Luotettavuutta olisi voinut lisätä esimerkiksi tutkimukseen osallistujien toiminnan observointi sosiaalisessa mediassa niiden julkaisujen kohdalla, jotka kohdistuvat heidän lapsiinsa. Lasten kohdalla vastaavasti olisimme voineet harkita ryhmähaastattelun lisäksi joitakin yksilöhaastatteluja.

Kvalitatiivisen tutkimuksen yleistettävyyden kriteerinä on tarkoituksenmukainen aineiston kokoaminen. Esimerkiksi haastateltavia vanhempia valittaessa tarkoituksenmukaisuutta lisäsi samanlaisen kokemusmaailman omaavien tutkittavien osallistuminen sekä heidän kiinnostuksensa ja myönteinen suhtautumisensa tutkimusta kohtaan. (Eskola & Suoranta 2008, 65–67.) Tämän saavuttamiseksi kokosimme molemmista ryhmistä (julkaisevat ja ei-julkaisevat vanhemmat) riittävän määrän haastateltavia. Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus lisäsi sitä, että haastatteluihin hakeutui henkilöitä, joita aihe kiinnosti aidosti ja jotka kokivat aiheen tärkeäksi.

Tutkimuksen toisen osan, jonka aineisto koostui lasten haastatteluista, tarkoituksenmukaisuus näkyy tutkittavien lasten valinnassa. Kaikilla tutkittavilla vanhemmilla oli alakouluikäisiä lapsi, minkä vuoksi myös tutkittavat lapset edustivat tätä ikäryhmää. Lisäksi lasten kehitys oli siinä vaiheessa, että he pystyivät jo perustellusti esittämään omia näkemyksiään, mutta murrosikään liittyvää huoltajien päätösten ja toiminnan jatkuvaa kyseenalaistamista ei vielä näy heidän puheissaan. Myös lasten myönteinen asenne ja mielenkiinto tutkimusta ja tutkijoita kohtaan lisäsivät aineiston syvyyttä.

Laadullisen tutkimuksen yleistettävyyttä on mahdollista parantaa vertailuasetelmilla, vaikkakin niiden toteuttaminen kvalitatiivisessa tutkimuksessa on haasteellista. Tällaista vertailua voidaan esimerkiksi tehdä muiden tutkimustulosten ja tulkintojen suhteen. (Eskola & Suoranta 2008, 66.) Tältä osin on todettava, että yleistettävyyys tutkimuksemme kohdalla on

hankalaa, sillä vastaavanlaista tutkimusta, johon vertailua voisi suorittaa, ei ole tehty.

Yleistämisestä voidaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhua myös siirrettävyytenä. Jotta siirrettävyys olisi mahdollista, on tutkijan tarjottava riittävän tiheitä tuloksia tutkimuskohteesta. Näin ollen siirrettävyyttä voidaan tarkistaa kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin se voi koskea teoreettisia käsitteitä ja toiseksi tutkimuksen kontekstin siirtämistä toiseen toimintaympäristöön. (Eskola & Suoranta 2008, 68.) Jälkimmäisen kohdalla tutkimuksemme siirrettävyys on perusteltua. Tutkimustuloksista saatu tieto antaa kuvausta siitä, minkälaisia ajattelumalleja suomalaisilla vanhemmilla ja lapsilla on aiheesta. Tutkimus ei ole pelkästään sidoksissa suomalaiseen kulttuuriin, ja se onkin toteutettavissa maissa, joissa ilmiö on läsnä ihmisten arjessa. Uusia teoreettisia käsitteitä ei tutkimuksemme kautta kuitenkaan syntynyt.

5.6 Eettiset ratkaisut

Noudatamme tutkimuksessamme Suomen Akatemian tutkimuseettisiä ohjeita (2008) (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133). Näitä ovat muun muassa rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus.

Tutkimuksen teossa on noudatettava ihmisarvon kunnioittamisen periaatetta, jonka mukaan tutkittavaa ei saa loukata tai aiheuttaa hänelle vahinkoa. Arkaluontoisia asioita tutkittaessa on tutkijan selvitettävä itselleen, tarvitseeko hän välttämättä sitä tietoa tutkimuksensa kannalta. (Eskola & Suoranta 2008, 56.) Tutkimuksen teon aikana pohdimme, voiko aiheemme olla arka joillekin haastateltaville, sillä se on ollut esimerkiksi mediassa hyvin puhuttu ja lastensa tietoja jakavia vanhempia on arvosteltu joissakin tapauksissa.

Teimme tutkittaville vanhemmille selväksi ennen haastattelua, että tutkimus ei ole puolueellinen, vaan keräämme tietoa ilmiöstä. Kerroimme, että tutkijoina meillä ei ole ennako-oletuksia emmekä tuo näkemyksiämme esille. Lisäksi haastattelukysymysten muodostaminen oli tarkkaa, sillä pohdimme paljon, mitä voimme kysyä ja mitä emme. Joidenkin kysymysten kohdalla

muistutimme haastateltavia kertaalleen siitä, että seuraava kysymys ei ole tuomitseva väärinkäsityksen ehkäisemiseksi.

Lapsia tutkittaessa eettiset kysymykset nousevat entistä voimakkaammin esille. Heidä tutkittaessa on huolehdittava jatkuvasti lapsiystävällisyydestä ja tutkimuksen etiikasta. Heidän osallistumisensa tutkimukseen ei saa häiritä lapsen koulunkäyntiä, henkistä hyvinvointia eikä vapaa-ajan toimintaa. Tutkimus tulisi viedä mahdollisimman lähelle lapsen arkea ja siitä tulisi tehdä heille mielekästä ja hauskaa. (Aaltola & Valli 2010, 173.)

Tutkimuksemme aikana lasten olemuksessa oli selkeitä viitteitä siitä, että he nauttivat roolistaan. Ennen tutkimuksen alkua kerroimme lapsille, että he ovat todella tärkeä osa tutkimustamme ja muistutimme, että haastattelu mahdollistaa saada oman äänen kuuluville. Lapset ottivat haastateltavan tehtävän vastuuntuntoisesti ja monen käytöksestä oli huomattavissa, kuinka tärkeää heidän osallistumisensa oli heille itselleen. Myös yksittäiset tehtävät, kuten nauhurin käynnistäminen ja sammuttaminen, toivat iloa tutkimustilanteeseen ja lapset suhtautuivatkin tehtävään innokkuudella. Tutkimuksen loppuminen oli joidenkin lasten mielestä harmillista, mistä voi päätellä, että kaiken kaikkiaan tutkimustilanteet koettiin luokassa mielekkäiksi. Koemme, että tutkimustilanne oli lapsille eräänlainen oppimiskokemus, joka tarjosi heille parhaimmillaan voimaantumisen tunnetta oman äänen kuuluviin saamisesta.

On tärkeää, että tutkittavalle on annettu riittävä tieto tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta ja etenemistä sekä korostettu vastaamisen vapaaehtoisuutta (Eskola & Suoranta 2008, 56). Voimme todeta, että nämä kriteerit täyttyivät tutkimuksessamme. Lisäksi kerroimme tutkimuksen arvioidun valmistumisajankohdan ja kehotimme olemaan yhteydessä, mikäli kysymyksiä tai muuta asiaa ilmenee tutkimuksestamme. Tuomen ja Sarajärven (2004, 128) mukaan tutkittavilla on oikeus keskeyttää mukanaolonsa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Mikäli he kokevat, että heiltä saatua aineistoa ei tutkimuksessa saa käyttää, tutkijan tulisi kunnioittaa tätä päätöstä. Tutkittavalla on oikeus tietää oikeutensa.

Aineiston käsittelyssä keskeistä on säilyttää luottamuksellisuus ja anonymiteetti (Eskola & Suoranta 2008, 56). Tutkimuksen kannalta anonymiteetin säilyttämisellä on etuja sekä tutkittavalle että tutkijalle. Lupaus henkilöllisyyden salaamisesta helpottaa olennaisten tietojen keräämistä, koska se rohkaisee tutkittavia rehellisyyteen ja mahdollistaa arkojenkin asioiden käsittelyn. Pelkästään lupaus luottamuksellisuudesta ei riitä, vaan tutkijan on selvitettävä yksityiskohtaisesti tutkittavalle, ketkä pääsevät käsiksi tutkimusaineistoon ja kuinka anonymiteetti taataan käytännössä. (Mäkinen 2006, 115–116.)

Osa tutkimukseemme osallistuneista vanhemmista työskentelevät sellaisessa ammatissa, jossa he joutuvat suojaamaan yksityisyyttään, joten oli erityisen tärkeää, että säilyttäisimme heidän anonymiteettinsä. Tutkittaville teimme selväksi sen, että lopullisesta raportista heidän henkilöllisyyttä ei voida tunnistaa, eikä kukaan muu meidän lisäksemme tule tietämään heidän osallistumisestaan. Periaatteena on, että tutkittavien henkilöllisyyden paljastuminen tehdään mahdollisimman vaikeaksi (Eskola & Suoranta 2008, 57). Tutkimuksessamme tämä näkyy muun muassa siten, että katkelmissa, joita julkaisimme haastatteluista, muutimme nimiä ja jätimme ammatit sekä muut tunnistettavuuteen liittyvät tiedot mainitsematta.

Myös lasten anonymiteetin takaamiseksi teimme samankaltaisia toimenpiteitä. Tutkittavat lapset olivatkin kiinnostuneita siitä, tulevatko heidän nimensä näkyville johonkin ja saavatko esimerkiksi heidän vanhempansa tietää heidän vastauksiaan. Vastaavanlaiset kysymykset toistuivat useassa vaiheessa haastattelujamme, ja pyrimmekin seikkaperäisesti kertomaan lapsille, että vastauksia ei ole mahdollista yhdistää yksittäiseen henkilöön eikä kenenkään nimi tule näkymään lopullisessa tutkimusraportissa. Lisäksi olimme hyvin avoimia lapsille tutkimuksen kulusta ja siitä, mitä kerätylle aineistolle tapahtuu tutkimuksen päätyttyä. Kerroimme, että litteroidut haastattelut ovat ainoastaan meidän luettavissa ja myöhemmin nämä hävitetään. Koemme, että anonymiteettiä käsittelevien keskusteluihin käytetty aika lisäsi

luottamuksellisuutta aineiston keruun aikana ja rohkaisi lapsia avoimesti puhumaan kokemuksistaan.

Kaiken kaikkiaan eettisiin ratkaisuihin perehtyminen ja niistä avoimesti tutkimukseen osallistujien kanssa keskusteleminen lisäävät tutkimuksemme laatua ja myös luotettavuutta. Koska tutkittavat olivat selvillä etenkin anonymiteettiin ja tutkimuksen kulkuun liittyvistä asioista, heillä oli turvallinen olo keskustella vapaasti tutkimuksen teemoista pelkäämättä sitä, että heitä on mahdollista tunnistaa julkisesta tutkimusraportista.

6 TULOKSET

6.1 Kokemuksia vanhempien lapsistaan sosiaalisessa mediassa tekemistä julkaisuista

Suurimmaksi teemaksi tutkittavien vanhempien kokemuksista lastensa tietojen jakamiseen nousivat tilanteet, joissa haluttiin tuoda esille perheen arkea ja yhteisiä hetkiä. Myös lapset pitivät tällaisia julkaisuja itsestään yleisimpinä – useimmissa kokemuksissa etenkin perheiden yhteisiltä lomamatkoilta otettuja kuvia oltiin jaettu sosiaaliseen mediaan ja vanhempien mielestä kyseiset hetket koettiin julkaisemisen arvoisiksi. Kaikki haastateltavat vanhemmat käyttivät pääsääntöisesti julkaisualustana Facebookia. Joissakin tilanteissa mainittiin myös Snapchat- ja Instagram-sovellukset. Lapset mainitsivat näiden palveluiden lisäksi WhatsApp-sovelluksen, josta heillä oli eniten kokemuksia.

Tutkittavat vanhemmat kokivat tilanteiden jakamisen luontevaksi sosiaalisen median kautta. Usein julkaistut sisällöt olivat kuvia, joissakin tilanteissa myös videoita ja tekstiä. Niiden kautta haluttiin jakaa ”hyvää fiilistä”, avoimuutta ja perhe-elämän realismia, jota tuotiin esille etenkin huumorin kautta. Vanhemmat kokivat sosiaalisen median olevan hyvä keino jakaa tietoa omasta perheestä ja pitää yhteyttä ihmisiin, joita ei ole mahdollista säännöllisesti tavata. Puheissa korostui nykypäivän kiireellisyys, jonka vuoksi läheisten kohtaaminen kasvotusten on hankaloitunut. Myös vastavuoroisuus mainittiin: osa tutkittavista koki mielekkääksi seurata läheisten ihmisten elämää sosiaalisen median välityksellä.

Myös lapset pitivät sosiaalista mediaa nykyaikaisena tapana pitää yhteyttä tuttaviin ja sukulaisiin – suuri osa lasten kokemuksista vanhempiensa sosiaalisen median käytöstä linkittyi tilanteisiin, joissa heistä julkaistiin esimerkiksi kuvia lähipiirille. Lasten puheissa korostui tietojen jakamisen helppous sosiaalisessa mediassa. Lisäksi kokemuksia humorististen tilanteiden jakamisesta esiintyi, mutta näkökulma erosi jokseenkin verrattuna vanhempien vastauksiin.

Arki ja yhteiset perheen hetket. Julkaisuissa perheiden arjesta vanhempien puheissa nousi esille yhdessä tekeminen, jota haluttiin etenkin kuvien kautta jakaa ystävä- tai perhepiirille. Tällaiseksi yhteiseksi tekemiseksi miellettiin liikunta, perheateriat, juhlat tai muut erityiset merkkipäivät. Nämä hetket koettiin merkityksellisiksi ja miellyttäväiksi, ja näin ollen positiivista fiilistä haluttiin levittää myös muille.

Arkipäivän tapahtumia. Ne on varmaan just semmosia "luistelemassa, "jäällä" - jossain ulkoilemassa tai jotain niinkö tällaisia. (V3)

Sellaista perheen yhteistä tekemistä, missä lapsi esiintyy - - yhdessä luistelemassa tai hiihtämässä tai koko perhe istuu yhdessä, vietetään jotakin, kenties merkkipäivää tai jossain juhlassa - - et hänkin (lapsi) on sit siinä kuvassa. (V2)

Myös lapsilla esiintyi kokemuksia samanlaisista tilanteista, mutta heidän puheissaan yhteisen tekemisen sijaan korostui oma rooli julkaisujen keskipisteenä. Lapset eivät niinkään mieltäneet tekemistä yhteiseksi, koska useimmiten julkaisun kohteena olivat he itse. Jos vanhempien tavoitteena oli lasten kuvan kautta tuoda esille perheen yhteisiä hetkiä, lapset näkivät itsensä kuvan keskipisteenä ajattelematta sen enempää julkaisun kontekstia.

Äiti oli laittanu kerran kuvan tais olla facebookkiin kun mä olin tehny noita semmosia tän kokosia piparitaloja olin tehny, olikohan viime jouluna. (Linda)

Kun mä paistan jauhelihaa ja mä tota luen jotain akkaria siinä sitten samalla. (Samuli)

Perheiden yhteisistä hetkistä sekä lasten että vanhempien puheissa esille nousivat etenkin lomamatkat. Lomalla vanhemmat näkivät aikaresurssien riittävän paremmin kuvien ottamiseen kuin arkitilanteissa, ja myös kuvien jakaminen koettiin luonnollisemmaksi lomilla. Päivitysten tekeminen lomamatkoilta ei ollut tutkittaville vanhemmille kuitenkaan mikään itseisarvo. Kuten perheen muissakin yhteisissä hetkissä, myös lomamatkojen kohdalla lapset eivät nähneet julkaisuja laajemmasta näkökulmasta, vaan keskittyivät jälleen omaan keskeiseen rooliinsa lapsijulkaisuissa - jos kuvan yhtenä osana oli lapsi, lapsen ajatusmaailmassa yhteistä lomamatkaa olennaisempaa oli kuvan sisältö eli lapsi itse.

Se (julkaiseminen) liittyy monesti itselläni loma-aikoihin. Että silloin on paremmin aikaa julkaista ja OTTAA KUVIA koska en oo kova ottaa kuvia niin tietysti silloin on vaikeeta kuvia julkaistakkaan. (V2)

Viimeksi kun oltiin ulkomailla nii sieltä laitoin muutaman kerran matkakuvia, että mun päivitykset on lähinnä ehkä omasta arjesta yksittäisiä juttuja silloin tällöin. (V7)

Ku me oltiin Kroatiassa ekaa kertaa niin sitten äiti otti kuvia kun mä menin ekaa kertaa lentokoneeseen niin se otti siitakin kuvia. (Katariina)

Kun me oltii Espanjassa lomalla niin tota öö mun iskä laitto kuvia kun mä olin niissä paikoissa tai siellä hotellilla oli jotain kiviä niin sitten mä olin siinä vaan sillein ja sit se laitto kuvia. (Laura)

Yksi lomakuvia jakaneista vanhemmista piti tärkeänä myös täysin arkisten hetkien ja tilanteiden julkaisemista sosiaalisessa mediassa. Hän koki tämän eräänlaisena tasapainoilun keinona välttääkseen yksipuoleisen kuvan luomista perheensä tekemisistä. Samanlaista tasapainoilua esiintyi myös muiden sisältöjen jakamisessa. Perheiden arjesta haluttiin tuoda julki niin onnistumisia kuin myös hetkiä, jolloin kaikki ei ole sujunut aivan suunnitelmien mukaan.

Yritänkin sitten joskus muistaa ottaa arjessa jostain leipomasta pizzasta kuvan tai sitten koirista tai suunnilleen sukistani kun pötköttelen sängyllä (ja julkaista) et mä ajattelen et vähän tasapainoittais, etten mä lois sellaista yksipuoleista kuvaa, että ihmiset ei luulis et mä koittaisin jotenkin korostaa matkojani. (V2)

Tottakai lasten onnistumisista on kivaa (julkaista), että kun ne onnistuu jossain niin tosi herkästi niistä kirjoittaa. - - ei se oo poistanut toisaalta niitä, meidän perheen, et lapset tosiaan käyttäytyy jotenkin absurdin oloisesti niin mun mielestä on hauskaa laittaa siitakin - että elämä EI ole aina ruusuilla tanssimista. (V1)

Myös osalla tutkittavista lapsista oli kokemuksia tämän tyyppisestä julkaisutoiminnasta, mutta he eivät ymmärtäneet sitä tasapainoiluna. Onnistumisia käsittelevät julkaisut näyttäytyivät lasten puheissa positiivisina - ne herättivät heissä iloa ja tyytyväisyyttä, mistä syystä lapset toivoivatkin vanhempiensa tekevän lisää vastaavia päivityksiä. Taas arjessa tapahtuvat kömmähdykset, jotka aikuiset kokivat tasapainoiluna ja realistisen kuvan luomisena, olivat lasten mielestä lähinnä epätoivottavia.

Jos sä oot jossain kuvissa, että sulla on vaikka jotkut ruusut ja sä oot vaikka voittanut jonkun, esim jostain gaalasta jonkun pokaalin - - koska siinä on itellään kuitenkin kiva tunne, koska sä oot saanut jotain. (Katariina)

Mun iskä laitto joskus instagramiin kuvan jotenki sillein että näin Laura rikkoi minun paidan kun mä olin jotenki tunkeutunu sillein et mun jalat meni sieltä pään reiästä sit mun kädet meni sieltä käden reiästä sit mä olin vaan sillein et en voinu liikkua ja sit ne

joutu leikkaan sen - - sit mä olin vaan et ei et saa laittaa sitä! koska se on niin ärsyttävää.
(Laura)

Huumori. Monista vanhempien haastatteluista ilmeni, että tutkittavat liittävät usein päivityksiinsä humoristisia piirteitä. Osa tutkittavista käytti huumoria mahdollisesti keinona kohdata hieman epämiellyttäviäkin tapahtumia. Toisaalta vanhemmat saattoivat myös nähdä asian siten, että hauskat sosiaalisen median päivitykset kiinnostaisivat ystäviä ja tuttavvia, ja hilpeillä julkaisuilla haluttiin myös hauskuttaa muita. Humoristisiin päivityksiin suhtautuminen lasten kohdalla oli yksilöllistä - toiset suhtautuivat niihin hyvinkin suopeasti, kun taas toisille humoristinen sattumus olikin pelkästään nolo tilanne omasta epäonnistumisesta.

Mies sitten julkaisi, että tota aika "aika kalliiksi tuli tämän matkan kuva", mikä siellä nyt koko perheestä otettiin siellä matkalla, eli räpsähti liikennevalvontakamera eli vähän tää tyypisiä - - että vähän humoristisia. (V4)

Meidän elämä poikien kanssa on aika sirkusta, että siitä tienais rahaa varmastikin, jos siitä tekis tosi-tämmöisen ohjelman, koska se on niin älytöntä - - viimeksi facebookiin varmaan jonkun tällasen hauskan tilanteen päivitin meidän arjesta. - - Et mä en todellakaan halua pitää mitään kulisseeja yllä, et kerron hyvät ja huonotkin puolet elämästä, koska. kerrahan täällä vaan eletään. (V1)

No esimerkiks jos mä oon syöny jäätelöä ja sitte mun naama on täynnä jäätelöä niin se voi olla ihan hauskaa et jos otetaa kuva siitä niin sit se vaikka lähetetään äidin vanhemmille.
(Netta)

Yleensä jos tulee joku, no hassu tilanne, jossa äiti niinku ottaa kuvan ja sit mä kyllä mökötän äidille ja meen omaan huoneeseen. (Maria)

Yhteydenpito muihin ja tiedon jakaminen. Sosiaalinen media oli vanhemmille myös tapa pitää yhteyttä ihmisiin, joita ei ole mahdollista tavata usein joko ajanpuutteen tai pitkän välimatkan vuoksi. Se nähtiin helppona työkaluna siihen, että läheiset ihmiset pysyvät ajan tasalla perheiden kuulumisista. Myös lasten puheet puolsivat näitä näkemyksiä ja suurella osalla oli kokemuksia tilanteista, joissa vanhempien sosiaalisen median päivitysten avulla etenkin sukulaisille kerrottiin perheen tekemisistä. Sosiaalisen median kautta jaettiin myös vaikeampiakin, esimerkiksi terveyteen liittyviä asioita. Lisäksi yksi vanhemmista oli halunnut muutamalla kehitysvammaiseen lapseensa liittyvällä päivityksellä lisätä tietoutta kyseisestä aiheesta.

Et must on hauskaa, että kaukaisempienkin kavereiden kanssa pystyy näkemään, että ahaa, mitä niiden elämään kuuluu. - - Ja myös se, että kun meidän perheessä on ollut niitä sairaalakäyntejä, et kyl mä niistäkin päivitin että ollaan sairaalassa. Et kaverit tietää, missä mennää. (V1)

Niin ne (kaverit) tietää mitä meidän elämässä tapahtuu ja minkä kokoisia lapset jo on ja kuinka paljon ne on kasvanut ja mitä heille kuuluu ja tapahtuu, kun - - Ei oikeesti, nykyään ei vaan kerkee nähä ketään vaikka asuis kivenheiton päässä. (V3)

Mie oon ikäänkuin käyttänyt sitä (sosiaalista mediaa) tämmösen tietouden lisäämiseen - - sillon kun hän oli alottamassa koulua - - ja sinä vuonna yhteisvastuukampanjan teema liitty jotenkin Haitin lasten koulunkäyntiin ja siitä vein aasinsillan et Suomessa on mahtavaa kun kehitysvammaisen lapsikin pääsee kouluun. (V5)

Mun äiti laittaa välillä meidän sukulaisten ryhmään sellaisia kuvia että vaikka Aapo tekee volfin trampalla tai sitten Aapo hyppää vitosesta veteen ja sellaisia. (Aapo)

Vanhemmat, jotka julkaisivat lapsistaan sisältöjä sosiaalisessa mediassa, pitivät sosiaalista mediaa positiivisena kommunikaatiovälineenä. Julkaisujen tekeminen lapsista ei ollut kaikille haastateltaville itseisarvo - hyvin usein lapset olivat läsnä julkaisemisen arvoisiksi koetuissa hetkissä. Julkaisupäätökset tehtiin hyvin usein spontaanisti, eikä niihin liittynyt sen suurempaa harkintaa. Lapset pitivät puolestaan itseään vanhempien lapsijulkaisuiden keskipisteenä, eivätkä he osoittaneet ymmärtävänsä sitä kontekstia, mihin yksittäiset julkaisut liittyivät.

6.2 Vanhempien kokemuksia lapsiin liittyvien sisältöjen julkaisemattomuudesta

Tulokset julkaisemattomuudesta eivät olleet niin yksiselitteisiä kuin julkaisemiseen liittyvät. Tutkittavilta vanhemmilta ei löytynyt yhteneväisiä näkemyksiä temasta, vaan ne perustuivat hyvin pitkälti henkilökohtaiseen kokemukseen. Julkaisemattomuuteen liittyvät teemat näyttäytyivät muutenkin monisyisempinä. Päätös julkaisemattomuudesta oli tehty kuitenkin monissa tapauksissa yhteisesti perheen sisällä, ja se nähtiin tietyllä tapaa itsestänselvyytenä. Tutkittavilta lapsilta ei löytynyt kokemuksia julkaisemattomuudesta ja päätöksistä niiden taustalla. Lapset olivat epävarmoja temasta, eivätkä pystyneet tarkemmin erittelemään vanhempien ratkaisujen taustalla olleita perusteluja. Lasten oli helpompi kertoa tilanteista, joissa heistä

oli tehty julkaisuja, minkä vuoksi tämä tulosluku käsittelee ainoastaan vanhempien kokemuksia.

Haastatteluissa esiintyneet teemat olivat kannanotot sosiaalisen median suurta roolia kohtaan, asian henkilökohtaisuus, julkaisemistapojen monitahoisuus, turvallisuus sekä arkaluontoisuus. Yhteistä tutkittaville oli tietynlainen varovaisuus sosiaalisessa mediassa: moni koki, että on parempi toimia varman päälle, ja tästä syystä lapsiin liittyviä sosiaalisen median päivityksiä pohdittiin tarkasti.

Kannanotot sosiaalisen median suurta roolia kohtaan. Haastateltavat nostivat esille teemoja, jotka liittyvät perheen elämään sosiaalisen median ulkopuolella sekä siihen, millaisen kasvatuksen tutkittava oli itse saanut ja kuinka se vaikuttaa hänen toimimiseensa sosiaalisessa mediassa. Liiallinen omien asioiden julkituominen koettiin jopa epäkohteliaaksi, minkä vuoksi julkaisujen määrää harkittiin. Osa haastateltavista pohti myös sitä, kuinka suuri rooli sosiaalisella medialla ihmisten elämässä nykypäivänä on. Koettiin, että eläminen sosiaalisen median ulkopuolella saattaa tietyllä tapaa jäädä paitsioon, jos julkaiseminen ohjaa toimintaa voimakkaasti.

Mulla se (julkaisemattomuus) liittyy ehkä yleisemminkin tohon sosiaalisessa mediassa julkaisemisen periaatteisiin. Tää lähtee tietyllä tapaa niinkin kaukaa ku asiasta miten mut on kasvatettu, et aina on kasvatettu sillein et on kauheen noloa et joku vaan kertoo itsestänsä ja omia asioitansa tuppaa eikä niinku kuuntele toisia ihmisiä - - nii liika on liikaa. (V7)

Meidän perheen elämä on ensisijaisesti livenä eikä somessa eikä se vahvista tai heikennä sitä meidän omaa kokemusta et jaetaanks me se vai ei. (V5)

Perheen oma päätös. Keskusteltaessa lapsiin liittyvistä julkaisuista ja päätöksistä niiden taustalla tutkittavat mainitsivat, että keskusteluita esimerkiksi puolisoitten kanssa ei ole tarvinnut juurikaan käydä, vaan toimintatapa on koettu itsestäänselväksi. Päätös olla julkaisematta tietoja omista lapsista on ollut molempien vanhempien kanta, ja sitä on kunnioitettu puolin ja toisin. Vanhemmat mainitsivat myös, että asiasta on keskusteltu tarkkaan lasten kanssa. Lisäksi teemaan liittyviä keskusteluja oli käyty myös tuttavien kanssa, mutta päätöstä jättää lasten tietoja julkaisematta ei ollut kyseenalaistettu. Tutkittavat

eivät pitäneet omaa toimintatapaansa ainoana oikeana vaan korostivat asian subjektiivisuutta.

Ehkä tuttavapiirissä niiden kanssa joitten kanssa se on tullut puheeksi, he ei myöskään julkase ja sit ollaan jotenki kommentoitu sitä tavallaan itsestäänselvyytenä. (V2)

Ei mun mielestä, ne ei kuulu yhtään kenellekkään enkä mie muista, että oisko niistä edes juuri keskusteltu kotonakaan. Se on ollu jotenkin niinku itsestäänselvää, että jos minä olen facessa niin minä kerron siellä enimmäkseen omia asioita mut en levittele muita. (V5)

Jokainenhan tekee tavallaan, se on jokaisen oma päätös. (V6)

Julkaisemistapojen monitahoisuus. Koska tutkittavat koostuivat sosiaalisessa mediassa suhteellisen aktiivisesti toimivista vanhemmista, on ilmeistä, että kaikki heistä tekevät jonkinlaisia julkaisuja. Tutkittavat halusivatkin korostaa, että lasten tietojen julkaisematta jättäminen ei automaattisesti tarkoita sitä, ettei julkaise mitään. Lasten ja perheen elämästä kertominen koettiin mahdolliseksi ilman tunnistettavien tietojen jakamistakin.

Jos haluan jakaa jostakin vaikka justiinsa juhlista, monesti teen esim kakuja ja jaan niistä, niin en koskaan tee niinku et ottais in niinku sankarista ja kakusta yhden ainoan kuvan tai jos otan niin rajaan sen niin, että julkasen pelkää sen kakun. (V6)

Jos sattuu jotain hassua niin voinhan mie kertoa sen jollain toisella kuvalla. Musta nää on niinku sellaisia asioita että ne pystyy kiertämään. (V5)

Turvallisuus. Turvallisuuteen liittyvät teemat nousivat esille joka haastattelussa. Osa haastateltavista työskenteli sellaisessa ammatissa, jonka koki jollain asteella mahdollisesti lisäävän perheensä kohdistuvia turvallisuusriskejä. Tästä syystä haastateltava ei halunnut tehdä sosiaalisessa mediassa julkaisuja, joissa hänen perheensä esiintyy. Kokemuksissa nousi esille myös yleisempää lasten turvallisuuden suojelua – haastateltavat pohtivat, voisivatko heidän lapsiinsa liittyvät julkaisut mahdollisesti joutua väärin käsiin ja sitä kautta aiheuttaa negatiivisia seurauksia. Tämän vuoksi esimerkiksi kuvia jälkikasvusta ei julkaista. Toisaalta yksi tutkittava ei uskonut tällaiseen, vaan koki tietojen väärin käsiin joutumisen olevan äärimmäisen epätodennäköistä. Hän korosti kuitenkin, että profiilien kohdeyleisön rajaaminen on tärkeässä asemassa tässä kohtaa.

Että missään nimessä en niinkun haluais et lapsia liitetään mun ammattiin esimerkiks silloin jos tilanne ois semmone et se ois ihan turvallisuusriski suoraan tai että ylipäätään

tiedetään paljon mun henkilökohtaisesta elämästä, et se ois kenen tahansa käsillä olevaa saatavaa tietoa. (V4)

Kun netissä se kuvien liikuttelu ja tietojen liikuttelu on niin äärimmäisen helppoa myös sitten väärissä käyttötarkoituksissa. (V6)

Ainakin tällaisia kauhukuvia oli et kun laitot kaikki sun perheen aikataulut nettiin ja lasten kaikki tiedot ja luokat niin sieltä sen joku pedofiili nappaa ja käy lapsen raiskaamassa sillä aikaa, nii mä en tällaisiin oikeen jaksa (uskoa) et mitään tällaista pelkoa mul ei oo. (V7)

Julkaisujen arkaluontoisuus. Yksi syy jättää asioita julkaisematta oli niiden arkaluontoisuus. Joidenkin aiheiden ei katsottu kuuluvan sosiaaliseen mediaan. Tutkittavien kokemuksissa nousi esille myös julkaisujen kohdeyleisön tunteiden huomioiminen – yksi vanhemmista koki, että jatkuvat päivitykset lapsista saattaisi aiheuttaa mielipahaa niille, joilla on lapsettomuustaustaa.

Esimerkiks hautajaiset tai jotkut tommoset. Niin itselleni se on jotenkin ilmiselvää, että eihän tällaisessa tilanteessa laiteta. Ja sitten samoissa hautajaisissa teini-ikäinen oli laittanut sitten sieltä kuvan ottanut ja kato, laittanut kysymättä keltään yhtään mitään niin sitten, sitten niin - - Siitä kyllä pahastui aika monet. (V3)

Mä jotenkin osaan samaistua niiden ihmisten asemaan, joilla ei oo lapsia ja musta se on jotenki tosi epäkohteliasta niinkun aamusta iltaan sitä omaa pikku kullannuppua sinne laittaa ku kaveripiirissä on ihmisiä, jotka ei voi koskaan saada lapsia. (V7)

Vanhemmat, jotka olivat päättäneet olla julkaisematta sisältöjä lapsistaan, argumentoivat ratkaisuaan henkilökohtaisella ja tarkalla harkinnalla. Päätös kytketyi muun muassa vanhempien ammatteihin ja lapsen edun suojeluun. Toisaalta puheissa kritisoitiin sosiaalisen median suurta roolia yhteiskunnassamme, sillä monen haastateltavan mielestä se rajoittaa liikaa tavallista elämää.

6.3 Vanhempien sekä lasten kokemuksia ja näkemyksiä lapsi-aiheisten päivitysten vaikutuksista lasten yksityisyyteen

Kaikkien vanhempien puheista kävi ilmi, että jokainen oli ainakin jollain tasolla pohtinut omien sosiaalisen median julkaisukäytäntöidensä vaikutuksia lapsiensa yksityisyyteen. Joillakin tutkittavilla ilmeni huolta siitä, miten lapsista tehdyt päivitykset vaikuttavat lasten tulevaisuuteen. Myös osa tutkittavista lapsista

pohti julkaisujen vaikutusta heidän myöhemmässä elämässä ja etenkin vauvakuvat synnyttivät lapsissa voimakasta keskustelua. Sekä vanhempien että lasten puheista löytyi ajatuksia, että lapsista tehdyt päivitykset eivät vaikuta millään tavalla lasten yksityisyyteen.

Yleisesti ottaen tutkittavien mielestä julkaisujen vaikutukset yksityisyyteen nähtiin monimutkaisina, eikä kukaan kokenut, että vanhempien julkaisut automaattisesti vaarantaisivat lasten yksityisyyttä. Vanhemmat kokivat teeman ajankohtaiseksi ja tärkeäksi ja siksi korostivat tarkkaa harkintaa siihen liittyvissä päätöksissä. Koska ilmiö on niin tuore ja siitä ei ole vielä suuremmin tietoa eikä ennakkotapauksia, tutkittavien oli vaikea pohtia julkaisujen mahdollisia vaikutuksia lasten yksityisyyteen. Lasten yksityisyyteen liittyvistä teemoista nousivat esille molemmilta ryhmiltä *tulevaisuus*, *julkaisujen vaikuttavuus* sekä *ilmiön kompleksisuus*. Lisäksi lasten kokemuksista erillisenä teemana korostui *vauvakuvat*.

Tulevaisuus. Tietotekniikan kiihtynyt kehittyminen sai vanhemmat pohtimaan, minkälainen tilanne tästä näkökulmasta voisi olla esimerkiksi kymmenen vuoden päästä. Erityisesti erilaisten sovellusten keräämä tieto käyttäjistään selkeästi mietitytti tutkittavia – onko mahdollista, että tulevaisuudessa lapsille on luotu valmiita profiileja vanhempien julkaiseman tiedon pohjalta? Koettiin, että lasten yksityisyys mahdollisesti vaarantuu, jos yritykset tai muut vastaavat tahot saavat käsiinsä heihin liittyvää tietoa.

Keskustellessa lasten kokemuksista sosiaalisesta mediasta kävi ilmi, että tutkittavat olivat varsin valveutuneita sosiaalisen median riskeistä ja asiaa pohdittiin tulevaisuuden näkökulmasta – lapset pystyivät yllättävän monipuolisesti kertomaan julkaisujen mahdollisista seurauksista. Tämä ilmeni yleisenä tietoturvaan ja kaupallisuuteen liittyvänä pohdintana, mutta suurin tulevaisuuteen viitannut näkökulma käsitteli sitä, miten lapsi suhtautuu vanhempien julkaisuihin myöhemmällä iällä.

No, mun mielestä se on totta et se on aivan älyttömän helppoo... ja siinä on yks ongelma. Että jos tulee, että julkasee jotakin mitä sä et haluais nähdä lehden etusivulla niin sitten se on hankalaa, että se on periaattees sama asia että kirjoitat jotain pysyvällä musteella. Sitä ei delete -näppäin pelasta sitä. (Samuli)

Mustaki tuntuu että öö sinne ei kannattais julkaista koska sitten ku se lapsi on isompi niin se voi ajatella että se on ollu ihan tyhmää kun se äiti, vaikka äiti on julkassu sinne nettiin jonkun kuvan. (Aapo)

Osassa vanhempien haastatteluissa pohdittiin myös omien tuttavien toimintaa sosiaalisessa mediassa. Tutkittavilta löytyi tuttavapiiristä ihmisiä, jotka tekivät paljon päivityksiä omista lapsistaan, mikä vaikutti myös tutkimukseemme osallistuneiden omaan käyttäytymiseen sosiaalisessa mediassa – yksi vanhemmista pohti mahdollisuutta, jossa oma käytös (päivityksistä tykkääminen) mahdollisesti lisäisi lapsiaiheisia sosiaalisen median päivityksiä tulevaisuudessa. Eräs pohti jopa sitä, joutuisiko hän tulevaisuudessa rikosoikeudelliseen vastuuseen, jos jakaisi lapsistaan tietoja sosiaalisessa mediassa, ja ovatko tämänkaltaiset tapaukset yleistymässä.

Et must tuntuu et muutaman vuoden päästä joku pystyy jo pelkästään mun lasten kuvien perusteella. Mä aattelen vaikka että ku se tulee täysikäiseksi, nii kyllä siellä on joku ohjelma et se yhdistelee mitä heidän vanhempansa on laittanu, minkälaine profiili, mitä harrastuksia lapsella on, mitä kiinnostuksen kohteita. Et niinku mitä enemmän sitä tietoo on nii ne on eri tahojen profiloitavissa ja tunnistettavissa, et kyl mä sen otan niinku huomioon. (V7)

Must tuntuu että nyt meil on täs tämmönen koelaboratorio niinku menossa, koska kukaan ei viel tiedä et mitäs sit kun nää somessa eläneet ja elämänsä julki tuoneet perheet, niin mitä sitä kun ne lapset on aikuisia niin mitä tavallaan sielt niinkun seuraa. (V5)

Mä oon oikeesti miettiny sitä että tota mitä ne sanoo aikuisena ja nythän oli tässä yks juttu että oliko itävallassa vai jossain et joku 18-vuotta täyttäny tyttö haasto vanhempansa oikeuteen kun ne ei ollu suostunu poistamaan kaikkia niitä pottakuvia mitä ne oli ne varmaan ollu niinku sosiaalisessa mediassa niinku alkuajoista lähtien - - se oli niinku tosi kiinnostava et voiko tulla tämmösiä. (V7)

Julkaisujen vaikuttavuus. Vanhempien puheissa esiintyi jopa yllättävän selkeitä näkemyseroja julkaisujen vaikutuksesta lasten yksityisyyteen. Osa koki vanhempien päivitysten mahdollisesti vaarantavan lasten yksityisyyttä, kun taas osa ajatteli, ettei heidän toiminnallaan ole vaikutusta lapsen yksityisyyteen. Useampi tutkittava vanhempi pohti, voiko vanhempien sosiaalisen median päivityksillä olla vaikutuksia lasten koulunkäyntiin: voivatko esimerkiksi lapsen luokkakaverit saada arkaluontoista tietoa käsiinsä vanhempien profiileista.

Lasten haastatteluista nousikin esille tilanne, jossa oppilas näki säännöllisesti luokkakaverin vanhemman tekemiä lapsijulkaisuja, joita hän kuvaili hauskoiksi. Tässä ei kuitenkaan esiintynyt minkäänlaista

kiusaamistilannetta, eikä kuvissa esiintynyt lapsi kokenut sitä häiritseväksi. Hän ei kuitenkaan myöskään ollut varma siitä, millaiset vanhempien hänestä tekemät julkaisut tuntuvat hyviltä tai reiluilta.

Jotenkin saattaisin heidän (lasten) yksityisyyttään jotenkin vaaraan ja mä en haluu et heidän kuviaan lähtee käyttöön mihin tahansa. (V4)

Emmä jotenkin näe että meillä se (julkaiseminen) vaikuttais mitenkään - - emmä jotenkin yksityisyyteen mitenkään. En koe sitä ainakaan mitenkään negatiivisena sitten. (V3)

Sitten jos tavallaan se jollain tavalla se sitten menis vaikka luokkakavereiden korviin joku semmonen vähän nolohko tarina tai vastaava niin sit siitä vois seurata niinku jonkun asteista kiusaamista tai vastaavaa niinku vähän nälvimistä tai muuta. (V6)

Ilmiön kompleksisuus. Osa tutkittavista vanhemmista nosti esille näkökulman siitä, ettei ilmiö ole niin yksiselitteinen. On mahdollista, että lapsi kokee hänestä tehdyt julkaisut loukkaavina vanhemmassa iässä, tai voi olla, ettei asia häiritse lasta lainkaan. Haastatteluissa ilmeni pohdintaa lapsijulkaisujen vaikutuksesta lapsen persoonallisuuteen sekä siitä, miten perheen käytänteet muovaavat lapsen kokemusta julkaisuissa esiintymisestä – jos vanhempien kasvatuksellinen linja on ollut alusta asti hyvin myönteinen ja avoin teemaa kohtaan, voi olla, että perheessä päivitysten tekemisen ei koeta vaikuttavan yksityisyyteen millään tavalla negatiivisesti.

Ei se ehkä ihan noin yksoikoinen asia (lasten yksityisyyden loukkaaminen) - - mä niinku mietin että eihän se 15-vuotias oo tunnistettavissa kuvasta, jossa hän on puolivuotias todennäköisesti, mutta ajattelen että se voi lapsesta ruveta jossain vaiheessa tuntumaan häiritsevältä asialta - - tai sitten ei, jos on vaikka perhe joka kasvaa ja lapsi kasvaa semmoseen ajatukseen et se on ihan okei. (V4)

Lasten puheissa kompleksisuus näyttäytyi enemmänkin ristiriitaisena. Yksityisyyttä pohdittiin lähinnä kohdeyleisön näkökulmasta. Osalle lapsista ei näyttänyt olevan väliä, kuinka suurelle yleisölle julkaisu oli kohdennettu – WhatsApp :in muutaman henkilön sukulaistryhmä ei lasten puheissa eronnut neljänsadan Facebook-käyttäjän kaverilistasta millään tavoin, vaan merkittävää oli ainoastaan se, että joku näkee häntä koskevan julkaisun. Määrän lisäksi yleisön ”koostumus” synnytti lapsissa ristiriitaisia näkemyksiä. Toiset tutkittavat pitivät mieluisampana vaihtoehtoa, jossa julkaisun näkivät lapselle tuntemattomat henkilöt, kun taas osa preferoi tuttua kohdeyleisöä. Yksi lapsista

oli jopa sitä mieltä, että yleisöllä ei ole mitään merkitystä, kunhan hän itse ei näe julkaisua.

Mulle ois sillein mielummin, yleensä mä en haluu et ketkään mun tutut näkee niin mielummin jotkut tuntemattomat. - - Se on mulle ihan sama, ei siinä oikeesti oo mitään kunha mä en ite tuu koskaan näkee sitä kuvaa. (Linda)

Sitten jos se jonnekin missä kaikki on, hirveästi tuntemattomia ja kaikki semmoset näkee sen niin sitten ehkä se ei ois kiva, mutta sitten jos se on johonkin ryhmään, missä on tuttuja niin sitten (julkaiseminen on ok). (Tiia)

Vauvakuvat. Erityisen paljon lasten puheissa yksityisyydestä korostui vauvakuvien merkitys. Lasten omat vauvakuvat oli aiheena herkkä ja kiusallinen suurimman osan mielestä, ja ainoastaan yksi lapsi näki vauvakuvien olevan söpöjä, eikä kokenut julkaisujen haittaavan häntä. Lapset tiedostivat, että vanhempien silmissä vauvakuvat ovat suloisia, mutta lapset kokivat niiden olevan pelottavia ja noloja – esimerkiksi vauvamaista pyöreyttä karsastettiin heidän toimesta. Lisäksi vauvakuvissa usein esiintynyt vähäinen vaatetus koettiin yksityiseksi asiaksi ja näin ollen kuvien julkaisua tulisi välttää.

Mä en haluu et yhtä kuvaa laitetaan minnekään, koska se on silloin ku mä olin sairaalassa ekaa kertaa kylvyssä, koska mä oon siinä alasti niin mä en haluu et sitä laitetaan mihinää ja ne (vanhemmat) on sillein et "kattokaa tätä kuvaa se on niin söpö". (Laura)

Esim mä en taho et laitetaan jotain mun vauvakuvia koska mä en taho et mä näytän tyhmältä koska mulla oli semmoset hirveet, mulla oli semmoset hirveen pulleet posket. (Katariina)

Haastatteluiden ohessa luimme lapsille kehyskertomuksen, jossa käsiteltiin vanhempien sosiaalisen median julkaisujen leviämistä luokkakaverien keskuudessa ja sen aiheuttamia tunteita tutkittavissa lapsissa. Keskusteluissa ja lasten kirjoitelmissa ei kuitenkaan ilmennyt selkeää tuomitsevaa näkemystä vanhempien toimintaa kohtaan – tuomittavampana nähtiin tiedon levittäminen vertaisten toimesta. Sen sijaan vanhempien julkaisujen tekemistä vain muutama tutkittavista lapsista piti epätoivottavana ratkaisuna.

Lasten yksityisyys sosiaalisessa mediassa sai vanhemmat pohtimaan omaa toimintaansa. Tietotekniikan kehittyminen nähtiin voimakkaana ja laajuudeltaan äärettömänä, ja haastateltavilla esiintyi huolta siitä, mihin kehitys lopulta johtaa. Näin ollen pelkästään oman toiminnan säätelyminen ei takaa lapsen

yksityisyyden suojaa, mutta vanhempien mielestä oli hyvä toimia harkiten sosiaalisessa mediassa.

6.4 Vanhempien lapsia käsittelevät sosiaalisen median julkaisut ja lasten itsemäärääminen

Lapsen itsemääräämisoikeus puhututti sekä tutkittavia vanhempia että lapsia selkeästi eniten. Kysyimme vanhemmilta lapsen itsemääräämisoikeudesta: pitäisikö lapsella olla oikeus päättää esiintymisestään vanhempiensa julkaisuissa. Lisäksi halusimme tietää, miten heidän lapsensa ovat ilmaisseet mielipiteensä tilanteissa, joissa lapsesta on tehty tai jätetty tekemättä julkaisuja sosiaalisessa mediassa. Tutkittavien kokemukset lastensa itsemääräämisoikeudesta sisälsivät erilaisia teemoja.

Kaikkien tutkittavien vanhempien puheista nousi esille yhteneväinen linja siitä, että lapsella pitäisi olla ehdottomasti oikeus ilmaista näkemyksensä niistä sosiaalisen median päivityksistä, joissa hän itse esiintyy. Lapsen asema päätöksenteossa nähtiin kuitenkin ikäsidonnaisena – vanhempien rooli nähtiin tärkeänä lasten osallistamisessa päätöksentekoon. Osa tutkittavista koki, että asian pohtiminen ja siitä keskusteleminen koko perheen voimin myös tukee lapsen itsemääräämisoikeuden kehittymistä ja kokemusta siitä, että lapsen mielipiteellä on merkitystä häntä itseään koskevissa päätöksissä.

Yleisesti tutkittavat lapset pitivät toivottavana, että vanhemmat ottaisivat heidät mukaan päätöksentekoon ennen julkaisujen tekemistä. Suurimmalta osalta heistä löytyi kokemuksia tilanteista, joissa vanhemmat olivat kysyneet lupaa julkaisujen tekemiseen. Kuitenkin osa koki, että heillä ei ole oikeutta puuttua vanhempiensa toimintaan. Lasten haastatteluissa pyrimme selvittämään, missä määrin lasten toiveita oli kuultu, ja ilmenikö heillä tietoisuutta omasta oikeudesta vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Lapset nostivat monipuolisesti tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, kuinka he suhtautuvat vanhempien tekemiin julkaisuihin heistä. Itsemääräämisen tematiikkaa sivuttiin monesta eri näkökulmasta.

Lapsen oikeus itsemäärämiseen. Kaikkien tutkittavien vanhempien mielestä lapsella pitäisi olla ainakin jonkinasteinen oikeus ilmaista mielipiteensä häneen liittyvissä sosiaalisen median julkaisuissa. Osa heistä koki, että sosiaalisen median pelisäännöt koskevat kaikkia ihmisiä ikää katsomatta – jos aikuisilta kysytään lupaa esimerkiksi kuvien julkaisuun, niin miksi ei näin meneteltäisi lastenkin kohdalla. Jotkut vanhemmista kokivat, ettei heillä ole lainkaan oikeutta lastensa tietojen julkaisuun, ja yksi haastateltava oli muuttanut omaa toimintaansa. Hän oli pohdittuaan asiaa tarkemmin poistanut lastensa vauvakuvia omasta Facebook-profiilistaan.

Useammassa haastattelussa vanhemmat korostivat lastensa oikeutta kasvaa itsenäisiksi sosiaalisen median käyttäjiksi. Vanhempien mielestä heillä ei ole oikeutta rakentaa lastensa identiteettiä sosiaalisessa mediassa heidän puolestaan.

Must se on jotenki itsestäänselvää että yhtä samanlailla kun aikuisilla, et en mä usko et kukaan aikuinenkaan toivois, että kysymättä tai tietämättä. Et se on aika ikävä tilanne, jos havahtuu siihen, että omia kuvia onki jossain ja se on pidetty itsestäänselvytytenä että voi jakaa toisen puolesta, tehdä se päätös, mikä kuitenkin koskee itseä. (V4)

Mun mielestä mulla ei oo siihen oikeutta. Et mun mielest se on niinkun lasten elämää. (V5)

Silloin kun hän (lapsi) syntyi niin se oli kokoajan räps räps kuvia sinne ja näin, mut sit mä oikeestaan poistin ne samantien kun mä olin laittanut ne sinne. Et mä sit jotenkin päätin, että emmä halukkaan laittaa sinne mitään potallaistumiskuvia tai mitään sellasia - - se (lapsi) saa sitten joskus ite päättää, et haluuk se et siitä on jotain kuvia. (V3)

Et jos lapsi sanoo, et älä päivitä, niin älä päivitä. Et kyllä jokaisella on oma itsemäärämisoikeus. Et totta kai kaikilta pitää kysyä lupa, et saako. - - Heidän (lasten) pitää määrätä omat säännöt sille, miten niitä saa sometella. Et sen takia niiltä aina kysyykin, ettei astu toisen itsemäärämisoikeuden varpaille. (V1)

Lähes kaikki lapsista olivat sitä mieltä, että vanhempien tulisi keskustella asiasta lastensa kanssa ennen julkaisun tekoa, ja he pitivät siitä, että vanhemmat kysyvät, voivatko julkaista heistä sosiaalisessa mediassa. Lasten perusteluissa oli selkeitä eroja ja toisten aiheeseen perehtyneisyys oli selkeämmin havaittavissa – osa tukeutui jopa lainopilliseen näkökulmaan. Yksi lapsista piti erittäin negatiivisena vanhemman toimintaa, jossa lapsista jaetaan tietoja sosiaalisessa mediassa. Huomionarvoista oli, että kyseinen lapsi ei kuitenkaan kokenut olevansa oikeutettu puuttumaan vanhempiensa ratkaisuihin.

Eiks oo myös semmonen tota nii laki että ei saa ottaa toisesta kuvia tai videoita ja julkasta niitä niinku somessa, jos se toinen ei halua tai jos sulla ei oo lupaa siihen? - - Nii mun mielestä pitäis (kysyä lupaa). (Aapo)

Mun mielestä aikuiset saisi ite päättää sen, kun ne on kuitenkin sun omia vanhempia. (Riikka)

Ikäsidonnaisuus. Keskusteltaessa lapsen itsemääräämisoikeudesta vanhemmat korostivat lasten iän merkitystä päätöksenteossa. Kysyimme vanhemmilta, jotka eivät julkaise lapsistaan tietoja, miten päätöksissä on otettu huomioon lasten kanta – miten itsemääräämisoikeus huomioidaan, mikäli lapsi haluaakin, että hänestä tehdään julkaisuja sosiaaliseen mediaan?

Useassa vastauksessa korostettiin vanhempien harkintakykyä koskien niin päivitysten tekemistä kuin lasten iän huomioimista. Vanhemmat pohtivat esimerkiksi sitä, missä iässä lapsilla on riittävästi kompetenssia tehdä päätöksiä itsenäisesti. Mikäli tilanne olisi se, että lapsi haluaisikin vanhempien julkaisevan hänestä tietoja sosiaalisessa mediassa, useat tutkimukseemme osallistuneista vanhemmista kertoivat olevansa valmiita ottamaan lastensa mielipiteitä huomioon mutta samalla harkitsevansa menettelytapojansa tarkkaan ja tapauskohtaisesti.

Heti sen jälkeen ku lapsella tulee semmone harkintakyky ja mielipide asiaan kyllä. Sitä ennen vanhemmilla pitäis olla harkintaa ja ymmärrystä siinä asiassa, ja mun mielestä se on aika iso asia. Kumminki se lapsen itsemääräämisoikeus pätee kyllä tommosissaki tilanteissa. (V7)

Toki onhan se niin, että mitä pienempiä ne on, sitä huonommin ne hahmottaa. Että meidänhän pitää aikuisena olla määrittämässä ne rajat ja meillä pitää olla se ymmärrys heidän puolestaan, mikä heille on hyväksi ja mikä ei. (V5)

Mä kyllä selittäisin tän (julkaisemattomuuden) näkökulman. Toki en varmaan minkään kauhukuvien kautta haluais sitä tehdä, mut kyl mä keskustelisin heidän kanssaan tosi pitkään tästä asiasta ja sanoisin, että se liittyy teihin, mutta se liittyy myös minuun. (V4)

Myös tutkittavat lapset korostivat julkaistavan henkilön iän vaikutusta päätöksenteossa. Haastattelun aikana syntyi jopa väittely kahden lapsen kesken siitä, saako lapsesta julkaista kuvia, vaikka hän ei olisi riittävän kypsä ilmaisemaan näkemyksiään. Toinen perusteli kantansa sillä, että vanhemmat voivat lykätä julkaisupäätöstä ja odottaa lapsen kasvavan, koska kuvat saattavat tuntua lapsesta myöhemmin epämiellyttäviltä ja vanhemmat voivat katua päätöstä jälkikäteen. Vastakkaisen näkemyksen edustajan mielestä vauvakuvat

ovat lähtökohtaisesti harmittomia ja niistä koituu epätodennäköisemmin negatiivisia seurauksia.

Sinne (someen) ei kannattais julkaista koska sitten ku se lapsi on isompi niin se voi ajatella että se on ollu ihan tyhmää kun se, vaikka äiti, on julkassu sinne nettiin jonkun kuvan vaikka ei oo ees kysynyt lupaa - - kannattaa ehkä kysyä lupaa vasta silloin ku öö se on sen verran iso että lapsi pystyy puhumaan - - ja sit (jälkikäteen) se (äiti) aattelee et "ei vitsi nyt mä en kysynyt lupaa silloin ku kaikki on jo kerennyt nähdä sen". (Aapo)

Ehkä jos se lapsi on vauva tai aika nuori nii ei silloin varmaan tarvii kysyä (lupaa) ku ei se oikeen varmaan ymmärrä - - mun mielestä se on ihan okei et laitetaan ku se on pieni ku vauvat on ylipäätään niin söpöjä. (Maiju)

Tilanteita lasten omista mielipiteistä. Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavat vanhemmat kertoivat, että heidän lapsensa ovat jollakin tavalla ilmaisseet mielipiteensä siitä, miten vanhempien pitäisi toimia julkaisijoina sosiaalisessa mediassa. Myös tutkittavat lapset kertoivat esimerkkejä tilanteista, joissa he olivat ilmaisseet aiheesta näkemyksiään vanhemmilleen. Suurin osa tapauksista oli sellaisia, joissa lapset ovat jollakin tavalla kieltäneet vanhempiaan julkaisemasta heihin liittyvää tietoa - lapsi on voinut kieltää joko yksittäisen kuvan tai kaikkien itseään esittävien kuvien julkaisun vanhemman profiilissa.

Haastatteluista ilmeni, että lapset ovat hyvin kiinnostuneita aiheesta ja pohtivat julkaisujen vaikutusta itseensä - lapsi on esimerkiksi voinut pyytää vanhempaa olemaan julkaisematta, jotta tieto yksityiseksi koetuista tilanteista ei leviäisi luokkakavereille. Yksi vanhemmista koki lapsensa olevan sellaisessa iässä, jossa mielipiteiden ilmaisu toimii keinona osoittaa itsenäisyyttään vanhemmilleen.

Hän (lapsi) on esittänyt niinku toiveen, että hän ei halua olla (päivityksissä), et hän ei itsekään ehkä mitenkään somettanut. Et tottakai kunnioittaa sitä et lapsi pyytää, et älä päivitä heistä mitään, tai siis heidän kuvia. (V1)

Et se meidän tyttö et "hei mitä sä oot laittamassa" ja et mä "oon pistämässä tätä" - - ja mun lapsi on jo tehnyt selväksi et hänen kuvaansa ei niinku julkasta. (V7)

Mä en oo nyt sinne snapchattiin liittynyt. Tai mä uhkailen tätä nuorimmaista puolivitsillä, että mä taidan kans nyt ladata sen snäpin ja liittyy sinne ja sit kun hänellä on tällöinen esimurrosikä nyt alkanut, niin se on sit semmoinen hänen keino ottaa sitä erillisyyttä vanhemmistaan. (V2)

Tutkimukseen osallistuneet lapset kertoivat monipuolisesti tilanteista, joissa he olivat esittäneet vanhemmilleen mielipiteensä ennen julkaisujen tekemistä.

Useimmat näistä tilanteista olivat sellaisia, joissa lapsi oli kieltänyt suoraan häntä koskevan kuvan jakamisen sosiaalisessa mediassa. Lapset eivät kuitenkaan tienneet tai osanneet kertoa, oliko vanhempien lapsijulkaisujen tekeminen näissä tilanteissa jäänyt tekemättä.

Sit mä olin vaan et ei, et saa laittaa sitä (kuvaa)! Koska se on niin ärsyttävää. (Laura)

Mul oli aina sillein ennen, no ei mulla nykyään, semmonen hirvee kuvatauti et jos musta otti pienehenkin kuvan niin mää räähän ja itkin et "poista se kuva tai et ainakaan laita sitä mihinkään!". (Jesse)

Huomionarvoisia olivat myös joidenkin lasten ajatukset siitä, että he eivät haluaisi yllättäen löytää itsestään vanhempien julkaisemia kuvia sosiaalisesta mediasta. Näissä tilanteissa itse kuvat eivät olleet lapsille olennainen asia, vaan pikemminkin he suhtautuvat negatiivisesti tietämättömyyteensä niiden olemassaolon suhteen. Näitä näkemyksiä edustaneet lapset eivät siis välttämättä paheksuneet vanhempien tekemiä lapsijulkaisuja, mutta halusivat tietää niistä etukäteen. Se, kysyisivätkö vanhemmat lapsen mielipidettä tai lupaa julkaisuihin, ei ollut näiden lasten puheissa merkityksellistä.

Oikeestaan kaikki (julkaistavat kuvat) on kivoja - - tykkään jos äiti kysyy että voinko laittaa tai isä. Sit jos mä huomaan vasta sit kun se on jo laitettu, niin se on outoa. (Vilma)

No ja sit jos sä et edes tiedä et susta otetaan kuva ja sit sä näät sen jossain iigeessä sillein nii vanhempien pitäis ehkä (kertoo) ensin. (Maria)

Jokainen tutkittavista vanhemmista koki, että lasten mielipiteitä tulee kuunnella heitä koskevissa päätöksissä ikätaso huomioon ottaen. Kuitenkin käytänteet lasten kuuntelemisesta päätöksenteon tukena vaihtelivat perheiden välillä, ja vanhemmilla nähtiin olevan ensisijainen päätäntävalta asiassa. Joidenkin vanhempien lapset olivat ilmaisseet mielipiteensä julkaisuista, joissa he esiintyivät, ja vanhemmat olivat kunnioittaneet lasten näkemyksiä. Tutkittavien lasten kokemukset ja näkemykset olivat pääpiirteittäin samansuuntaisia. Joukosta erottui kuitenkin muutaman henkilön näkemykset siitä, että lapsilla ei ole oikeutta puuttua vanhempiensa toimintaan millään tavalla. Vaikka lapsilla oli myös selkeät näkemykset ja mielipiteet aiheesta, he eivät kuitenkaan olleet täysin varmoja, mitä heidän oikeuksiinsa kuuluu.

6.5 Lasten muita kokemuksia vanhempien sosiaalisen median käytöstä

Aiemmin esiteltyjen tulosten lisäksi lapsien haastattelutilanteet pitivät sisällään teemoja, joita ei vanhempien kanssa käsitelty. Pelkästään tieto haastattelun aiheesta herätti spontaania keskustelua lasten keskuudessa, mikä osoittaa sen, että sosiaalinen media on lasten omassa arjessa vahvasti läsnä. Haastattelutilanteista kertyi paljon aineistoa, jotka eivät liittyneet varsinaisiin tutkimuskysymyksiimme. Tutkijoina koimme kuitenkin tärkeäksi tuoda kyseisiä näkemyksiä esille, jotta lasten oikeus tulla kuulluksi toteutuisi. Aineistosta nousseet tulokset jakautuvat kolmeen teemaan: *vilpitön luottamus omaan vanhempaan, epävarmuus sekä sosiaalinen media ja vanhemman läsnäolo.*

Vilpitön luottamus omaan vanhempaan. Keskusteltaessa lasten tietojen jakamisesta sosiaalisessa mediassa osalle tutkittavista oli mahdotonta ajatella oman vanhemman toimintaa hänelle itselleen negatiivisena. Heidän vastauksistaan huokui täydellinen luottamus omiin vanhempiinsa – omat vanhemmat nähtiin ainoastaan henkilöinä, jotka haluavat lapsilleen vain parasta. Tästä syystä vanhempien lapsiaan käsittelevät julkaisut eivät näiden lasten mielestä voi olla mistään näkökulmasta haitallisia lapselle. Lapset luottivat vanhempien harkintakykyyn eivätkä pitäneet mahdollisena tilanteita, joissa vanhemmat julkaisisivat heistä noloja ja kiusallisia tietoja.

No must tuntuu et se äiti niinku on kuitenkin ihan nii järkevä ettei se pistä sit ihan mitään hölmöjä kuvia. - - sä oot kuitenkin sun elämäs varrella jotenki tutustunu sun äitiin ja isään tai setään ja tätiin ja sä tiät et pystyyks siihen luottaa vai ei. (Maiju)

Periaatteessa ei tarvii (kysyä lupaa) kun mä en usko et se (vanhempi) kumminkaa ottaa susta niin hirveitä kuvia. (Maria)

Epävarmuus. Lasten puheita sosiaalisesta mediasta sävytti tietynlainen epävarmuus. Vaikka keskustelua syntyi runsaasti, oli osa vastauksista hyvinkin epämääräisiä. Lapset kertoivat tarkasti omasta sosiaalisen median käytöstään ja siihen liittyvistä rajoituksista. Vastaavasti he eivät olleet kuitenkaan lainkaan varmoja vanhempiensa käytön määrästä tai laadusta. Osa heistä myöskin sanoi

tietävänsä varmasti vanhempiensa tehneen heistä lapsijulkaisuja, mutta nämä lapset eivät kyenneet niiden sisältöjä tarkemmin erittelemään.

No yleensä mun vanhemmat käyttää niinku, mä en oo oikein varma, mutta jos joskus jotakin yhteydenpidon sopinut tai jotain tällaista. Esimerkiksi no, tähän on tietenkin tuttua mulle, koska ne yleensä laittaa aina viestin, että oletko kotona ja siihen mun pitää vastata joo tai ei. -- (Vanhempien käyttö) Mä en oo oikein varma, ehkä puol tuntia päivästä, mä en oo varma. Ei nyt joka päivä tietenkään, ehkä. (Samuli)

Öö no must tuntuu et äiti on kyl laittanu (kuvia) musta ku mä oon ollu joskus pikku taapero johonki facebookkiin. Mä vaan tiedän sen, mä oon ihan satavarma. (Netta)

No en mä enää muista minkälainen se kuva on mut mä tiän et se (vanhempi) on pistäny sinne jonku kuvan. (Petteri)

Sosiaalinen media ja vanhemman läsnäolo. Vaikka kaikki tutkittavat lapset eivät kyenneet kertomaan tarkasti vanhempiensa sosiaalisen median käytöstä, suuresta osasta puheista oli aistittavissa turhautumista. Spontaanisti yksittäisen lapsen kertomasta asiasta liikkeelle lähtenyt keskustelu sai tutkittavat vuorotellen kertomaan kokemuksistaan vanhempien sosiaalisen median ja älylaitteiden käytön negatiivisista puolista. Lapset kertoivat huomanneensa, että vanhemmat eivät kuule lapsiaan eivätkä ole läsnä, kun he esimerkiksi käyttävät älylaitetta. Kokemuksiin yhdistyi turhautumista, kun lapset joutuivat kilpailemaan vanhempiensa huomiosta.

Esimerkiks jos mä haluan kysyy jotain niin sit iskä aina vastaa sillein et "mitä?", mut sit se ei keskity siihen (lapsen asiaan) yhtään. Sit se ei muista sitä ollenkaan vaikka mä oon sanonu sen ja se on sanonu "mitä?" mut se ei keskittynyt yhtään. (Vilma)

Sama kuin Vilmalla. Mun iskä aina jos se kattoo jotain viestiä kun mä sanon että "iskä!", niin sitten se sanoo että "mitä?", niin sit kun mä kerron sen asian niin sit se vaan jatkaa sitä (viestin katsomista). Ja sit yleensä jos se pelaa pelejä ja mä pyydän sitä tekee mulle ruokaa nii se sanoo et "oota peli kesken" et sen on pakko pelata se (peli) loppuun. (Katariina)

Erityisen raskaasti lapset suhtautuivat tilanteisiin ja asioihin, jotka he itse kokivat tärkeiksi jakaa oman vanhemman kanssa, mutta joihin vanhemmat eivät reagoineet. Näissä tilanteissa lasten näkemysten mukaan vanhemmat olivat vain näennäisesti läsnä, eivätkä tuntuneet aidosti olevan kiinnostuneita lastensa asioista sillä hetkellä. Erityisesti yksi lapsi osasi kuvailla hyvin yksityiskohtaisesti tilanteen, jossa hän koki vanhemman vain esittävän kuuntelevansa. Vastauksen sisällön lisäksi hän toi elein, ilmein ja kiivaan äänenpainon kautta esille, kuinka

pahalta kyseinen tilanne oli hänestä tuntunut. Lisäksi muutkin lapset kertoivat kyseisiä tilanteita tapahtuvan säännöllisesti heidän kohdallaan.

Joskus ku mä katon telkkarii nii mun vanhemmat on vaan siellä puhelin kädessä. -- Jos katotaa vaikka mun lempparielokuvaa niin sit mun äiti on samalla kännykällä, niin sit ku mä sanon sille et "hei, äiti kato, tossa on hyvä kohta!", niin sit se (äiti) on vaan sillein "joo", mut se kohta meni jo. Et se ei yhtään kato sillon ku se tulee, vaan se kattoo vaan sillein "tosi hyvä". (Laura)

Kun yrittää kertoa niille (vanhemmille) jotain niin sitten ne ei kuule yhtään mitään ku ne vaan selaa sitä internettiä. (Tiia)

Lasten kertomusten sisältö vaihteli tutkittavien välillä varsin paljon. Osalla esiintyi paljon epävarmuutta ja tietämättömyyttä oman perheensä sosiaalisen median käytänteistä. He eivät olleet varmoja esimerkiksi siitä, minkälainen rooli sosiaalisella medialla on heidän vanhempiensa kohdalla. Vaikka moni lapsista nosti esille aiheeseen liittyviä negatiivisia kokemuksia ja niistä syntyneitä tunteita, korostui vastauksissa myös luottamus vanhempiin ja siihen, että he toiminnallaan pyrkivät aina turvaamaan jälkikasvunsa hyvinvoinnin.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksemme lisää tietoa alakouluikäisten lasten vanhempien sosiaalisen median käytöstä sekä lasten omakohtaisista kokemuksista aiheesta. Vanhemmat julkaisivat tietoja lapsistaan sosiaalisessa mediassa, koska halusivat pitää läheiset ihmiset ja tuttavat ajan tasalla perheensä kuulumisista. Tämä tulos on samassa linjassa Pöngän (2014, 30–38; 169) kertomuksissa ihmisten sosiaalisen median käytöstä. Hänen mukaansa sosiaalisessa mediassa ihmiselle onkin tärkeintä mahdollisuus pitää yhteyttä toisiin. Myös tutkittavien lasten puheissa perheidensä sosiaalisen median käytöstä korostui tämä yhteydenpidollinen ulottuvuus. Lapset pääsääntöisesti puhuivat ryhmistä, joissa vanhemmat jakoivat sisältöjä läheisten kesken. Tämä johtui osaltaan luultavimmin siitä, että tällainen toiminta on tutkimukseen osallistuneille 10–11-vuotiaille tutuinta, minkä vuoksi myös keskustelua tästä näkökulmasta käytiin paljon.

Vanhempien julkaisemat sisällöt liittyivät usein Maraslin ym. (2016, 402) tutkimuksessa esiin nousseisiin teemoihin, kuten juhlapäiviin ja perheen yhteisiin hetkiin. Tutkimukseemme osallistuneet vanhemmat korostivat positiivisen fiiliksen ja onnistumisen esille tuomista mutta samalla mainitsivat haluavansa tasapainoilla omissa julkaisuissaan. Tämä tarkoitti perhe-elämään liittyvien realiteettien tekemistä julkiseksi, mikä oli uutta aiempiin tutkimuksiin verrattuna.

Julkaistujen sisältöjen teemat (juhlapäivät ja perheen yhteiset hetket) näyttäytyivät lapsille poikkeavalla tavalla – lapset näkivät itsensä julkaisujen objekteina, minkä vuoksi vanhemman tavoite yhteisen hetken esilletuonnista ei ainakaan lasten silmissä toteutunut. Lapsijulkaisuilla tasapainoilun ideologiaa eivät lapset käsittäneet. He olivat onnellisia siitä, että heidän onnistumisiaan ja saavutuksiaan jaettiin sosiaalisessa mediassa, mutta suhtautuivat negatiivisemmin heidän sattumuksiaan käsitteleviin päivityksiin. Lasten

haastattelujen tuloksista näkyi, että vanhempien toiminnan monipuolinen hahmottaminen oli heille vielä hyvin haastavaa ja sitä tarkasteltiin pelkästään omasta näkökulmasta käsin.

Vanhempien syyt jättää lasten tiedot julkaisematta sosiaalisessa mediassa olivat tutkittavien kohdalla selkeästi monisyisempiä ja henkilökohtaisempia. Tutkittavat mainitsivat puheissaan oman näkemyksensä sopivasta ”some-etiketistä” – he ajattelivat joidenkin julkaisujen olevan sopimattomia sosiaaliseen mediaan ja aiheuttavan mahdollisesti mielipahaa niiden kohdeyleisölle. Osa tutkittavista tietyllä tapaa kyseenalaisti myös sen, että nykyään kaikki omaan elämään liittyvä pitäisi tuoda julki sosiaalisessa mediassa. Haastatteluista ilmeni huoli sosiaalisen median kasvavasta roolista perheiden arjessa. Puheet ovat rinnastettavissa oversharenting -termiin (Marasli ym. 2016, 399), jolla tarkoitetaan vanhempien toimesta tapahtuvaa lasten tietojen liiallista jakamista.

Osalla vanhemmista syyt julkaisemattomuuteen kytkeytyivät turvallisuuteen: useimpien päätöksen taustalla oli pelko lasten ja perheen tietojen päätyemisestä väärin käsiin, ja tietoturvan näkökulmaa korostettiin haastatteluissa (ks. esim. Lietsala & Sirkkunen 2008, 95–98). Huoli esimerkiksi Braken (2014, 18) tutkimuksessa esillä olleisiin pedofiileihin ei näyttäytynyt tutkittaviemme puheissa niin dominoivana. Tutkimuksemme tulokset osoittivat enemmänkin vanhempien turvallisuuteen liittyvien näkökulmien olevan ennakoivia – vanhemmat eivät olleet tietoisia mahdollisista seurauksista, joten toimittiin mieluummin ”varman päälle”. Tämän voi nähdä myös liittyvän Hammarbergin (1990, 99–100) luokitteluun, jossa lapsilla on oikeus saada suojelua haitallisilta asioilta.

Tulokset vanhempien kokemuksista lastensa yksityisyydestä olivat vaihtelevia. Vanhempien toimesta tehtyjen julkaisujen ei nähty automaattisesti vaarantavan lasten yksityisyyttä, mutta jokainen tutkittava oli pohtinut aiheen tematiikkaa jollain tasolla. Uutena tutkimustuloksena ilmeni joidenkin vanhempien ajatus siitä, että julkaisujen kautta voi tulevaisuudessa muodostua lapsille valmiita profiileja sosiaaliseen mediaan, joita yritykset voivat esimerkiksi hyödyntää omassa liiketoiminnassaan. Vanhemmat siis jakoivat Saarenpään

(2011, 318) näkemyksen teknologian kehityksestä ja tietotekniikan käytön yleistymisestä, jonka myötä myös riskit yksityisyyden loukkaamiseen kasvavat. Tämä ei kuitenkaan ollut kaikkien tutkittavien näkemys, vaan osalla nämä kokemukset eivät näyttäytyneet merkittävinä.

Maraslin ym. (2016, 400) mukaan vanhemmat luovat lapsilleen digitaalisen identiteetin heidän tietojensa jakamisen myötä. Tällainen identiteetin luominen voi koitua ongelmaksi erityisesti lapsen saavuttaessa nuoruusiän. Tätä ajatusta tukevat myös tutkimustuloksemme vanhempien kokemuksista omien julkaisukäytänteidensä vaikutuksesta lastensa yksityisyyteen. Tutkittavat vanhemmat pitivät mahdollisena, että tulevaisuudessa lapset kokisivat heistä tehdyt julkaisut loukkaavina tai kiusallisina. Asian nähtiin riippuvan myös perheen kasvatuskäytännöistä, muista ympäristötekijöistä sekä lapsen persoonallisuudesta. Mikäli ympäristön suhtautuminen on myönteinen ja avoin teemaa kohtaan, lapsi ei välttämättä koe näiden julkaisujen vaikuttavan negatiivisesti häneen.

Tällaista ajattelua oli havaittavissa myös lasten näkemyksissä. Toisaalta osa toi esille huolta, joka liittyi digitaalisen jalanjäljen passiiviseen puoleen, joka koostuu julkaisuista, joita muut ihmiset tekevät kyseisestä henkilöstä (Kuehn 2012, 68). Lapset ajattelivat, että heistä julkaistu tieto saattaisi tulevaisuudessa tuntua heistä häiritsevältä. Vastaavasti toista näkemystä edustaneiden mielestä lapsista julkaisut kuvat tai videot eivät viattoman luonteensa vuoksi voi tulevaisuudessa vahingoittaa millään tavalla heidän yksityisyyttä. Tämän voi puolestaan ajatella johtuvan Shoemanin (1987, 653) esille tuomasta lapsen kehityksellisestä näkökulmasta – nuoremmat lapset eivät koe yksityisyyttä niin merkittävänä kuin myöhemmin murrosiässä.

Lapsen oikeus yksityisyyteen saattaa loukkaantua harkitsemattoman sisällön julkaisemisen seurauksena. Lapsella on oltava mahdollisuus vaikuttaa hänestä tehtävien julkaisujen sisältöön. (Huhtanen 2016, 34.) Tutkimukseen osallistuneet lapset pitivät tärkeänä, että he saisivat osallistua päätöksentekotilanteisiin, jotka liittyvät vanhempien lapsijulkaisuihin. Lapset

eivät olleet täysin tietoisia oikeudestaan vaikuttaa näihin asioihin, mutta toisaalta puheissa korostui myös luottamus oman vanhemman harkintakykyyn.

Sekä Suomen perustuslain (11.6.1999/731 6 §) että Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen (12. artikla) mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasoaan vastaavasti. Tutkimustulokset lapsen itsemääräämisoikeudesta sisälsivät näkökulmia, jotka liittyivät niin kansalliseen kuin kansainväliseenkin lainsäädäntöön. Vanhempien mielestä lasten näkemyksiä tulee ehdottomasti kuunnella, kun heistä julkaistaan sisältöjä sosiaaliseen mediaan. Myös tutkittavat lapset kannattivat ajatusta siitä, että lasten toiveita kuunneltaisiin.

Molempien tutkimusryhmien näkemyksissä korostui lapsen iän huomioiminen päätöksenteossa hieman eri tavoin. Osa tutkittavista lapsista oli sitä mieltä, että mikäli lapsi ei kykene ilmaisemaan tahtoaan kehitysvaiheensa vuoksi, tulisi tietojen julkaisemista sosiaalisessa mediassa lykätä. Launiksen (1994, 57–58) esittelemän suhtautumistavan mukaan lapsen itsemääräämisoikeuteen on mahdollista joissakin tapauksissa puuttua. Tällainen puuttuminen pitää kuitenkin perustella lapselle. Tämä näkökulma ilmeni tuloksissa, joissa vanhemmat olivat tehneet päätöksen (esim. jättää julkaisematta) itsenäisesti, mutta asiaa oli käsitelty yhteisissä keskusteluissa lapsen kanssa ja syyt päätöksen taustalla oli pyritty perustelemaan esimerkiksi lapsen edulla. Toisaalta yksi lapsista kannatti voimakkaasti vanhempien autoritääristä päätöksentekomallia (Launis 1994, 56–57).

Voidaan myös pohtia, ilmentävätkö joidenkin vanhempien toiminta ja näkemykset Feinbergin (1980, 112) esittelemää näkökulmaa lasten oikeudesta avoimeen tulevaisuuteen. Haastatteluista kävi ilmi, että vanhemmat eivät omien sosiaalisen median toimintojensa kautta halua rajata lastensa tulevaisuuteen liittyviä mahdollisuuksia. Osa tutkittavista pyrki toimimaan mahdollisimman neutraalisti, jotta heidän lapsensa voivat tulevaisuudessa tehdä päätökset itsenäisesti sosiaalisen median käyttäjinä, eikä heidän puolestaan ole etukäteen tehty toimintaa määrittäviä ratkaisuja.

Tutkimustuloksemme lasten näkemyksistä tukevat Hinikerin ym. (2016, 10) tutkimustuloksia, joissa lapset osoittivat huolta ja turhautuneisuutta heistä tehtyihin julkaisuihin vanhempiensa sosiaalisen median profiileissa. Lasten mielestä vanhempien tulisi kunnioittaa heidän autonomiaansa verkkokäyttäjinä eikä jakaa tietoa heistä ilman lupaa. Tutkimuksessamme lasten kokemuksissa esiintyi samanlaisia piirteitä. Suurin osa lapsista kertoi, että he ovat jollakin tavalla ilmaisseet mielipiteensä aiheesta - lapsi on voinut esittää turhautuneisuutta tai jopa kieltää vanhempiaan julkaisemasta heihin liittyviä sisältöjä sosiaalisessa mediassa. Myös tutkittavilla vanhemmilla oli samanlaisia kokemuksia tilanteista, joissa lapset olivat pohtineet, minkälaisia seurauksia heidän vanhempiensa julkaisuista voi seurata.

Morrisonin ja Krugmanin (2010, 145) tutkimuksessa ilmeni, että perheenjäsenet paheksuvat toistensa teknologialaitteiden käyttöä, mikäli he kokevat sen menevän perheen yhteisten hetkien edelle. Vastaavia tunteita oli herännyt myös lasten kokemuksissa - he kuvailivat yksityiskohtaisesti pettymystään tilanteissa, joissa oma vanhempi ei ollut aidosti läsnä johtuen älylaitteiden käytöstä. Lisäksi tilanteiden aikana he pitivät oman vanhemman huomionosoittamista riittämättömänä ja näennäisenä, jonka voi tulkita puoltavan Turklen (2012) tutkimustuloksia siitä, että tällainen toiminta voi vaikuttaa negatiivisesti lasten ja vanhempien väliseen läheisyyteen.

Blum-Rossin ja Livingstonen (2017, 2) mukaan tutkimuksia vanhempien sosiaalisessa mediassa lapsistaan jakaman tiedon mahdollisista seurauksista on suhteellisen vähän, sillä ensimmäiset vauvat, jotka ovat saattaneet esiintyä koko elämänsä sosiaalisessa mediassa, alkavat saavuttamaan täysi-ikäisyyden vasta vähitellen. Myöskään vanhempien sosiaalisen median käytön vaikutuksia omiin lapsiin ei ole juurikaan tutkittu. Tästä syystä tutkimuksemme tuotti kokonaan uutta tietoa suomalaisten vanhempien lapsiinsa vaikuttavasta toiminnasta sosiaalisessa mediassa sekä lasten kokemuksista. Tutkimuksemme myös vahvisti aiempia tutkimustuloksia, joissa on käsitelty samaa teemaa hieman eri näkökulmasta.

7.2 Tutkimuksen merkitys ja hyödyt

Tutkimuksen tekeminen antoi meille syvällisempää tietoa itse ilmiöstä ja sen moninaisista merkityksistä perheiden arjessa. Vaikka aihe on hyvin ajankohtainen, emme olleet kuitenkaan ennen tutkimuksen tekemistä tiedostaneet sen kompleksisuutta. Vanhempien kokemuksista esille nousut ajatusten yksilöllisyys herättää meissä halua tutkia aihetta vieläkin laajemmin, sillä jos seitsemästä haastattelusta nousee näin laaja kirjo erilaisia näkemyksiä, kuinka paljon niitä nousisikaan, jos tutkimusjoukko olisi laajempi. Vielä enemmän mielenkiintoa kuitenkin herättivät lasten haastattelut, sillä he olivat tutkimusaiheen keskiössä ja kertoivat aidolla tavalla kokemuksistaan. Lisäksi heidän kokemukset saivat meidät pohtimaan omaa vastuutamme ja esimerkillisyyttämme kasvatusalan ammattilaisina.

Kenties merkityksellisintä meille oli se, kuinka paljon opimme itse tutkimuksen tekemisestä. Eri tutkimusvaiheet ja niiden yhtensovittaminen olivat opettavaista, ja se, että niistä muodostui looginen kokonaisuus, opetti meille pitkäjänteisyyttä ja oli erittäin palkitsevaa. Myös kahden toisilleen heterogeenisen tutkimusjoukon sovittaminen yhden teeman alle synnytti ajoittain ristiriitoja, mutta kokonaisuudessaan kokemamme haasteet olivat mielekkäitä.

Yksittäisistä tutkimuksen vaiheista merkityksellisimmäksi nousi haastattelujen tekeminen. Vanhempien haastattelemisen oli huomattavasti yksinkertaisempaa, sillä aiheessa pysyttiin ongelmitta ja vastausten sisällöt olivat monipuolisia. Vastaavasti lasten kertomukset olivat paljon spontaanimpia ja he kertoivat muitakin ajatuksia aihetta sivuten. Ihmisten kokemuksellisuutta tutkittaessa tutkijan on oltava hienovarainen ja arvostava kaikkia haastateltavia ja heidän näkemyksiään. Tutkijan tulee olla siis avarakatseinen, ja juuri meidän kohdallamme jotkin näkemykset osoittivat sen, kuinka suppea oma näkökulma olikaan aikaisemmin ollut. Molempien ryhmien haastattelutilanteista saimme runsaasti positiivisia kokemuksia.

Tulevina luokanopettajina koemme, että tutkimuksen tekeminen ja tutkimustulokset tulevat hyödyttämään meitä tulevassa ammatissamme. Ensinnäkin voimme käyttää tietojamme hyväksi sekä lasten mediakasvatuksessa että myös erinäisissä keskusteluissa heidän huoltajiensa kanssa. Lisäksi voimme omalla toiminnallamme lisätä lasten tietoisuutta omista oikeuksistaan sekä kasvattaa heidän kokemustaan omasta osallisuudestaan. Tiedostamme, että ensisijainen tehtävämme on opettaa, mutta näemme kasvatusvastuun jakaantuvan yhä enemmän koulun ja kodin välille. Tarkoituksenamme ei ole puuttua vanhempien toimintaan, vaan pikemmin lisätä tietoisuutta ja tarjota erilaisia näkökulmia aiheesta. Mielestämme tutkimuksen kautta olemme saavuttaneet tätä tehtävä varten tavallista luokanopettajaa laajemmat valmiudet ja aiomme myös hyödyntää asiantuntijuuttamme.

Tulokset hyödyttävät laajemmassa kontekstissa myös muita kasvatusalan ammattilaisia, päättäjiä sekä kaikkia ihmisiä, joilla on pienikin mahdollisuus edistää lasten oikeuksien toteutumista. Tutkimuksemme tarjoaman tiedon lisäksi toivomme sen herättävän keskustelua sekä aiheen syvällisempää pohdintaa – ilmiö on juurtunut nyky-yhteiskuntamme arkeen voimakkaasti, eikä tutkimustieto tai muut ohjeistukset tarjoa yksiselitteisiä toimintamalleja lasten kanssa toimiville aikuisille. Etenkin lasten esittämä huoli omien vanhempien läsnäolon riittämättömyydestä älylaitteiden käytön yhteydessä vaikutti aidolta, minkä vuoksi oman toiminnan kriittinen uudelleen tarkastelu olisi kaikille tarpeen.

7.3 Jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksemme vastasi meidän sille asettamiin tutkimuskysymyksiin. Tutkimustulokset antavat yleiskuvan ja tietoa vanhempien sosiaalisessa mediassa tekemistä lapsijulkaisuista sekä niiden monimuotoisuudesta. Lisäksi se tuo esille lasten kokemuksia ja näkemyksiä tästä varsin tuoreesta teemasta. Vaikka tutkimus tarjosi laajan kirjon näkökulmia ilmiön käsittelyyn, on kuitenkin muistettava, että tulokset perustuvat varsin suppean osallistujajoukon

(7 vanhempaa, 19 lasta) kokemuksiin sosiaalisen median lapsijulkaisuista eikä näin ollen välttämättä tarjoa tarpeeksi tietoa vanhempien toimintaan vaikuttavista tekijöistä ja lasten ajatuksista. Tästä syystä tutkimuksemme tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia jatkotutkimuksiin.

Vanhempien kokemuksiin ja näkemyksiin voisi perehtyä tarkemmin yhdestä temasta käsin. Esimerkiksi lapsen yksityisyyden tematiikan tarkempi tutkiminen voisi tuottaa selkeämpiä tutkimustuloksia siitä, pitävätkö vanhemmat julkaisujen ja yksityisyyden välistä dilemmaa lainkaan ongelmallisena. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia suurempaa määrää vanhempia, jolloin tutkimukseen voitaisiin liittää määrällisiä piirteitä. Yleensäkin olisi tarpeen tehdä tutkimusta siitä, kuinka paljon suomalaiset vanhemmat julkaisevat sisältöjä lapsistaan sosiaalisessa mediassa. Tällöin syntyisi kokonaiskuva siitä, kuinka laajasti ilmiö on arkipäiväistynyt Suomessa. Tulosten pohjalta olisi mahdollista jakaa vanhemmille tietoa sosiaalisesta mediasta ja sen vaikutuksista niin lapseen kuin myös perheiden elämään. Neuvontaa voitaisiin tarjota perheille jo lapsen varhaislapsuuden aikana esimerkiksi neuvoloissa sekä myöhemmin koulumaailmassa.

Koska tutkimuksemme käsittelee lapsia, ei heidän näkökulmaansa voi liiaksi korostaa. Vanhempien kertomukset lastensa ajatuksista eivät välttämättä kohtaa lasten todellisten kokemusten kanssa, mikä oli havaittavissa lasten haastatteluaineistosta. Tästä syystä yhtenä jatkotutkimusmahdollisuutena onkin nimenomaan sisällyttää entistä tarkemmin lasten omat kokemukset ilmiöstä. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia, kuinka saman perheen vanhemmat ja lapset kokevat vanhempien lapsijulkaisujen tekemisen ja millaisia mahdollisia ristiriitoja kokemuksiin sisältyy. Myös lapsen ikätason huomioiminen tarkemmin tutkimuksessa olisi relevanttia.

Olisi äärimmäisen mielenkiintoista tutkia tarkemmin vanhempien kasvatustyylien vaikutusta lasten käsityksiin omista oikeuksistaan. Esitimme tutkimustuloksissa erään lapsen näkemyksen siitä, että hänellä ei ole omasta mielestään oikeutta puuttua vanhempiensa toimintaan sosiaalisessa mediassa. Koska kyseinen lapsi kuitenkin piti hänestä tehtyjä julkaisuja negatiivisina,

heräsimme pohtimaan, kuinka suuri vaikutus vanhempien kasvatustilfilosofiolla on lapsen kykyyn hahmottaa oikeuksiaan. Tämän aspektin sisällyttäminen tutkimukseen voisikin tarjota uudenlaisia näkökulmia lasten itsemääräämisen tutkimiseen.

Tämän tutkimuksen tuloksissa nousee esille lasten huoli siitä, minkälainen vanhemman läsnäolon laatu on sosiaalisen median aikakaudella. Vaikka lapsijulkaisut eivät välttämättä suoranaisesti liity läsnäolon tematiikkaan, olisi tärkeää tutkia tarkemmin, miten lapset kokevat vanhempien sosiaalisen median käytön vaikutukset omaan elämäänsä. Pelkästään vanhempia ja varsin pientä lapsijoukkoa tutkimalla on aiheesta mahdotonta saada täysin eksaktia kuvaa, joten lapsinäkökulman tarkempi tutkiminen olisi hyvin perusteltua, ja se tukisi paremmin lasten oikeuksien kunnioittamista.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Allmer, T. 2011. A critical contribution to theoretical foundations of privacy studies. *Journal of Information, Communication and Ethics in Society* 9 (2), 83–101.
- Baym, N. K. & Boyd, D. 2012. Socially mediated publicness: An introduction. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 56 (3), 320–329.
- Beckmann, A. & Lomborg, S. 2015. *The ubiquitous internet: user and industry perspectives*. New York: Routledge.
- Blum-Ross, A. & Livingstone, S. 2017. "Sharenting," parent blogging and the boundaries of the digital self. *Popular Communication: The International Journal of Media and Culture* 15 (2), 110–125.
- Brake, David R. 2014. *Sharing our lives online. Risks and exposure in social media*. London: Palgrave Macmillan.
- Brosch, A. 2016. When the child is born into the internet. *The New Educational Review* 43 (1), 225–235.
- Buckingham, D., Whiteman, N., Willett, R., & Burn, A. N. 2007. *The impact of the media on children and young people with a particular focus on computer games and the internet: prepared for the Byron Review on children and new technology*. London: University of London.
- Caldwell, B. M. 1989. Achieving rights for children. *Childhood Education* 66 (1), 4–7.
- Davies, M. M. 2010. *Children, media and culture*. New York: Open University Press.
- Dworkin, G. 1988. *The theory and practice of autonomy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ensalaco, M. 2005. *Children's right in international law*. Teoksessa L. C. Majka & M. Ensalaco, M. *Children's human rights: Progress and challenges for children worldwide*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.

- Eskola, J. 2010. Eläytymismenetelmän autuus ja kurjuus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–87.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 = Asetus luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. Saatavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>. Luettu 16.1.2018.
- Feinberg, J. 1980. The child's right to an open future. Teoksessa R. R. Curren (toim.) *Philosophy of education: An anthology*. Malden, Mass.: Blackwell, 112–123.
- Freeman, M. 2012. Towards a sociology of children's rights. Teoksessa M. Freeman (toim.) *Law and childhood studies: Current legal issues volume 14*. New York: Oxford University Press.
- Fuchs, C. 2014. *Social media – a critical introduction*. London: SAGE Publication Ltd.
- Garfinkel, S. & Cox, D. 2009. Finding and archiving the internet footprint. Esitetty konferenssissa First Digital Lives Research Conference: Personal Digital Archives for the 21st Century. London, 1–14.
- Gasser, U. 2014. Taking children seriously: A call for the enhanced engagement of children in the discourse on digital rights. Teoksessa UNICEF (toim.) *25 Years of the Convention on the Rights of the Child: Is the World a Better Place for Children?* New York: UNICEF, 117–121.
- Hakalehto-Wainio, S. 2013. Lapsen oikeudet ja lapsen etu lapsen oikeuksien sopimuksessa. Teoksessa S. Hakalehto-Wainio & L. Nieminen (toim.) *Lapsioikeus murroksessa*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 17–47.
- Hammarberg, T. 1990. The UN convention on the rights of the child—and how to make it work. Teoksessa *Human Rights Quarterly* Vol. 12 (1), 97–105.
- Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L. & Ólafsson, K. 2009. *Comparing children's online opportunities and risks across Europe: cross-national comparisons for EU Kids Online*. London: LSE London.
- Hill, M. 2006. Children's voices on ways of having a voice. *Children's and young people's perspectives on methods used in research and consultation*. Thousand Oaks and New Delhi Vol. 13 (1), 69–89. London: SAGE Publications.

- Hiniker, A., Schoenebeck, S. Y. & Kientz, J. A. 2016. Not at the dinner table: parents' and children's perspectives on family technology rules. Konferenssissa 19th ACM Conference on Computer-Supported Cooperative Work and Social Computing, CSCW 2016. San Fransisco: Association for Computing Machinery, 1376–1389.
- Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R., Niglas, K. & Tynjälä, P. 2005. Kartta kasvatustieteen maastosta. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 36 (5), 340–354.
- Heverly, R. A. 2008. *Growing up digital: Control and the pieces of a digital life. Digital youth, innovation and the unexpected.* Cambridge, MA: The MIT Press, 199–218.
- Hintikka, K. A. 2007. Web 2.0 – johdatus internetin uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin. Helsinki: TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö.* Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hughes, K. 2012. The child's right to privacy and Article 8 European convention on human rights. Teoksessa M. Freeman (toim.) *Law and childhood studies: Current legal issues volume 14.* New York: Oxford University Press, 456–486.
- Huhtanen, E. (toim.) 2016. *Lasten mediamaailma pähkinänkuoressa.* Mediaskasvatusseura ry. Helsinki: Mediaskasvatusseuran julkaisu 5/2016.
- Internet Society. 2014. *Digital Footprints – An Internet Society Reference Framework.* Geneva. Saatavissa: <https://www.internetsociety.org/resources/doc/2014/digital-footprints-an-internet-society-reference-framework/>. Luettu 23.2.2018.
- Jankauskaité, D. 2015. Social media as a tool for improving teaching and learning experience. *Signum Temporis* 7 (1), 54–59.
- Joinson, A. & Paine, C. 2009. Self-disclosure, privacy and the internet. Teoksessa A. N. Joinson, K. Y. A. McKenna, T. Postmes & U-D. Reips (toim.) *Oxford Handbook of Internet Psychology.* Oxford: Oxford University Press, 237–251.
- Kallio, R. & Lavikainen, V. 2017. *Nuoret verkossa – Raportti nuorille suunnatun kyselyn vastauksista.* Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Kiilakoski, T. 2007. Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa T. Kiilakoski & A. Gretschel (toim.) *Lasten ja nuorten kunta.* Helsinki: Nuorisotutkimusseuran julkaisu 77, 8–20.

- King, D. L. 2015. Why use social media? *Library Technology Reports* 51 (1), 6–9.
- Kirk, J. & Miller, M. L. 1986. *Reliability and validity in qualitative research*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-kustannus, 73–87.
- Kivioja, K.-M. 2016. "Olisiko kiva, jos joku julkaisisi kuvan sinusta vessanpöntöllä?" – Lapsen oikeus yksityisyyteen voi unohtua somessa. *YLE-uutiset*. 13.7.2016. Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-9014673>. Luettu 26.4.2017.
- Kuehn, L. 2012. Manage your digital footprint. *Our Schools, Our Selves* 21 (2), 67–69.
- Kyngäs, H., Elo, S., Pölkki, T. & Kanste, O. 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* 23 (2), 138–148.
- L 21.8.1991/60 = Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>. Luettu 12.1.2017.
- L 22.4.1999/523 = Henkilötietolaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>. Luettu 17.3.2017.
- L 11.6.1999/731 = Suomen perustuslaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Luettu 12.12.2016.
- L 21.12.2004/1221 = Laki lapsiasiavaltuutetusta. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041221>. Viitattu 19.12.2016.
- Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lansdown, G. 2010. The realisation of children's participation rights: critical reflections. Teoksessa B. Percy-Smith & N. Thomas (toim.) *A handbook of children and young people's participation: Perspectives from theory and practice*. London: Routledge, 11–24.

- Launis, V. 1994. Kenelle itsemääräämisoikeus kuuluu. Teoksessa J. Pietarinen, V. Launis, J. Räikkä, E. Lagerspetz, M. Rauhala & M. Oksanen (toim.) Oikeus itsemääräämiseen. Helsinki: Painatuskeskus Oy, 51–64.
- Lietsala, K. & Sirkkunen, E. 2008. Social Media - Introduction to the tools and processes of participatory economy. Tampere: Tampere University Press.
- Livingstone, S. & Brake, D. R. 2010. On the rapid rise of social networking sites: New findings and policy implications. *Children & Society* 24 (1), 75–83.
- Livingstone, S., Carr, J. & Byrne, J. 2015. One in three: Internet governance and children's rights. Ontario: CIGI.
- Madden, M., Lenhart, A., Cortesi, S., Gasser, U., Duggan, M., Smith, A. & Beaton, M. 2013. Teens, social media, and privacy. Washington: Pew Research Center's Internet & American Life Project.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2018. Lapsi sosiaalisessa mediassa. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/lapsi-sosiaalisessa-mediassa/>. Luettu 23.5.2018.
- Marasli, M., Suhendan, E., Yilmazturk, N. H. & Cok, F. 2016. Parents' shares on social networking sites about their children: sharenting. *Anthropologist* 24 (2), 399–406. Ankara: TED University.
- Martin, S., Forde, C., Horgan, D. & Mages, L. 2018. Decision-making by children and young people in the home: the nurture of trust, participation and independence. *Journal of Child and Family Studies* 27 (1), 198–210.
- Matikainen, J. 2008. Sosiaalinen media – millaista sosiaalisuutta? *Media & viestintä* 31(4), 24–41.
- Matikainen, J. 2015. Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla. Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 3/2009. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: Tutkijalaitos 2. laitos, 3. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.
- Moore, S. C. 2012. Digital footprints on the internet. *International Journal of Childbirth Education* 27 (3), 86–91.
- Morrison, M. & Krugman, D.M. 2001. A look at mass and computer mediated technologies: Understanding the roles of television and computers in the home. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 45 (1), 135–161.
- Mullin, A. 2014. Children, paternalism and the development of autonomy. *Ethical Theory and Moral Practice* 17 (3), 413–426.

- Neuvonen, R. 2014. Yksityisyyden suoja Suomessa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Niemi, P. 2011. Minä itse ja sen määrittäminen. Teoksessa T. Kotiranta, P. Niemi & R. Haaki (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 169-197.
- Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Pajulammi, H. 2015. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum.
- Patchin, J. W. & Hinduja, S. 2006. Bullies move beyond the schoolyard - A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice* 4 (2), 148-169.
- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative research and evaluation methods*. 3. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) 2008. *Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Pietarinen, J. 1994. Itsemäärääminen ja itsemääräämisoikeus. Teoksessa J. Pietarinen, V. Launis, J. Räikkä, E. Lagerstetz, M. Rauhala & M. Oksanen (toim.) *Oikeus itsemääräämiseen*. Helsinki: Painatuskeskus Oy, 13-49.
- Pölkki, M. 2014. Yhä nuoremmat lapset käyttävät sosiaalista mediaa. Helsingin sanomat 14.3.2014. Saatavissa: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002716568.html>. Luettu 11.4.2017.
- Pönkä, H. 2014. *Sosiaalisen median käsikirja*. Jyväskylä: Docendo Oy.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 22-57.
- Saarenpää, A. 2011. Henkilö- ja persoonallisuusosoikeus. Teoksessa M. Niskanen (toim.) *Oikeusjärjestys osa 1*. Porvoo: Bookwell Oy, 231-382.
- Schoeman, F. 1987. Adolescent confidentiality and family privacy. *The John Marshall Law Review* 20 (4), 641-660.
- Solove, D. J. 2002. Conceptualizing privacy. *California Law Review*, 90 (4), 1087-1155.
- Spärck Jones, K. 2003. Privacy: What's different now? *Interdisciplinary Science Reviews* 28 (4), 287-292.

- Steinberg, S. B. 2017. Sharenting: Children's pin the age of social media. *Emory Law Journal* 66 (4), 838–884.
- Suoninen, A. 2013. Lasten mediabarometri 2012. Nuoritutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 62. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Suomen UNICEF ry. 2018. Lapsen oikeuksien sopimus. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>. Luettu 13.4.2018.
- Tervo, J. 2016. Suositukset lapsen yksityisyyden suojaamiseksi digitaalisessa mediassa. Teoksessa T. Virkkala, J. Tervo & H. Heinonen (toim.) *Lapsen yksityisyyden suoja digitaalisessa mediassa*. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 79–94.
- Thomas, N. 2007. Towards a theory of children's participation. *The International Journal of Children's Rights* 15 (2), 199–218.
- Tilastokeskus. 2017. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2017. Saatavissa: https://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2017/13/sutivi_2017_13_2017-11-22_fi.pdf. Luettu 12.2.2018
- Trepte, S. & Reinecke, L. 2011. *Privacy online: Perspectives on privacy and self-disclosure in the social web*. London: Springer.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Turkle, S. 2012. *Alone together: why we expect more from technology and less from each other*. New York: Basic Books.
- Tuukkanen, T. 2014. *A framework for children's participation in online environments*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- United Nations. 1989. *Convention on the rights of the child*. Saatavissa: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>. Luettu 11.12.2017.
- United Nations. 2014. *Report of the 2014 day of general discussion "Digital media and children's rights"*. Saatavissa: http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf. Luettu 12.1.2018.
- Uusiautti, S. & Määttä, K. 2013. *How to study children? Methodological solutions of childhood research*. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Valtavaara, M. 2016. *Moni lataa lastensa kuvia someen ilman harkintaa – muista nämä niin lapselle ei tule harmia*. Helsingin Sanomat. Saatavissa: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002897053.html>. Luettu 14.2.2017.

- Valtiovarainministeriö. 2016. EU-tietosuojan kokonaisuudistus - VAHTI-raportti - 1/2016.
- Virkkala, T. 2016. Oikeudellinen katsaus lapsen yksityisyyden suojaan verkossa. Teoksessa T. Virkkala, J. Tervo & H. Heinonen (toim.) Lapsen yksityisyyden suoja digitaalisessa mediassa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 11-73.
- Weller, K. 2015. Trying to understand social media users and usage. The forgotten features of social media platform. *Online Information Review* 40 (2), 256-264.
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Finkelhor, D. & Wolak, J. 2007. Internet prevention messages: Targeting the right online behaviors. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 161 (2), 138-145.

LIITTEET

Liite 1. Kysymyspohja vanhemmille, jotka julkaisevat lapsistaan tietoja sosiaalisessa mediassa.

Tilanteet, ympäristö, sisällöt

- Voisitko kertoa sinun/perheesi sosiaalisen median käytöstä?
- Minkälainen rooli/asema sosiaalisella medialla on perheenne arjessa?
  - Kuvailisitko, mitä sosiaalinen media merkitsee teille?
- Voisitko kuvailla, minkälaisia sisältöjä julkaisette? Entä jätätte julkaisematta?
  - Lisäksi: voisitko kuvailla, minkälaisia sisältöjä julkaisette liittyen teidän lapsiin?
    - Kuvailisitko tilanteita, jossa julkaisette lapsestanne sisältöjä?
- Kertoisitko, miksi julkaisette? (Motiivit)
  - Minkälaisia syitä on taustalla? (tilanteita ym...?)
- Voisitko kertoa, miten aiheesta on keskusteltu perheessänne/tuttavapiirissä? Onko sinulla esimerkkejä näistä tilanteista?

Jakaminen ja sen vaikutus lapsen yksityisyyteen

- Kuvailisitko, ketkä ovat julkaisujen kohdeyleisö?
  - Onko näkyvyyttä rajattu? Miten/miksi?
  - Missä kuvia jaetaan? (Oletteko jossakin yhteisössä (kuten facebook -ryhmät) > tämä kysymys, mikäli ei tule ilme aikaisempien perusteella.)
- Kertoisitko vielä tarkemmin, minkälaisia ajatuksia teillä on julkaisemisen hetkellä?
  - Harkitsetko joitakin julkaisuja enemmän kuin toisia, suodatatko tms..?
- Miten koet lastesi tietojen julkaisemisen vaikuttavan lapseesi? (Neutraali, ei syyllistävä) Miten koet julkaisemisen vaikuttavan lapseesi?

Lasten näkökulma (itsemääräämisoikeus)

- Ovatko lapset tietoisia julkaisemisesta?
- Ovatko lapset suostuneet / onko lapsilta kysytty lupaa? (Nämä kaksi ensimmäistä kysymystä tarkoituksella suorina)
- Voisitko kertoa, että miten perheessänne on käsitelty sisältöjen jakamista sosiaalisessa mediassa?
  - Onko ollut tilanteita, joissa lapset ovat ilmaisseet mielipiteensä asiasta? Kuvailisitko näitä tarkemmin...
  - Mitä luulet lastesi ajattelevan tästä aiheesta?
- Mitä ajattelet, pitäisikö lapsella olla päätösvaltaa tässä asiassa?
  - Miksi/miksi ei?

Liite 2. Kysymyspohja vanhemmille, jotka eivät julkaise lapsistaan tietoja.

Tilanteet, ympäristö, sisällöt

- Voisitko kertoa sinun/perheesi sosiaalisen median käytöstä?
- Minkälainen rooli/asema sosiaalisella medialla on perheenne arjessa?
  - Kuvailisitko, mitä sosiaalinen media merkitsee teille?
- Voisitko kuvailla, minkälaisia sisältöjä julkaisette? Entä jätätte julkaisematta?
- Voisitko kertoa lasten tietojen julkaisemattomuuteen liittyvistä motiiveista? (Tässä ennakkotietona se, että lapsista ei julkaista)
  - Minkälaisia ajatuksia/perusteluita teillä on ollut päätöksen taustalla?
- Voisitko kertoa, miten lasten tietojen julkaisemisesta on keskusteltu perheessänne/tuttavapiirissä? Onko sinulla esimerkkejä näistä tilanteista?
  - Koetko, että joudutte perustelemaan päätöstänne julkaisemattomuudesta? Ovatko muut mahdollisesti kyseenalaistaneet sitä?

Jakaminen ja sen vaikutus lapsen yksityisyyteen

- Miten koet lasten tietojen julkaisemisen vaikuttavan lasten yksityisyyteen? Kertoisitko ajatuksiasi koko aiheesta. (Neutraali, ei syyllistävä)
  - ...entä julkaisemattomuuden?
- Miten koet julkaisemattomuuden vaikuttavan heidän perheenne elämään/arkeen?
  - Koetko sen rajoittava tekijänä joissakin tilanteissa? Kuvailisitko näitä tilanteita tarkemmin...
- Onko teille tullut tilanteita, joissa sinulta on kysytty lupaa lastesi tietojen julkaisuun? Minkälaisia tilanteita ne on ollut ja miten olet kokenut ne?

Lasten näkökulma (itsemääräämisoikeus)

- Ovatko lapset tietoisia julkaisemattomuudesta?
- Voisitko kertoa, että miten perheessänne on käsitelty sisältöjen jakamista sosiaalisessa mediassa?
  - Onko ollut tilanteita, joissa lapset ovat ilmaisseet mielipiteensä asiasta? Kuvailisitko näitä tarkemmin...
  - Mitä luulet lastesi ajattelevan tästä aiheesta?
- Mitä ajattelet, pitäisikö lapsella olla päätösvaltaa tässä asiassa?
  - Miksi/miksi ei?
  - Koetko, että sinun olisi pitänyt kysyä lastesi näkemystä heidän tietojen julkaisemattomuuteen ja toimia sen mukaisesti?

Liite 3. Kysymyspohja lasten ensimmäiselle haastattelukerralle.

Ajatuksien herättely

- Tunnin aluksi yleistä keskustelua sosiaalisesta mediasta:
  - ajatuksien herättäminen (mikä on some?)
  - aiheeseen virittäminen

Oman perheen sosiaalisen median käyttäminen

- Oman perheen sosiaalisen median käyttö: keskustelua siitä
  - mitä sosiaalisen median palveluja/appeja käytetään?
  - millaisissa tilanteissa sosiaalista mediaa käytetään?
  - kuinka paljon sosiaalisesta mediasta keskustellaan?
- Mitä lapset tietävät heidän vanhempien sosiaalisen median käytöstä: keskustelua
  - minkälaisissa tilanteissa vanhemmat ovat julkaisseet heistä kuvia tai videoita
  - minkälaisia kuvia tai videoita on julkaistu
  - minkälaisissa tilanteissa lapset haluavat vanhempien julkaisevan kuvia / tai ei julkaisevan?

Sosiaalisen median hyödyt ja haitat

- Keskustelu sosiaalisen median hyödyistä ja haitoista.

Liite 4. Kysymyspohja lasten toiselle haastattelukerralle.

Lasten oikeuksista keskustelu

- Keskustelua lasten oikeuksista
  - ovat käyneet syksyn aikana läpi, joten tämä toimii aiheeseen virittäytymisenä
  - mitä muistatte siitä, mitä olette syksyn aikana käyneet läpi yh:ssa liittyen lasten oikeuksiin?

Lapsen itsemääräämisoikeus

- Pitäisikö lapselta kysyä lupaa heidän tietojen julkaisuun vai ei?
  - perusteluita
  - keskustelua
- Keskustellaan mitä ajatuksia lapsilla herää, jos
  - me
  - opettaja
  - kaveri
  - lehtimies
  - sisarus
  - vanhemmat, ottaisi heistä kuvan ja julkaisisi sen
  - pitäisikö vanhempien kysyä lasten lupaa kuvan / videon julkaisuun?

Kehyskertomus

- Miltä sinusta tuntuu?
  - luetaan lyhyt tarina, vähän kärkeä
  - kirjoita esimerkiksi 5-7 minuutin ajan, mitä ajatuksia siitä herää, tämän jälkeen keskustelua > tämä takaa sen, että ne, jotka eivät uskalla puhua ääneen, saisivat kuitenkin osallistua toimintaan

Liite 5. Lapsille luettu kehyskertomus.

Olipa kerran Jenni. Jenni oli vaaleahiuksinen pieni taapero, joka tykkäsi leikkiä nukeilla ja pelata palloa ulkona vanhempiensa ja serkkujensa kanssa. Jennin vanhemmilla oli toiveissa aloittaa perheen yhteinen harrastus ja he kovasti pohtivatkin erilaisia vaihtoehtoja. He miettivät ja miettivät... aivan päänsä puhki. Ehdolla oli esimerkiksi muskari, jumppa, kerho ja uimakoulu. Lopulta vanhemmat päättivät Jennin kanssa yhdessä, että koko perhe menee uimakouluun.

Uimakoulussa sujui kivasti ja perhe olikin innoissaan uudesta harrastuksestaan. Uimakoulussa käytiin viikoittain, lauantaiaamuisin. Kerran myös Jennin mummi ja ukki kysyivät, että saisivatko he tulla katsomaan yhtä uintikertaa. Jenni ja hänen vanhempansa olivat sitä mieltä, että "tietenkin!".

Kun kyseinen uintikerta koitti, Jennin äiti kysyi mummilta ja ukilta:
"Hei, voisitteko muuten myös ottaa meistä kuvia? Kun ei oikein tule otettua täällä kuvia, mutta olisi kiva, että tästä harrastuksesta jäisi muistoja."
Mummi ja ukki vastasivat:
"Ilman muuta voimme!"

Kyseisellä uintitunnilla jatkettiin sukeltamisharjoituksia. Tarkoituksena oli poimia renkaita uima-altaan pohjalta. Viimeksi tämä ei kuitenkaan sujunut hyvin, vaan Jennillä meni nenään paljon vettä ja se tuntui erittäin ikävältä. Tämän takia Jenni ei halunnut tehdä sitä nytkään ja saikin kunnon itkupotkuraivarin. Mummi ja ukki ottivat runsaasti kuvia tilanteesta. Tilanne näytti lähinnä hauskalta, sillä olihan Jenni hyvin pieni ja söpö ja jopa suuttuessaan hän oli aivan ihana.

Uimakoulun jälkeen Jennin äiti ja myöskin ukki halusivat päästää kavereille näyttämään, kuinka hauskan harrastuksen Jenni on aloittanut. Joten he päättivät julkaista näitä kuvia heidän facebookkiin ja instagramiin.

Aika kului...Jopa seitsemän vuotta. Jenni oli neljännellä luokalla. Yksi Jennin luokkalaisista oli sattumoisin löytänyt Jennin äidin profiilista kyseiset kuvat ja kertonut niistä luokkakavereille. Jenni ei tiennyt tästä ennen kuin hän saapui tiistaiamuna kouluun.

Kirjoita, mitä tunteita tämä tarina herättää ja / tai miten jatkaisit tarinaa.

Liite 6. Tutkimuslupakysely lasten vanhemmille.

Jyväskylän yliopisto

OPETTAJANKOULUTUSLAITOS
KASVATUSTIETEIDEN LAITOS

TUTKIMUSLUPA

Olemme Juho Kuikka ja Elizaveta Morozova ja olemme tekemässä pro gradu – tutkielmaamme. Tutkielmamme käsittelee sitä, miten lapset kokevat vanhempien sosiaalisen median käytön ja siellä tekemät julkaisut heistä. Tutkimuksemme aihe on merkityksellinen, koska sosiaalinen media on yhä enemmän läsnä ihmisten jokapäiväisessä elämässä ja lasten kokemuksia tai näkemyksiä kyseisestä aiheesta ei ole juurikaan aikaisemmin tutkittu. Tutkielmamme ohjaajana toimii Kaili Kepler-Uotinen. Yhteystiedot: s-posti kaili.kepler-uotinen@jyu.fi, puhelinnumero 050 375 1419.

Aineisto kerätään koulupäivän aikana ryhmähaastattelulla. Haastatteluihin on varattu 2 oppituntia riittävän kattavan tutkimusaineiston kasaamiseksi. Haastatteluaineisto äänitallennetaan.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, ja osallistumisen voi keskeyttää missä tahansa vaiheessa tutkimusta. Tutkimusaineistoa käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti. Tutkimusaineistoa käytetään siten, etteivät henkilöt ole yksilöinä tunnistettavissa. Kun tutkimus on päättynyt ja opinnäyte hyväksytty, tutkimusaineisto hävitetään.

Annamme mielellämme lisätietoa tutkimuksesta. Voitte ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse juho.s.kuikka@student.jyu.fi ja elizaveta.e.morozova@student.jyu.fi tai puhelimitse Juho 041 439 2750 ja Elizaveta 045 125 8722.

Pyydämme suostumustanne, että lapsenne osallistuu tutkimukseemme.

SUOSTUMUS OSALLISTUA YLLÄ KUVATTUUN TUTKIMUKSEEN

- suostun
 en suostu

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys